

ALFRED **BIRK** HEŘMAN **ČERNÍN**
HUMPRECHT **ČERNÍN** JAN RUDOLF **ČERNÍN**
FRANZ **FASSL** KAREL **FIBIGER** EDUARD **FISCHER**
JULIUS ERNST **FÖDISCH** FRANZ VICTOR **GÜNZEL**
ANTONIE **HŘIBOVSKÁ**
FRANTIŠEK MAXMILIÁN **KAŇKA** FRANZ **KAUER**
KAREL **LÜFTNER** WALTHER **REINHARD**
WENZEL **ROTT** VLASTIMIL **ŘEPEC** ANTON **SAMZ**
FERDINAND **SYNEK** MILOŠ **VEJVODA**
ERIK **WORSCHER** VLADIMÍR **ZUSKA**

MĚSTO
JEŠENICE

OBEC
PETROHRAD

OSOBNOSTI JEŠENICKA A PETROHRADSKA

Osobnosti JEŠENICKA A PETROHRADSKA

KOLEKTIV AUTORŮ

Osobnosti
JESENICKA
A PETROHRADSKA

KOLEKTIV AUTORŮ

OBSAH

Václav Špilar

HEŘMAN VÁCLAV ČERNÍN Z CHUDENIC str. 3

HUMPRECHT JAN ČERNÍN Z CHUDENIC str. 5

JAN RUDOLF ČERNÍN str. 7

FERDINAND SYNEK str. 8

Martin Louženský

KAREL LÜFTNER str. 10

Kateřina Bílá, Eva Konířová

KAREL FIBIGER str. 14

ANTONIE HŘIBOVSKÁ str. 17

FRANTIŠEK MAXMILIÁN KAŇKA str. 19

KAREL NEBESKÝ, HERMÍNA NEBESKÁ str. 21

WENZEL ROTT str. 25

VLASTIMIL ŘEBEC str. 27

MILOŠ VEJVODA str. 32

VLADIMÍR ZUSKA str. 39

Roman Hartl

ALFRED BIRK str. 45

FRANZ FASSL str. 46

EDUARD FISCHER str. 53

JULIUS ERNST FÖDISCH str. 54

FRANZ VIKTOR GÜNZEL str. 58

FRANZ KAUER str. 58

WALTHER REINHARD str. 59

ANTON SAMZ str. 66

ERIK WORSCHER str. 66

Václav Špilar

HEŘMAN VÁCLAV ČERNÍN Z CHUDENIC

(24. července 1576 – 7. března 1651)

Významný člen rodu Černínů z Chudenic, Heřman Václav, byl synem Jana Černína a Mariany z Říčan. Po otcově smrti si jeho příbuzní rozdělili majetek a na osiřelého Heřmana nezbylo téměř nic. Jako čtrnáctiletý se ocitl v Itálii, kde byl vychováván v rodině knížete Vespasiana Gonzagy. Kníže se ho ujal zřejmě na přímluvu významného českého šlechtice Vratislava z Pernštejna. Na knížecím dvoře, nejdříve v Mantově a pak v Montferratu, žil do svých 16 let. Jako šestnáctiletý vstoupil do vojska a zúčastnil se bojů v Nizozemí a ve Francii. Během jedné bitvy byl zajat a poté vězněn v pevnosti Breda v Brabantsku (Brabantsko je historické území dnes rozdělené mezi Nizozemí a Belgii; sídlem brabantských vévodů byl Brusel.) Když byl ze zajetí propuštěn, odchází do Uher a bojuje s císařským vojskem proti Turkům.

Heřman Černín

*reprodukcce z knihy
Šlechtické rody na Rakovnicku (1998)*

V roce 1598, ve svých dvaadvaceti letech, se vydává se svým švagrem Kryštofem Harantem z Polžic a Bezdružic na cestu do Svaté země. Přes Rakousko a Alpy se dostali do Benátek, kde setrvali tři měsíce. Dne 12. července 1598 se nalodili a odpluli na Kypr. Po měsíci pak pluli dál a po vylodění v září 1598 se po souši vypravili do cíle své cesty, do Jeruzaléma. Z Jeruzaléma se přes Sinajský poloostrov přesunuli do Egypta. Z Egypta se lodí vrátili zpět do Benátek. Kryštof Harant se z Benátek vrátil

do Čech. Heřman Černín se na základě doporučení knížecí rodiny Gonzagů připojil k výpravě, která vezla španělskému králi Filipovi III. nevěstu – Markétu Rakouskou.

Po návratu je Heřman Černín roku 1603 jmenován stříbrníkem v císařově osobní komoře a později stolníkem. Heřman byl velmi ambiciózní a cílevědomý muž. Stále však byl ve stínu svého vysoce kulturně vzdělaného, společenského a hudebně i literárně nadaného švagra Kryštofa Haranta. Roku 1606 se Heřman Černín oženil

s Marií Annou Čáslavovou, vdovou po Karlu Kokořcovi z Kokořova. S ní získal i panství Nebílovy u Plzně. Rok poté byl přijat do panského stavu, ale oficiálně mu byla tato příslušnost potvrzena až roku 1610. Stoupal stále výš a v roce 1616 byl pověřen vedením poselstva císaře Matyáše k tureckému sultánovi Ahmedu I. do Istanbulu. Poselstvo strávilo v Turecku rok a jeho diplomatická mise byla velmi úspěšná. Podle historických pramenů si Heřman Černín užíval slasti sultánova dvora i „sladkého“ života v Istanbulu, navštěvoval tamní veřejné lázně a nevěstince.

Během stavovského povstání zůstal Heřman Černín, věřící katolík, věrný císaři Ferdinandovi II. a musel proto opustit Čechy. Zpět se vrátil s císařským vojskem, které v bitvě na Bílé hoře porazilo vojsko povstaleckých stavů. Stává se pak hejtmanem Starého Města pražského a v roce 1621 dohlížel i na popravu českých pánů na Staroměstském náměstí. Mezi popravenými byl i jeho bratr Diviš Černín z Chudenic, který byl z popravených jediným katolíkem. Popraven byl i Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, Heřmanův švagr. Po roce 1621 začal Heřman Černín výhodně skupovat majetek zkonfiskovaný protestantské šlechtě. Císař svého věrného poddaného povýšil v roce 1623 do stavu svobodných pánů a roku 1627 mu udělil dědičný titul hraběte.

Mezi zakoupeným majetkem po šlechtě, která se postavila císaři, bylo i panství Petrohrad (Petršpurk, Petersburg). Panství bylo zabaveno potomkům Jaroslava Libštejnského z Kolowrat. Heřman Černín ho koupil za 76 tisíc rýnských zlatých. Anna Sidonie, dcera Jaroslava Libštejnského, podala stížnost na nízký odhad majetku svého otce a měla úspěch. Heřman Černín musel doplatit ještě 6000 kop míšenských.

Heřman Černín musel opravit petrohradský zámek, který byl pobořen a vypálen. V roce 1650 zahájil stavbu kaple Všech svatých na ruinách Petrova hradu, po němž má obec svůj název. Z dalších jeho činů, které jsou doložitelné, bylo potvrzení práv městečku Jesenice v roce 1628, od roku 1624 svěřoval církevní záležitosti již jen katolickému faráři. K panství Petrohrad patřilo podle berní ruly (zápis z roku 1654) 24 vesnic a městečka Jesenice a Žihle a žilo na něm asi 1700 obyvatel.

Heřman Černín byl třikrát ženatý. Jeho první manželka Marie Anna Čáslavová zemřela po dlouhé nemoci roku 1624. Druhou manželkou byla Anna Salomena Hradištská z Hořovic, vdova po Kryštofu Harantovi z Polžic a Bezdruzic, která přestoupila na katolickou víru a své syny dala na vychování k jezuitům. Svatba byla v roce 1625. Manželství bylo ukončeno smrtí Anny Salomeny roku 1632. Hned rok nato se Heřman oženil se Sylvii Kateřinou Caretto-Millesimo, která byla o třicet let mladší než Heřman. Všechna tři manželství byla bezdětná. Proto veškerý svůj majetek odkázal svému prasnynovi Humprechtu Janu Černínovi.

Heřman Černín byl velmi vitální člověk. Ve svých 68 letech vykonal další cestu do Istanbulu jako císařův vyslanec a ještě jako třiasedmdesátiletý absolvoval v sedle koně cestu z Prahy na hrad Kóst, což bylo více než 100 km. Z Kósti téměř okamžitě odjel zase na koni do Šmidberku ve Slezsku a pak pokračoval zpět do Prahy. Jeho život se završil dne 7. března 1651. Pochován byl jako významný šlechtic v chrámu sv. Víta v Praze. Do jeho hrobu byla v roce 1664 pohřbena i jeho třetí manželka Sylvie Kateřina.

HUMPRECHT JAN ČERNÍN Z CHUDENIC

(14. února 1628 - 13. března 1682)

Humprecht Jan Černín byl prasnynovcem Heřmana Václava Černína (1576-1651). Jeho rodiči byli Jan Adam Černín (Heřmanův synovec) a Zuzana Homutová z Hara-sova. Humprechtovým kmotrem byl Heřman Václav Černín. Ten, ač byl třikrát ženat, zemřel bez potomků. Univerzálním dědicem svého majetku i hraběcího titulu učinil svého kmotřence Humprechta Jana.

Roku 1642 umírá Humprechtův otec Jan Adam.

Když bylo Humprechtovi 23 let, umírá Heřman Václav Černín a Humprecht se stává majitelem jeho majetku včetně panství Petrohrad.

Zuzana Černínová nechala v letech 1637-1642 vystudovat svého syna jezuitské gymnázium v Praze. Později byl na studiu ve Francii a v Itálii. Charakter Humprechtův nám vykresluje jeho korespondence s matkou z této doby. V dopisech se zračí nejen zdravý úsudek a mateřská láska zbožné české šlechtičny, ale i finanční problémy spojené se studiem v zahraničí. Je zajímavé, že svému budoucímu dědici odmítá finanční pomoc Heřman Václav Černín.

Humprecht Jan měl v úmyslu stát se knězem a snažit se získat hodnost kardinála. Podle tehdejšího zvyku vstoupil jako mladý šlechtic do dvorských služeb. Byl ustanoven komořím desetiletého prince Leopolda Viléma, pozdějšího císaře Leopolda I. Mladý Černín se těšil velké oblibě v císařské rodině. Když převzal v roce 1651 dědictví po svém prastrýci Heřmanu Václavovi, jeho vážnost u dvora rychle vzrostla. Byl bohatý, vzdělaný a byl oblíbencem císařovým. Roku 1651 byl jmenován přísedícím komorního soudu.

Zděděné jmění uměl dobře využívat a dále rozmnožovat. Heřmanův majetek byl značně zadlužen a příbuzní chtěli také každý něco pro sebe. Díky svému vzdělání a stykům však Humprecht našel brzy cestu ven z ekonomické krize. Jeho matka chtěla, aby se oženil a vzal si za manželku Češku z bohatého rodu a tím by mohl i splatit některé zděděné dluhy. On si však vyvolil za manželku „snědou Vlašku“ Dianu Marii Hippolytu di Gazoldo, nezámožnou dvorní dámu císařovny Eleonory s pověstí nejkrásnější ženy té doby. Z manželství se narodili dva synové, ale po vzájemných neshodách se po 14 letech rozešli a v roce 1674 i rozvedli.

Hrabě Humprecht Jan vykonával během svého života řadu úřadů v císařských službách a byl i osobní důvěrníkem císaře Leopolda I. Psal i poezii, založil Černínskou sbírku obrazů, nechal v Praze vybudovat mohutný Černínský palác (dnes sídlo ministerstva zahraničních věcí), podporoval rozvoj české myslivosti, zajímal se o hudbu a divadlo. Pro svoji manželku postavil v roce 1666 u Sobotky pohodlný

Kresba medaile s portrétem
Humprechta Černína

reproduke z časopisu *Český svět* (1918)

zámek, dnes známý jako Humprecht, budoval i další zámky a hospodářské budovy, na svém panství v Kosmonosech nechal postavit i kostel. Tato Humprechtova činnost se projevila i na panství Petrohrad. Dobudoval rotundovou kapli na Zámeckém vrchu nad petrohradským zámkem a na základě závěti Heřmana Černína vybudoval v roce 1652 v blízkosti zámku kapli Nejsvětější trojice. U kaple založil špitál. Jeptišky zde pečovaly o ty, kteří zestárlí v hraběcích službách. Jejich ubytování, stravování

Kaple Všech svatých, asi 40. léta 20. století

Heimatstube Podersam-Jechnitz Kronach

a ošacení šlo na účet panství. Tato instituce plnila svůj účel až do roku 1945, kdy sem byli nastěhováni slezští Němci, přichající před postupující Rudou armádou. Areál byl po odsunu Němců opuštěn a zdevastován a nakonec v roce 1977 zbořen. Jeho maketa je umístěna v budově Obecního úřadu v Petrohradě.

Na panství Petrohrad (Petršpurk, Petersburg) došlo v roce 1680 ke vzpouře poddaných proti hraběti Humprechtu Janu Černínovi. Vzhledem ke špatné ekonomické situaci a velkým daním docházelo mezi obyvatelstvem k nepokojům. V roce

1680 vydal císař Leopold I. tzv. první robotní patent pro Čechy (Pardubitzer Pragmatica), ve kterém určil mimo jiné robotní povinnost na tři dny v týdnu. Patent nebyl šlechtou často dodržován a tak vznikaly vzpoury nevolníků.

Z iniciativy rychtářů a vážených sedláků z Blatna u Jesenice, Stebna, Žďáru, Velečína a Pastuhovic byla vypravena tříčlenná delegace s písemnou žádostí do Prahy. Celá akce byla prozrazena blatenským rychtářem Ondřejem Schlickem, který rebely zradil a stal se konfidentem. Delegaci se podařilo předat stížnost císaři. Podobnou stížnost doručili i nevolníci z Jesenice. Odpovědi na své požadavky se však ani po urgenci nedočkali. Zato blízký přítel císařův hrabě Černín byl o všem informován. Delegace byla zatčena a poslána zpět na panství. To vyvolalo u nevolníků bouřlivou reakci. Bylo svoláno shromáždění sedláků i chalupníků do Chotěšova. Tím povstání 25. 3. 1680 začalo. Následovalo shromáždění nevolníků ve Stebně, na němž byl připravován útok na zámek v Petrohradě, povolání vojska na žádost Humprechta Černína, pokus o soud nad vůdci povstání v Chyši, rozšíření povstání na plasské panství a srážka rebelů s vojskem mezi Blatnem a Stebnem (padlo zde 50 nevolníků a stejný počet byl raněn, ztráty mělo i vojsko). Nevolníci byli pak chytáni a odvezeni do Petrohradu, kde byli uvězněni.

Dne 27. dubna 1680 byli nevolníci shromážděni ve Stebně a museli slíbit věrnost hraběti Humprechtu Černínovi a zavázat se k robotě jako před vydáním patentu. Pak byli propuštěni domů.

Již v květnu 1680 přijel na panství komisař Stambach s oddílem vojska a pozatýkal vůdce a přední osobnosti povstání. Zatčení byli odvezeni do vězení v Žatci. Soud byl 3. června v Žatci. Souzení byli všichni účastníci povstání – 322 osob. Rozsudek zněl: Všichni budou hrát v kostky a každý desátý, který prohraje, bude popraven. Na předem smlouvenou prosbu hejtmana byl rozsudek zmírněn a mělo být popraveno jen pět vůdců. Popraveni byli pouze tři a další dva dostali milost pod šibenicí. Další skupina byla odsouzena k nuceným pracím nebo k tělesným trestům a všichni k trestům peněžním. Hrabě Humprecht Černín později prominul odsouzeným nucené práce a dal milost i čtyřem uprchlým nevolníkům, kteří se pak mohli vrátit domů.

Krátce po bouřlivém roce 1680 umírá ve svém kosmonoském zámku v padesáti čtyřech letech. Jeho tělo bylo převezeno do Prahy a pohřbeno v Zikmundově kapli v chrámu sv. Víta.

JAN RUDOLF ČERNÍN

(9. června 1757 – 23. dubna 1845)

Hrabě Jan Rudolf Černín se narodil 9. června 1757 ve Vídni. Byl to velmi nadaný a inteligentní člověk, svůj zájem o kulturu projevoval mimo jiné organizováním divadelních a operních představení. Sám studoval hudbu a byl virtuózem hry na violu. Rozšířil Černínskou obrazárnu na Hradčanech, nechal malbami vyzdobit pražský Černínský palác, podporoval stavovskou malířskou školu, Společnost přátel hudby aj. Patří mezi spoluzakladatele Vlasteneckého muzea v Praze (dnes Národní muzeum), založil u některých svých zámků rozsáhlé parky, pořádal schůzky s významnými představiteli literatury, vědy a umění atd.

Dne 22. října roku 1781 se ve Vídni oženil s Marií Terezií Josefou hraběnkou Schönborn-Heussenstamm (1738-1838). Z manželství se narodily čtyři dcery a jediný syn Evžen Karel, pokračovatel rodu a dědic.

Jako mladík studoval Jan Rudolf Černín práva v Salcburku, kde byl jeho strýc Jeroným František z Colloreda arcibiskupem. Jeho vášní bylo i cestování. Procestoval téměř celou Evropu. Pro další jeho život měly význam pobyty v Německu, Francii a v Anglii.

V roce 1781 se ujal správy statků a zámků patřících hradecké větvi Černínů. Od té doby silně ovlivnil i život na panství Petrohrad a na panství Krásný Dvůr u Podbořan. V Krásném Dvoře nechal vybudovat v letech 1783-93 rozsáhlý anglický park, který je dosud zachován a je přístupný veřejnosti. Po roce 1790 zahájil budování anglického parku u zámku v Petrohradě. Park nebyl tak reprezentativní jako park v Krásném Dvoře. Při jeho budování využil úpravy porostu obory, která tehdy souseďila se zámkem a zbytků původního lesního porostu pod Zámeckým vrchem (vrch Všech svatých). Část původního lesa byla ponechána na severní straně vrchu a byly v ní vybudovány romantické parkové cesty. Tento původní lesní porost byl složený především z lip, borovic, habrů, javorů babyk, dubů a buků. Autorem parkových úprav v Krásném Dvoře i v Petrohradě byl Rudolf Födisch.

Jan Rudolf Černín zřídil v okolí Petrohradu dvě obory. Jedna byla na území obce Bílenec a nesla jméno po zřizovateli Rudolfova (myslivna správce obory je dodnes obydlena) a druhá v lesích na jih od Petrohradu. Druhá ze zmíněných obor byla založena roku 1840 a byla o rok později osazena 18 daňky a 9 jelény. V centru obory byla vybudována reprezentativní myslivna ve stylu švýcarských mysliven, zvaná Schweizerhaus (Švýcarský domek). Myslivna byla po r. 1945 opuštěna, zdevastována a následně byly její trosky odstraněny.

Osobně se stýkal např. s Josefem Dobrovským, mykologem a botanikem Ladislavem Čelakovským, básníkem a kulturním historikem J. E. Vocelem a s historikem Františkem Palackým. František Palacký Petrohrad i navštívil. Stalo se tak v roce 1847, tedy již po smrti Jana Rudolfa Černína, kdy sem zavítal společně se svým zetěm, významným českým politikem Františkem Ladislavem Riegrem. Syn Jana Rudolfa, hrabě Evžen Karel Černín, umožnil Palackému bádát ve starých spisech v bohaté Černínské knihovně, která byla v zámku umístěna. Knihovna obsahovala asi 5000 svazků velmi cenných knih, staré tisky i listinný materiál. Téměř celá knihovna byla zničena při požáru zámku v noci z 8. na 9. ledna 1915. Palacký zde hledal a shromažďoval zápisy a dokumenty o starých českých šlechtických rodech, které pak použil při spisování svého největšího historického díla Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě.

Na zámku v Krásném Dvoře hostil Jan Rudolf Černín významné šlechtice i členy panovnických rodů. V roce 1810 zde byl na návštěvě velký německý básník Johann Wolfgang Goethe. Jako host zde pobýval i Josef Dobrovský.

Jan Rudolf Černín zemřel 23. dubna 1845 ve svém rodném městě, ve Vídni.

**Kresba medaile s portrétem
Jana Rudolfa Černína**
reprodukce z časopisu Český svět (1918)

FERDINAND SYNEK

(21. května 1886, Neustupov - ?)

Jednou z osobností, která se zapsala do historie Petrohradu a okolí, byl vrchní černínský zahradník Ferdinand Synek. U „petrohradských“ Černínů byl zaměstnán v první polovině 20. století. Tento muž po sobě zanechal rukopisy, které chtěl později vydat knižně. K tomu již nedošlo. Rukopisy se však, zřejmě všechny, zachovaly. Díky tomu máme dnes k dispozici přesné popisy petrohradského i krásnodvorského parku včetně přesného botanického určení stromů, keřů či porostů, které zde byly v období první československé republiky. Zaznamenány jsou i trasy parkových cest a stavby v parcích.

Během své služby u Černínů se staral o udržení, další zvelebování a údržbu anglických parků v Petrohradě a v Krásném Dvoře. Pokračoval tak v díle započatém zahradním architektem Rudolfem Födischem, jehož práci měl ve velké úctě. Podílel se také na vytvoření průseků sloužících ke zjišťování pohybu lovené zvěře a na výsadbě alejí u loveckého zámečku Svatý Hubert u Jesenice.

Ve svých rukopisech se věnuje i pověstem z Petrohradu a okolí a podrobnému popisu historie petrohradského hradu a zámku. Zpracoval i stručnou historii rodů, které měly panství Petrohrad (Petršpurk) v držení. Z jeho díla je cítit obdiv zejména k některým příslušníkům rodu Černínů. Sám jako motto jedné historické kapitoly uvedl slova: Zřel jsem slávu posledních Černínů z Chudenic.

Sám zažil požár zámku v Petrohradě v roce 1915 a popsal vše od vzniku požáru přes postup hasebních prací až ke škodám, které požár napáchal. Ze zápisů se tak dozvídáme i o předmětech za zámeckého muzea, které byly požárem zničeny. Posléze se věnuje i postupu obnovy vyhořelé části zámku.

Zápisů obsahují i popis interiéru a černínské knihovny.

Díky Ferdinandu Synkovi se zachovaly texty nápisů uvnitř zámku, v kapli Všech svatých a na pomnicích v parku.

Ferdinand Synek byl Čech. I když byl Petrohrad za první republiky obcí s převážně německým obyvatelstvem, jsou všechny jeho rukopisy v českém jazyce. Své vlastenectví prokázal i v zápisu o návštěvě lorda Waltera Runcimana u Eugena Czernina na zámku v Petrohradě v srpnu 1938. Během této návštěvy došlo na zámku k setkání Runcimana s předáky henleinovců a k manifestaci sudetských Němců za odtržení Sudet od Československé republiky. Synek (o jehož životopisu se nedalo mnoho zjistit) se zmiňuje i o tom, že jeho první manželka, která zemřela při porodu dcery Karoliny, byla pochována na petrohradském hřbitově a na hrobě byl český nápis. Byl to první český nápis a Synek byl za to vláčen v německých novinách.

Poslední stopy po Ferdinandu Synkovi, které se podařilo zjistit, jsou z Frýdlantu. Zde byl v letech 1948–53 správcem městského muzea a prováděl jeho celkovou reinstalaci. Víme také, že působil jako zahradník na Trojském zámku v Praze.

**Zimní zahrada přistavěná k zámku Petrohradu
po ničivém požáru v roce 1915**

dobová pohlednice, asi 20. léta 20. století

Martin Louženský

KAREL LÜFTNER

(23. listopadu 1826, Tlestry – 7. května 1897, Jesenice)

Karel Lüftner se narodil kováři Johannu Lüftnerovi a Anně Elizabeth, rozené Seidlové, 23. listopadu 1826 v Tlestkách čp. 8.

L. P. 1842-1852 UČENÍ, SMRT OTCE, ZALOŽENÍ FIRMY

V necelých šestnácti letech nastoupil do učení jako kupecký pomocník v železářské firmě J. V. Rott v Praze na Malém náměstí čp. 10.

V roce 1844, den před jeho osmnáctými narozeninami, mu zemřel otec.

Po deseti letech práce kupeckého pomocníka v železářské firmě J. V. Rott se osamostatnil. Od měšťana A. Makowitze odkoupil obchod se železným a ševcovským zbožím na Staroměstském náměstí čp. 461, tedy jen pár desítek kroků od podniku svého bývalého zaměstnavatele Rotta.

L. P. 1853-1862 OBCHODNÍ POVOLENÍ, SMRT MATKY, SVATBA, DĚTI

Získání živnostenského oprávnění (dříve obchodní povolení) bylo tehdy složitější než dnes. V Praze k tomu bylo zapotřebí doložit katolické vyznání, rakouskou státní příslušnost a doklad o desetiletém pobytu na území Prahy. Žádost o vysvědčení zachovalosti (dnešní výpis z rejstříku trestů) v souvislosti s přiznáním měšťanského práva podal Karel Lüftner 12. 2. 1853 a žádost o udělení obchodního povolení u Směnečného a obchodního soudu v Praze 20. 12. 1854. Obchodní povolení mu pražský magistrát udělil 27. 3. 1855. U Směnečného a obchodního soudu v Praze byla zaprotokolována firma Carl Lüftner. Stalo se tak 4. 6. 1855.

Od převedení licence k obchodu se železným a ševcovským zbožím z počátku roku 1852 k vlastnímu zaprotokolování obchodního povolení v létě 1855 uplynulo cca tři a půl roku. Zůstává otázkou, do jaké míry se na průtazích kolem zaprotokolování firmy podepsala tehdejší byrokracie a do jaké míry smutná událost v Karlově životě, totiž úmrtí jeho matky Anny Elizabeth. Zemřela 2. 5. 1853 v Tlestkách.

O několik měsíců později se Karel oženil s Pauline Kutschereutherovou. Svatba se konala 15. 10. 1853 v Praze. V prosinci 1854 se jim narodil prvorozený syn Karel. S roční až dvouroční pravidelností ho následovalo dalších pět sourozenců.

L. P. 1863-1872 OBCHOD NA NOVÉM MĚSTĚ, ZVLÁŠTNÍ SHODA

V polovině tohoto desetiletí vypověděli Prusové Rakousku válku. Jakkoli asi šli Karlovi obchody v té válečné době? Obecně se lze domnívat, že dobře. Nemáme zatím doloženo nic z tohoto období, avšak pár let po té se mu dostalo vysokého ocenění od císaře.

Také vznik Rakouska-Uherska jistě prospěl obchodům i podnikání.

Roku 1871 rozšířil Karel Lüftner své podnikání o štepovnu (štepování = sešívání již nastříhaných kožených částí boty k sobě). Dílna se nacházela v novoměstské Mezihranské ulici 577/19.

Mezi roky 1865-1870 odešel T. G. Masaryk do Vídně, aby se vyučil zámečnickem. Pracoval u stroje na výrobu podkůvek, ale vadilo mu, že tato jednotvárná práce obnáší maximálně dva úkony. Proto utekl zpět domů. Kdyby jesenická továrna na výrobu podkůvek ležela k Masarykově rodnému Hodonínu blíže než Vídeň, mohla možná být Jesenice nerozlučně spojena i se jménem prvního československého prezidenta.

L. P. 1873-1881 ZÁSLUŽNÁ MEDAILE OD CÍSAŘE, DALŠÍ OBCHODY V PRAZE

V roce 1873 získala firma Karla Lüftnera několik záslužných medailí na Světové výstavě ve Vídni. Kolik jich bylo a zda mezi nimi byla i medaile za jesenické podkůvky se známkou C. L., zatím nevíme. Jedno je však jisté, a sice, že zboží a výrobky od Lüftnerů měly svou nezpochybnitelnou kvalitu.

Od roku 1877 provozoval Karel Lüftner v ulici Na Příkopě 583/15 obchod s norimberským zbožím, komisní prodej a spediční služby. V roce 1881 otevřel v ulici Na Příkopě 848/6 obchod s galanterií.

L. P. 1882-1892 KAPLE V TLESTKÁCH

K uctění památky svých zemřelých rodičů věnoval Karel Lüftner v roce 1882 oltář do kaple v Tlestkách, vystavěné o několik let dříve, v roce 1876. Vedle oltáře daroval kapli i jeden ze dvou zvonů. Uvnitř oltáře je napsáno tužkou: „Vyrobeno v roce 1882, Josef Lüftner – Jesenice“. Josef Lüftner byl truhlář a je pravděpodobné, že byl s Karlem Lüftnerem v příbuzenském vztahu.

L. P. 1893-1897 MALÁ TOVÁRNA NA PODKŮVKY, VZPOMÍNKY VNUKA, OBCHOD NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ, POSLEDNÍ MĚSÍCE ŽIVOTA

Kromě Lüftnerovy továrny na podkůvky v čp. 10 se v Jesenici nacházela i menší továrna Franze Kirtschla v čp. 193. Před první světovou válkou se většina podkůvek z této továrny dovážela koňskými potahy až do Vídně. Lüftner s Kirtschlem se jistě dobře znali. Možná, že byl Kirtschl původně Lüftnerův zaměstnanec, který se později osamostatnil. S velkou pravděpodobností si nekonkurovali a naopak si vzájemně vypořádali půjčováním zaměstnanců při plnění velkých zakázek.

Úryvek ze vzpomínek Dr. Valentina Adolfa Bachmanna, vnuka Karla Lüftnera (uveřejněno v časopise Heimatbrief Saazerland)

Dědeček Lüftner získal v Jesenici během svého života zemědělský statek o velikosti asi 81 hektarů a se dvěma šafářskými dvorci. Mimoto založil továrnu na podkůvky, která pak po celá desetiletí byla v městečku jediným průmyslovým podnikem.

Pro zemědělskou výrobu a pro potřeby továrny vlastnil dědeček až pět párů koní. Továrna byla jaksepatří rozlehlá. Byly tu parní stroje a kotelna, brusírna s ohlušujícím

lomozem, čistící stroje, dílna se dvěma podkúvkářskými stroji, nová strojní hala a řada menších místností s lisy a kovářskými výhněmi, kde se ručně kovaly trvanlivější a tím pádem i dražší podkúvky.

K továrně patřila i balírna a navlékárna v domě číslo 11. Prostřední dřevěná stoda v zahradě sloužila díky své značné velikosti jako skladiště. Za mých časů se počet pracovníků továrny pohyboval mezi 45 až 55. Někteří chodili do práce i zdaleka, z Podbořánek, z Nové Vsi i odjinud. Výdělek nebyl velký, v průměru 1 fl (florin = zlatý = 2 koruny) denně. Pracovní doba byla od šesti hodin ráno do šesti hodin večer s hodinou polední přestávkou.

Když se usmouraní dělníci z továrny vraceli po šichtě pěšinou po hrázi mezi rybníky Fikači domů do Kosobod a vzdálené Sosně, nastal i pro nás děti čas jít domů.

V dalších letech musela továrna svůj provoz omezovat kvůli rostoucí konkurenci.

O jarmarku přicházeli do továrny i čeští ševci z Čisté, Kožlan a z dalších obcí podél jazykové hranice a nakupovali aušusové podkúvky, které byly přirozeně lacinější než ty bezvadné. Pro hrubé boty, které vyráběli, ovšem stačily. Bezpochyby je kupoval i švec Beneš, otec pozdějšího prezidenta ČSR. Vedoucí továrny Franz Syka měl s českými ševci pokaždé o zábavu postaráno. Franz Syka byl i ekonomickým vedoucím. K ruce mu byl jeho pozdější nástupce Josef Sräga z Tuchořic. Syka pocházel od Horšovského Týna a za ženu měl sestřenicí mé matky Wilhelminy, rozené Lüftnerové.

Zemědělská produkce na statku mého dědečka byla rozsáhlá. Zahrnovala všechny druhy obilí, jetel, řepu a v severní části (Červená strana) i chmel; v jižní části se rodily velmi dobré brambory, především takzvané rohlíčky. Dědečkovno hospodářství bylo v Jesenici zdaleka největší. Následoval Kirtschl, dále Modrý kříž a starosta Fassl. Pole nebyla v jednom celku, což komplikovalo jejich obhospodařování a vedlo k nízké rentabilitě statku.

Na statku pracovalo deset stálých dělnic a podle potřeby (při sklizni) se najímaly další síly. Tažnou práci obstarávalo několik volských sprežení. V Tlestkách dohlížel na hospodářství šafář, stejně tak ve Švihově (mlýn). Vrchní dohled nad celým statkem měl po dlouhá léta můj otec. Jistě s tím měl dost starostí. Hospodářství nikdy moc nevnášelo.

Vedle koní bylo na statku 15 krav, 8 až 10 tažných volů, asi 25 kusů mladého dobytka, jeden chovný býk, přiměřený počet prasat, slepic a v Kutscherreuterově domě (později dům Dr. Uhla - starý obchodní dům) početné hejno holubů. Šafářem byl starý Lífka. Z čeledínů si vzpomínám na Ondráka, Meiera, Kinzla, Pöpperla. Starý Galli zastával v továrně místo balíče a domovníka.

Během několika let se Karel Lüftner vypracoval díky své pílì, schopnostem, přehledu a podnikatelské zdatnosti mezi největší a nejznámější tuzemské obchodníky ve svém oboru.

Přibližně rok před svou smrtí otevřel obchodní dům na Václavském náměstí. K dostání zde byly nejrůznější nástroje a kovové zboží, zámky, kování, specializované nářadí pro práci s kůží, sedláře, čalouníky, koláře a truhláře, zámečníky a další řemeslníky. Obchodní dům nabízel i rozmanité nástroje a potřeby pro domácnost a zahradu a zákazníci zde našli i velké oddělení s rozsáhlým sortimentem kožených výrobků. Na

skladě měl obchodní dům i suroviny (usně) a spotřební materiál pro obuvnickou výrobu.

V Lüftnerově obchodním domě uplatnil ve dvacátých letech své americké zkušenosti známý cestovatel a podnikatel Břetislav Jan Procházka. U Lüftnerů zastával funkci obchodního ředitele.

Poslední léta života ztrpčovala Karlu Lüftnerovi vážná nemoc. Uchýlil se proto do Jesenice, do čp. 11, kde v pátek 7. 5. 1897 zemřel na tuberkulózu plic.

Prvorozený syn Karel mladší zemřel záhy po svém otci. V úterý 22. 6. 1897 podlehl v Jesenici čp. 11 infarktu.

L. P. 1898-1937(?) FIRMA PO ÚMRTÍ ZAKLADATELE

František Lüftner

reprodukcce z knihy *Album
representantů všech oborů veřejného
života československého (1927)*

Dobová reklama Lüftnerova obchodu na Václavském náměstí *Muzeum Jesenická továrna*

Po smrti zakladatele a jeho nejstaršího syna převzali rodinnou firmu mladší synové Karla Lüftnera, František a Felix.

Mezi první a druhou světovou válkou se firma dostala na přední místa československého obchodu.

1. ledna 1929 propachtovali Lüftnerové, snad v předtuše světové hospodářské krize, jesenickou továrnu na podkůvky svému dlouholetému obchodnímu cestujícímu Ludvíku Urbanovi, a posléze, po smrti Ludvíka Urbana, jeho příbuzným Emilovi a Marii Urbanovým. Dosud není známo, kdy firma Lüftner a spol. definitivně zanikla.

Během II. světové války, po smrti obou bratrů Františka a Felixe, snad opět v předtuše poměrů a vývoje po konci války, prodali jejich dědicové jesenickou továrnu manželům Borstovým. Stalo se tak 10. června 1943.

23. února 2012 vzniklo v Jesenici, Oráčovská ulice čp. 10, občanské sdružení Muzeum Jesenická továrna s cílem zpopularizovat historickou průmyslovou výrobu firmy Ludvíka Urbana, dříve firmy Karel Lüftner.

www.jesenickatovarna.cz

Kateřina Bílá, Eva Konřřová

KAREL FIBIGER

(12. zřřř 1891, Křřivoklřřt – 24. srpna 1975, Jesenice)

Karel Fibiger patřř k vřřaznřm osobnostem Jesenice, ař se zde usazuje ař v přředdřchodovřm vřku. Byl prvnřm povřřlečnřm řředitelem mřřřtřnskř školy, osvřřetovřm pracovnřkem, mřřtnřm patriotem, archivřřem, spoluzakladatelem muzea a historikem Jesenicka.

Narodil se 12. 9. 1891 (řřdajně na řřetnickř stanici) v Křřivoklřřtř (Budy) řp. 51 Emanuelovi (kořřřkřřřřř a domkřřřřř, *1857) a Josefř (*1867) Fibigerovřm jako druhř dřtř ze třřř. Starřř sestra Anastasia (1890-1894) i mladřř bratr Jaroslav (* a † 1892) vřřak v dřřtřskřm vřku umřřeli.

Karel absolvuje křřivoklřřtskou obecnou řřkolu a v letech 1905-1912 reālne gymnřřium Rakovnřk. Kromř nřmřřiny se uřř i francouzsky. Maturuje s vřřbornřm prospřřchem. V dobř studiř bydlř v Lubnř u Jana Volka, uřřitele.

V letech 1912 ař 1913 slouřřil jako jednoročnř dobrovolnřk. Nřsledujřř rok (1913-1914) navřřřevoval jednoročnř kurz na řřeskřm uřřitelskřm ũstavř v Praze, kde 6. 7. 1914 sklřřdřř i doplňujřř maturitnř zkouřřku.

Jiřř 26. 7. 1914 je mobilizovřn do rakouskř armřřdy a povolřn na haličskou (vřřchodnř) frontu. Podle vlastnřch slov byl třřikřřat raněn.

Samo poslednř zranění je zajřmavřm přřbřhem. V bojřch utrpřl přřstřřel pravřho zřpřstřřř a byl nalořen na sanitnř vřz tařenř koňmi. Přř nřslednřm přřevozu raněných provedli Rusovř nřlet a Fibiger utrpřl navřř i eřřtř přřstřřel břřicha. Splařenř konř jej odvezli za bojovou linii a on se tak dostal do ruskřho zajetř. Je třřeba dodat, ře kromř konř přřežil na voze pouze on. Protože si stěžoval na bolest břřicha, byl ulořen mezi nemocnř tyfem. Vnouceatřm přřy vypravřl: „Je velmi dřřležitř umřř jazyky. Kdybych ũ tenkřřat umřř rusky, vysvřřtil bych jim, co mi je...“ Tyfus nedostal. Rusky se vřřak brzy nauřřil, neboť tu řřil po celou dobu vřřlky.

V nemocnici se lřřil přřl roku a „na nohy ho postavil med“, kterř mu nosila jedna z řřadovřch sester, jeřř se o nř staraly. Na jřřř 1915 byl jako vřřlečnř zajatec přřřdřen na statek do vesnice Nevřřrovka na jřřnř Sibiřř (zhruba 40 km jřřnř od mřřsta Omsk a zrovna tolik od hranic s Kazachstřřnem) (nocovali ve chlřvř u konř, aby jim nebyla tak velkř zima).

V Potulkřřch Fibiger uvřřdřř: „V Nevřřrovce se nřm vedlo dobřř. Bylo nřs asi 200 zajatcř ubytovřno po vsi u muřřkř. Chleba dost. Pracovati jsme nemusili, jen tak kdo chtřřl z dlouhř chvřřle.“ Takř se zmiňuje o prostřřelenř pătřřř.

L. Mřřcka uvřřdřř, ře v Omsku pracoval jako kolřřřskř dřřlnřk.

V roce 1917 vstoupil do legií (I. prapor 5. pluku). Jeho oddíl jako první stanul ve Vladivostoku. Než dorazily ostatní jednotky, učil se z dlouhé chvíle anglicky (a sám učil ostatní francouzsky). Po drobných peripetiích (boje, nemoc) se díky spolupracujícímu japonskému Červenému kříži dostal na doléčení do Tokia (naučil se zde mluvit japonsky). Teprve odtud se přes Itálii a Marseille 18. 4. 1919 vrátil do vlasti.

Po válce (v září 1921) se oženil s Františkou Kolskou (1903 – 1976) z hájovny Pařeziny, jejíž dědeček Isidor Kolský má u Hřebečnicků pomníček zřízený Fürstenbergem, neboť v jejich službách byl jako hajný zastřelen pytlákem.

Krátce učil v Ryšíně, ve Zbečně a v Rakovníku. Na vlastní žádost pak k 15. 3. 1920 odchází na obecnou školu do Švihova, kde zůstává až do roku 1927. Ve Švihově se mu narodí obě dcery.

Jedna třída školy je umístěna v patře v tanečním sále hospody čp. 8 (majitelem Jan Procházka), druhá v soukromém domě paní Cecilie Solarové. Fibiger s rodinou již nemusel jako jeho předchůdce Jaroslav Pazderra spát v kabinetě, než mu byl uvolněn byt, přesto jsou prostory nevyhovující (jeden záchod pro všechny, byt se nacházel vedle šenkovny...), potřeba nové budovy stále vzrůstá.

Ta se začala stavět na podzim r. 1922 a 1. 9. 1923 už děti zahajují školní rok v nové budově (postavené na pozemku pana Václava Solara).

Za jeho působení ve Švihově je pro školu zakoupeno loutkové divadlo i založen ochotnický divadelní soubor, který sklízí úspěchy v širokém okolí. Jedno z představení, které sehraje, je zároveň vůbec prvním českým divadelním představením v Jesenici.

Zapojí se do osvětové a vlastenecké činnosti, pracuje v Národní jednotě severočeské i v Okresní péči o mládež v Jesenici (zastupují sirotky, nemanželské děti apod.), v organizaci českého učitelstva na Podbořansku (10 let je jejich předsedou), sbírá materiál o historii Jesenicka, publikuje (Sborník podbořanský a žlutický aj.).

Když se v roce 1927 otevřela česká škola v Pšovlkách, odchází tam. Poslední předválečný zápis ve školní kronice, podepsaný správcem školy K. Fibigerem, končí datem 4. 8. 1938. Na podzim r. 1938 za dramatických okolností prchá Fibiger před Němci do vnitrozemí. Majitel švihovské hospody (nyní Rudolf Procházka), v níž sídlila škola, se dovídá, že ráno si pro Fibigera má přijít policie, neváhá, ještě v noci naloží rodinu (druhý vůz veze Josef Solar, syn majitele pozemku, na němž byla škola postavena) i s trochou majetku na volský potah („vezou krmení“) a přes přílepský les je veze „za čáru“. Když policie Fibigerovo zmizení vyšetřovala, nikdo nic neprozradil.

Karel Fibiger

archiv rodiny Proškovy

Fibiger se usazuje v rodném Křivoklátě. Nepodařilo se ověřit, kdy v Křivoklátě učil, ale muselo to být krátce po začátku války (K. Nebeský ho uvádí jako učitele křivoklátské školy první poloviny 20. st.)

Za druhé světové války má být totálně nasazen, ale Fürstenbergové si ho vyžadají jako lesního dělníka a zaměstnávají ho v kanceláři na lesní správě. Bydlel doma, v čp. 108. Dům později dcera Libuše prodala. Angažoval se v odboji, ale podrobnosti nejsou známy, nemluvil o tom.

Hned po válce je jmenován ředitelem měšťanské školy v Jesenicích. Stěhuje se do Jesenic a s dalšími učiteli dohlíží na to, aby se ze školy, zabrané koncem války pro „národní hosty“ (německé uprchlíky z vnitrozemí) a krátce po válce jako středisko strážní jednotky čs. armády, stala zase škola. Je ubytovaný v jedné ze tříd a potýká se s všudy přítomným hmyzem (blechy a vši). Do 3. září však větší část budovy připraví.

Rodina se stěhuje za ním. Fondem národní obnovy jim byla přidělena vilka v dnešní Jencově ulici, kterou později odkoupili (a dlouho spláceli). Když hrozilo, že budou muset přijmout do domu podnájemníky (pro nadbytečné prostory), přistěhovala se zpátky domů dcera Věra (1923-1990), provdaná Prošková, s manželem Antonínem (1912-1985; přišel do Jesenic jako národní správce firmy Womačka) a synem Antonínem (*1947). Proškovi žijí v domě dodnes.

Dcera Libuše (1924-2006) dostudovala medicínu a pracovala dlouhá léta v Praze v nemocnici na Karlově náměstí jako internistka. Její manžel Ludvík Král byl chirurgem a primářem v nemocnici na Zbraslavi (byl židovského původu a za války odešel do Splitu, kde pracoval jako šéflékař jugoslávské partyzánské nemocnice). Měli dva syny.

Čtyřiapadesátiletý Fibiger se aktivně zapojuje do politického i kulturního dění v Jesenicích. Hned v roce 1946 je za národní socialisty zvolen do MNV, v roce 1947 se stává prvním náměstkem MNV, r. 1948 je po sloučení národně socialistické strany s komunistickou jmenován členem rady MNV (zůstává náměstkem MNV) a finančním referentem (dává do pořádku obecní finance). Roku 1950 opouští funkce ve správě obce a je jmenován archivářem Jesenic s úkolem uspořádat archiv města. Jeho zásluhou má Jesenice uchované nejen nejdůležitější historické listiny a kroniky, ale i drobné poválečné dokumenty z let 1945-50, dnes rovněž cenné. Roku 1951, nebo 1952 odstupuje také z funkce ředitele měšťanské školy (nadále učí matematiku a rýsování až do odchodu do důchodu r. 1957).

V letech 1953-55 provádí z pověření MNV soustavné (celoroční) meteorologické měření (výsledky v kronikách nejsou shrnuty).

Spolu s přítelem Karlem Nebeským zakládají roku 1959 spolek přátel muzea a ze sbírek jimi nashromážděných vzniká Vlastivědné muzeum Jesenice.

Průběžně kapitoly své práce vydává, ale neustále ji doplňuje. Uceleně vychází dlouholetý sběr historického materiálu pod názvem Dějiny Jesenicka až roku 1969. Text však ve srovnání s texty z roku 1955 mnohé informace vůbec neobsahuje. Dnes se můžeme jen dohadovat, zda zasáhla cenzura, nebo autocenzura.

Jako člověk byl Fibiger skromný a pracovitý, pedantský a puntičkářský. Byl výborným společníkem. Kromě několika jazyků (německy, francouzsky, rusky, japonsky) uměl kreslit, hrál na housle a zpíval, hrál šachy a jezdil na kole (když ke stáru učil jezdit své vnuky na kole, spadl a zlámal si několik žeber). Měl pravidelný režim dne a dbal na

životosprávu, avšak náruživě rád kouřil partyzáanky. Měl rád divadlo, knihy a miloval historii. Včelařil a přednášel o včelách, lidé z širokého okolí se k němu chodili radit. Zatímco jeho žena chovala spoustu domácího zvířectva (kozy, králíky, husy, kachny, slepice), on se věnoval zeleninové i ovocné zahrádce. S velkou láskou se věnoval třem vnukům a první pravnučce Šárce.

Zemřel 24. 8. 1975 v Jesenici. Jeho žena ho přežila o jediný rok. Oba jsou pochováni v rodinném hrobě v Křivoklátě.

Dílo: *Dějiny Jesenicka 1969; Z potulek českého vojáka-učitele cizinou, Žatec 1936*

Zdroje: farní matriky; katalog rakovnické reálky; vzpomínky Antonína Proška, vnuka; vzpomínky Milana Procházky ze Švihova; Školní kroniky obecné školy ve Švihově a v Pšovkách; Fibiger: *Z potulek českého vojáka - učitele cizinou, Žatec 1936*; Mička, L.: *Za Karlem Fibigerem* in: *Rozvoj* 16. 9. 1976; Mička, L.: *Kulturní tvář Rakovnicka; Pamětní knihy města Jesenice*

ANTONIE HŘIBOVSKÁ

(1. června 1909, Dubno, Ukrajina - 1. ledna 2002, Jesenice)

Antonie Hřibovská je básnířka, která v Jesenici žila 35 let, a přesto její tvorbu málokdo z místních znal. Její poezie vycházela nejdříve časopisecky, souborněji ji vydala až po tzv. sametové revoluci.

Zajímavý život paní Hřibovské začíná životní poutí prarodičů - manželů Jeřábkových od Kutné Hory, kteří se roku 1869 i s jediným (tehdy čtyřletým) synem Francem vydávají za půdou do tehdejší carské Rusi. Usazují se na Volyni v městě Dubně a začínají hospodařit. Syn dospěje a přes inzerát se seznámí se svou budoucí ženou, o 10 let mladší Eleonorou Částkovou od Litomyšle, jede si pro ni do Čech a v Dubně zakládají rodinu. Mají spolu 5 dětí, z nichž 3 se dožívají velmi vysokého věku (přes 90 let).

Paní Antonie, tehdy ještě Jeřábková, se narodila jako nejmladší z nich 1. 6. 1909. V této době patří Dubno východní části Polska, proto Tonička navštěvuje školy polské.

Vystuduje gymnázium a začíná psát první básně - v polštině. Již v této době mluví česky, polsky, učí se rusky, ukrajinsky, latinsky a německy. Kromě němčiny a latiny ovládá jazyky tak, že není poznat, že se nejedná o její materštinu. Z těchto jazyků později překládá své oblíbené verše, lidovou poezii, Ševčenka (ukrajinský malíř a básník), Puškina, Ščipačova, Jesenina (všichni ruští autoři), Mickiewiczze, Tuwina (oba polští spisovatelé). Ukázky z nich můžeme najít zejména ve sbírce „A hvězdy přší do zahrad“.

Ještě na gymnáziu seznamuje se s Václavem Hřibovským (1. 1. 1903 - 21. 1. 1989), potomkem zchudlého šlechtického rodu, pracujícím na poště (chtěl studovat, byl

Antonie Hřibovská
*reprodukce z knihy
Soumraky a úsvity*

dokonce přijat na fakultu elektrotechnickou ve Lvově, ale předválečné podmínky mu studovat neumožnily). Roku 1934 uzavírají církevní sňatek a o dva roky později se jim narodí jediná dcera Eva. Do jejich života zasahuje válka - do Dubna vtrhnou Němci a obyvatelé násilně deportují do sběrného tábora v Přemysli, kde se má rozhodnout o jejich dalším osudu. Nejdříve se podaří utéct manželovi, krátce na to pomůže polský zaměstnavatel (fotograf, v jehož ateliéru se poté i krátce skrývala) utéct i paní Antonii s dcerou, po shledání s manželem se vrací do Dubna.

Po osvobození Rudou armádou pobývají manželé Hřibovští krátce v rodném kraji, pak však následují rodinu Jeřábků do Čech a usazují se v Teplicích (1947). Sestra Ludmila († 2001 v Praze) s maminkou odešla do Čech již v roce 1945, sestra Františka († 1988 v Ostravě) se do tehdejšího Československa vdala ještě v době meziválečné (ostatní sourozenci už nežijí - sestra Marie umřela v dětském věku na záškrt a nejstarší bratr Josef odešel jako dospělý do Ameriky a zmizel beze stopy).

V Teplicích začíná psát paní Antonie české verše a krátkou poetickou prózu, nejvíce publikuje v časopise Věrná stráž (vydává Svaz Čechů z Volyně). Vzpomínky na rodný kraj tvoří podstatnou část její tvorby. S velmi dobrými úspěchy se účastní Olympiád pořádaných Svazem (soutěže lidových básníků).

Ač s českou národností, jsou v Čechách přijímáni jako cizinci, ukončené gymnázium paní Antonie není uznáno, tak začíná pracovat jako řadová dělnice - myčka skla ve sklárně v Teplicích. Manžel nastupuje v roce 1950 jako elektrikář do dolů, ona si zvyšuje kvalifikaci a pracuje jako účetní a později vedoucí účetní ve sklárně. Dcera studuje jazyky na Karlově univerzitě v Praze, vdává se (manžel je inženýr chemického strojírenství), má dva syny a v roce 1968 i s dětmi odchází do Kanady.

V roce 1967, poté co Václav Hřibovský odchází do důchodu, se manželé stěhují do Jesenice a žijí zde až do své smrti (oba jsou pochováni na zdejším hřbitově). Paní pracuje krátce jako družinářka na základní škole, ale ze zdravotních důvodů pracovat přestává a věnuje se svým všestranným zájmům - miluje hudbu (hraje na klavír, zpívá), poezii (kromě zmiňovaných autorů má ráda Seiferta, Neruda, Lermontova), divadlo, vášnivě sleduje politiku, publicistiku, obdivuje T. G. Masaryka a manžele Havlovy, zbožňuje společnost, kanastu, ráda vaří.

Po roce 1968 přestává paní Antonie (ze zármutku z odchodu dcery do zahraničí a politické situace) téměř úplně psát, její sporadické verše končí v kufru na půdě, odkud jsou vytaženy až po roce 1989 na popud její dcery a neteře.

V závěru života koresponduje s paní Olgou Havlovou, její nadaci finančně podporuje, krátce po sobě vydává na vlastní náklady tři sbírky básní, navštěvuje dceru, vnoučata a pravnoučata v Kanadě. Umírá 1. 1. 2002.

Nejčastějšími tématy její poezie je příroda, Volyně, oblíbená místa a vzpomínky z osobního života. Básně jsou jazykově i myšlenkově bohaté, a zároveň srozumitelné, jsou to verše všedního dne.

Sbírky (vysly v nákladu několika stovek výtisků): A hvězdy prší do zahrad (1996), Soumraky a úsvity (1998), Vůně domova (1999)

FRANTIŠEK MAXMILIÁN KAŇKA

(1674 – 1766)

František Maxmilián Kaňka je další osobností, která do Jesenice nepatří životem, ale dílem. Tento proslulý barokní stavitel v Jesenici nikdy nežil, je dokonce možné, že ji navštívil jen krátce jedenkrát v životě, a přesto tu jeho stopa trvale zůstala. Jeho dílo utvořilo podobu městečka pouhou jednou jedinou stavbou – jesenickým kostelem.

Tento kostel, původem románský a goticky přestavěný, byl roku 1684 poničen požárem tak, že na západní straně zůstala stát jen část románské věže a na východní straně se zachoval poničený presbytář, tj. prostor pro kněží, kněžistě (hrozilo zřícení gotické klenby nad oltářní mensou). Černínové, majitelé panství, sice nechali kostel urychleně opravit (1685–87) podle plánů G. B. Maderny, ale stavba si o 40 let později „pro charitnost“ žádala opravu novou. A tehdy (r. 1725) nastupuje František Maxmilián Kaňka, tou dobou dvorní stavitel Černínů, a kostel upravuje do dnešní podoby.

Kostel je rozšířen o dvě boční kaple a získává podobu kříže. Nad tímto křížením je vybudována kopule. Je rovněž zbudovaná prostorná krypta uzavřená jedním velkým kamenným blokem. Také věž je poměrně snížena.

Kostel má výzdobu i výmalbu v jednotném stylu, oltáře, kazatelna, varhanní skříně i nádoby na svěcenou vodu jsou navrženy pro tento interiér opět F. M. Kaňkou (pouze křtitelnice je starší, pravděpodobně pozůstatek z Madernovy přestavby). Propojením presbyteria s lodí kostela (dříve přísně odděleno) získává kostel podobu zámeckého charakteru.

Kostel nebyl nikdy víc přestavován, proto můžeme říct, že Kaňkova práce tu stále stojí v nezměněné podobě. Vnitřní výzdoba byla sice v průběhu dalších století překryta, ale při důkladné rekonstrukci kostela v letech 1933–34 jsou původní fresky odkryty a obnoveny. I při poslední rekonstrukci v 90. letech zůstává kaňkovský charakter zachován.

Informace o Kaňkově osobním životě téměř zaval čas, jednotlivé informace se velmi rozcházejí a je prakticky nemožné je ověřit.

Rozcházejí se již informace o datu jeho narození, některé zdroje uvádějí 9., jiné 19. 8., jeden zdroj dokonce uvedl, že datum narození známo není, pouze den křtu. Rok 1674 je snad jistý. Místem narození (Celetná ulice čp. 565, Staré Město, dnes Praha) přísluší ke kostelu Panny Marie před Týnem na Staroměstském náměstí (častěji obecně zvaný Týnský chrám), avšak ve farních matrikách zdejšího kostela Kaňka zapsaný není. Ovšem vysoké postavení jeho otce nevylučuje křest v jiném (jím vybraném) kostele.

Kaňkův otec, Vít Václav Kaňka (1650–1727), byl rovněž jedním z předních stavitelů monarchie, bohatým měšťanem a majitelem několika domů. Kromě již zmiňovaného domu v Celetné, ve kterém dlouhá léta žil, například koupil roku 1723 i dům U Zlaté hrušky (Karlova ulice čp. 150) a barokně ho přestavěl.

V. V. Kaňka měl mít sedm dětí, jejich jména, pohlaví a osobní data nejsou (kromě сына Františka Maxmiliána) známa.

Mladý František měl studovat pouze gymnázium a své další znalosti získat soukromým studiem u různých stavitelů. Kromě hutě (dělňy) svého otce, kde se se základy

stavitelství seznámil, je zmiřován jako jeho učitel Pavel Ignác Bayer (1656 – 1733; raně barokní stavitel, proslavený např. stavbou zámku Ohrada u Českých Budějovic a barokní přestavbou Hluboké). Další vzdělání získal ve Vídni. Dřívě často uváděná studia v severní Itálii jsou dnes zpochybřovaná.

Kde získával zkušenosti následujících zhruba 10 let (od doby po návratu ze studijního pobytu ve Vídni), není známo. Jeho první ověřená zaznamenaná práce pochází z let 1704-1713 (přestavba zámku Loučeň).

Jistý je rok 1709, kdy po vzoru vídeňské akademie výtvarného umění (vznikla 1692) se sochařem Františkem Preissem a malířem M. V. Halbaxem neúspěšně usilovali o zřícení pražské akademie umění (vznikla až 1799).

Kariéra, kterou v následujících 30 letech projde, je závatrná. Již roku 1723 (nebo 1724) je jmenován Karlem VI. císařským architektem. Pracuje pro královskou (císařskou) komoru, Černíny, Valdštejnny, Štampachy, Vrtby, Mansfeldy, Pachtu, Trauttmansdorffy, Kinské, Lichtenštejnny aj., pro jezuity, augustiniány i cisterciáky.

Ověřených staveb, na kterých se nějakým způsobem podílel, je přes 80, z toho 34 kostelů a 1 fara, 1 kaplička, 2 kláštery, 21 zámků, 7 pražských paláců, 2 zahrady, několik pražských měšťanských domů, 1 hraběcí špitál, 1 radnice, 1 konírny, 1 jízdnárna, 1 pivovar, Klementinum a Karolinum, dva sloupy a jeden pomník.

Situaci komplikuje fakt, že mnohé stavby jemu dřívě připisované po novějším prozkoumání přiznávají autorství jinému baroknímu staviteli, popř. stavby dřívě připisované jiným stavitelům jsou dnes připisovány Františku Maxmiliánu Kaňkovi.

Výčet neulehčuje ani způsob práce tehdejších stavitelů. Zpočátku své dráhy Kaňka staví podle plánů jiného slavného architekta, nejčastěji Alliprandiho nebo Santiniho, popř. dokončuje jimi rozestavená díla (Jan Blažej Santini Aichel, 1677-1723, prý zpočátku neměl mistrovské kamenické zkoušky a své stavby nemohl realizovat přímo; Giovanni Battista Alliprandi asi 1655-1720). Později je např. uvedeno, že podle plánů F. M. Kaňky stavěl další slavný architekt (např. Anselmo M. Lurago, asi 1701-1765).

Někdy dokonce pracují společně (např. se svým žákem Františkem Ignácem Prém; asi 1702-1755). U většiny staveb není přesně zřejmé, zda Kaňka tvořil pouze projekt, či zda rovněž dohlížel na stavbu. Podle velkého počtu projektů se předpokládá, že u většiny z nich byl pouze autorem a stavbu prováděli jiní.

Velmi často nastává problém s autorstvím také v okamžiku, kdy se stavební dokumentace nedochovala. Odborníci podle rukopisu stavby uvažují o Kaňkově autorství, ale s jistotou to říci nemohou. Právem je však Kaňka považován za neplodnějšího autora vrcholného baroka.

Byl jedním z nejbohatších a současně i jedním z nejdražších stavitelů své doby.

Díky spolupráce se Santinim pracoval zpočátku s tzv. barokní gotikou (po třicetileté válce bylo potřeba opravit poničené gotické památky, církevní řády často chtěly zachovat středověkou kontinuitu, proto stavitelé pracovali barokním stylem s gotickými prvky – lomené oblouky i žebra zůstaly zachovány, ale byly již pouze dekorativní). Vrchol jeho tvorby je však nazýván klasicistním barokem (stavby směřují ke klasicistnímu zjednodušení a rokokovému zjemnění).

Většina jeho staveb je doprovázena výzdobou špičkových soudobých umělců, např. sochaře M. B. Brauna a malíře V. V. Reinera.

S Matyášem Bernardem Braunem (1684-1738; sochař známý zejména skupinou soch na Kuksu; měl se podílet výzdobou na 16 Kaňkových stavbách) pojilo Kaňku i osobní přátelství, podporované i přátelstvím Ludmily Kaňkové a mladičké Marie Alžběty Braunové (roz. Miseliusové, sňatek 1719).

Kdy se oženil F. M. Kaňka poprvé a kolik dětí vzešlo z manželství, rovněž není nikde uvedeno. Jeho žena Ludmila však roku 1736 umírá a Kaňka se ještě téhož roku žení s Kateřinou Malou z Tulechovic, o mnoho let mladší, pocházející z erbovní rodiny. Kaňka opouští (snad již roku 1734) svou zavedenou praxi a věnuje se rodině. Kromě toho provozuje úspěšně pivovar v domě v Dlouhé ulici (U Zlaté štiky; čp. 705), kde žije, a spravuje několik dalších měšťanských domů (U Kamenného beránka, čp. 17 – Staroměstské nám; dům v Růžové ul. čp. 949).

Jeho potomci se však architektuře a stavitelství nevěnovali, nýbrž všichni vystudovali práva.

Zdroje: Vratislav RYŠAVÝ: Barokní kostel a děkanství v Jesenici u Rakovníka, in: Městské památkové zóny Manětín a Rabštejn, Sborník příspěvků ze semináře konaného v Manětíně 15. - 17. května 1996, Mariánská Týnice 1997; Václav ZUSKA: Kostel Sv. Petra a Pavla a dvorec v Jesenici - stručná stavební historie, in: Věstník Muzejního spolku 2013; oficiální webové stránky organizací, obcí a zámků, místní historici (kasteláni apod.)

KAREL NEBESKÝ

(30. listopadu 1912, Vídeň, Rakousko – 7. března 1989, Křivoklát)

HERMÍNA NEBESKÁ

(7. listopadu 1912, Radotín – 30. listopadu 1988, Křivoklát)

Manželé Nebeských žili a pracovali v Jesenici téměř čtvrt století, vedli zde lékárnu, založili loutkové divadlo, vodácký kroužek Havana, spolupodíleli se na založení Vlastivědného muzea, které obohatili o cenné sbírky, byli u nálezů Tleského pokladu. Lidé na ně vzpomínají jako na Nebešťany, protože kromě toho, že se tak podepisovali přátelům v osobní korespondenci, byli také neuvěřitelně obětaví, přátelští, laskaví a vstřícní. Nikdy si nestěžovali, a tak nikdo neví, že jejich život nebyl procházkou růžovým sadem.

Drobnou zajímavostí je, že Václav Bolemír Nebeský (1818 – 1882), spisovatel a novinář, přítel B. Němcové a K. J. Erbena, byl jejich vzdálený příbuzný.

Karel se narodil 30. 11. 1912 Ferdinandovi (1873-1951) a Antonii (1889-1976) Nebeským ve Vídni a byl pokřtěn v dómu sv. Štěpána. Jeho otec byl vojákem c. k. armády a v tu dobu zde sloužil jako vrchní intendant (zásobovací důstojník). Po válce byl pověřen přesunem jednotky do Prahy, kde se také s rodinou usadil.

V Praze se Nebeským narodily další dvě děti – Ferdinand (1918-1982) a Antonie (*1919). Karel později svému vnukovi o vojenské výchově a přísné disciplíně v dětství vyprávěl.

Kde žila rodina zpočátku, nevíme (druhý syn je narozen v blízkém Břevnově), ale brzy (kolem roku 1921) se nastěhovala na Ořechovku (do tehdy vznikající vilové a zahradní čtvrti mezi Buštěhradskou dráhou a střešovickou silnicí, nový stát tu začal

Karel Nebeský
archiv rodiny Hájkovy

Hermína Nebeská
archiv rodiny Hájkovy

budovat bydlení pro úředníky nových ministerstev i rezidence pro zastupitelství, uprostřed čtvrti byla postavena tzv. hlavní budova s obchody, restaurací, kinem, divadlem, knihovnou, ordinací lékařů, poštou a spolkovou místností; čtvrt se brzy stala jednou z nejlepších adres v Praze; 1919 byla vyhlášena soutěž, stavět se začalo 1920 ve třech etapách; 1922 byly Střešovice připojeny k Velké Praze). Ve vile rodiče žili až do své smrti, nyní tam žije dcera Antonie.

Karel navštěvoval obecnou školu i gymnázium na nedalekém Smíchově (maturoval r. 1930) a v letech 1930-36 studoval farmacii na Univerzitě Karlově. Roku 1934 byl dokonce předsedou spolku československých farmaceutů. V době vysokoškolských studií spojil svou životní pouť s Hermíninou.

Hermína se narodila 7. 11. 1912 Eduardovi (1885-1955) a Marii (1889-1963) Reimarovým v Radotíně u Prahy (Radotín byl k Praze připojen až 1974). Měla sestru Emilii (1914-1960). Otec Eduard pracoval jako železničář. Kde navštěvovala gymnázium (maturovala na gymnáziu, rovněž 1930), není známo, v Radotíně byla pouze obecná a měšťanská škola, ale protože před otevřením místní měšťanské školy chodily děti z Radotína na studia na Smíchov nebo Zbraslav, je pravděpodobné, že i gymnázium navštěvovala na Smíchově, a je možné, že se s Karlem znala již od dob středškolských studií. Jejich vztah začal pravděpodobně roku 1933 a Karlovu univerzitu již absolvovali spolu. Jejich první společnou láskou byl skauting a tramping.

Čtyři měsíce poté, co se Karel vrátil z vojny, se vzali (říjen 1936). Krátce pracovali v Praze, ale protože otec Ferdinand vztahu nepřál, odešli do Ledče nad Sázavou do lékárny „U Černého orla“. Zde zůstali po celou dobu války a narodila se jim tu i jediná dcera Ludmila (1941-2001).

Již tehdy se začala projevovat Karlova činorodost – byl prvním poválečným střediskovým vedoucím skautů a členem dobrovolných hasičů. Vyráběl také proslulý bylinný likér „Ledečská žaludeční hořká“.

Rovněž není známo, proč odtud – ze zavedené vlastní lékárny – konce roku 1945 (nebo začátkem 1946) odcházejí do pohraničí, do Nového Sedla u Lokte. Fotografie

z Ledče hovořil o nadstandardní životní úrovni, jaká se dá očekávat u vzdělaných lidí z vyšší měšťanské vrstvy. Odchodem z Ledče však jakýkoliv dostatek končí.

O pobytu v Novém Sedle (1946-48) rovněž nejsou sebemenší zprávy kromě informace, že kvůli dceřině zdravotnímu stavu odcházejí do Jesenice.

V Jesenici jsou již jen zaměstnanci ve zdravotnictví a lékárníkem je pouze Karel, jeho žena pracuje jako pomocná síla za minimální plat.

Krátce po příchodu, ještě v roce 1948, přicházejí manželé Nebeských s myšlenkou založit loutkové divadlo. Soustředí kolem sebe okruh spolupracovníků a kutilů (Vladimír Zuska, Miroslav Hrdina, Božena Sádlová, Oldřich Fus, Jirí Řepík aj., připojují se také dobrovolníci z řad starších žáků), začnou vyrábět loutky a rekvizity („veškeré vnitřní zařízení a bohatý inventář pořízeny pouze brigádnickou prací kolektivu scény“), zkoušejí a 8. 5. 1949 již hrají zahajovací představení. Do prázdnin sehraji ještě 7 her s 12 představeními.

Paní Nebeská s paní Sádlovou ušily přes sto kompletních oděvů a krojů, na malém soustruhu v dílně pana Řepíka se vyráběly loutky i vodítka vlastního systému, v inventáři bylo přes padesát namalovaných trvalých kulis i skříní plná různého nábytečku.

Zázemí získají v nově opraveném Domě osvěty. V následujících letech vystupují 2x měsíčně a hry vždy pečlivě vybírají. Úroveň jejich představení je tak vysoká, že i po 65 letech je tato činnost v Jesenici stále pojmem.

Jenom v roce 1950 sehraji 17 představení se závažnými loutkami, 8 představení s maňásky, zajížděli i do okolních vesnic, kam je vozil F. Švajc, majitel nákladního auta na uhlí, které vždy pečlivě vydrbal a osadil lavicemi a plachtou, uspořádali 14 nedělních besed se zábavným a poučným programem a velkou loutkářskou výstavu.

Karel rovněž v prostorách loutkového divadla několik let promítá filmy.

Roku 1953 přicházejí první útoky na hlavní aktéry i na soubor (osobní i politické včetně vyšetřování StB – „hrají politicky nevhodné hry“), takže manželé Nebeští loutkovou scénu úplně opouští a předávají ji Vl. Zuskovi. Ten je však časově zaneprázdněn, divadlo stagnuje a roku 1959 úplně zaniká. Veškerý inventář je předán Svazu mládeže, ale mladí ve hraní nepokračují. Loutkové divadlo je v Jesenici obnoveno až dlouho po odchodu Nebeských do Křivokláta, dokonce až po jejich smrti.

V této době se již přátelí s Karlem Fibigerem, ředitelem jesenické měšťanské školy, který od roku 1950 pořádá městský archiv a věnuje se historii. Kouzlu historie propadnou rovněž a jejich zájem jim vydrží až do smrti. Soustředí kolem sebe podobně smýšlející přátele (T. Hrabík, J. Vanický, V. Řebec aj.). Jejich schůzky vyústí nápadem založit Vlastivědné muzeum a Nebeský se stává jeho správcem. Pořádají mezi občany sbírky, sami pátrají a hledají. Muzeum je slavnostně otevřeno na podzim roku 1959 a během několika málo let je hodnoceno jako jedno z nejlepších z celé oblasti. Za působení K. Nebeského je nashromážděno na 800 exponátů včetně starých listin.

Souběžně se vznikem muzea, rovněž roku 1959, zakládají Nebeští vodácký kroužek Havana. Pod hlavičkou pionýrské skupiny oslavující kubánského politického vůdce navazují na skautské tradice a v jejich duchu i kroužek organizují. S dětmi staví lodě a jezdí na vodu, pořádají tábory a výlety. Děti je oslovují stýcu a teto, paní Hermína jim tábornicky vaří. Později je jejich kroužek přejmenovaný na vlastivědný, přidávají se další děti.

Roku 1962 nalézají v Tleskách unikátní poklad z přelomu 13. a 14. století, jehož část je v Národním muzeu v Praze a část v jesenickém muzeu.

Kroužek vedou 11 let. Přátelství, která tehdy vznikla, provázela Nebeských až do smrti. Jejich bývalí svěřenci jim i v dospělosti psali, navštěvovali je, a když pořádali každoroční srazy, nezapomněli je pozvat. Nebeští samozřejmě na srazy jezdili.

Hermína přispívala do okresního Rozvoje i krajské Svobody a v letech 1965-72 psala jesenickou kroniku.

I přestože byl za svou práci v loutkovém divadle i vodáckém kroužku při ZDŠ Jesenice Nebeský několikrát oceněn různými čestnými uznáními i plaketami na místní, okresní i krajské úrovni, v letech 1949-55 pracoval v JZD jako zapisovatel všech schůzí i při různých brigádách, odpracoval přes tisíc hodin na veřejně prospěšných pracích, byl členem Osvětové besedy, finanční, plánovací i kulturně školské komise, důvěrníkem Okresní péče o mládež při MNV Jesenice, nesměla jeho dcera vystudovat vysokou školu, stále měla „špatný původ“. Rodiče zůstali bezpartijní a stále byla vnučkou rakouského a prvorepublikového důstojníka, i když ten ve svých 72 letech už jako generál ve výslužbě pomáhal v květnu 1945 osvobozovat Prahu.

Ludmila vystudovala střední ekonomickou školu a roku 1962 se provdala za Oldřicha Hájka (*1940) ze Zbečna. Když krátce nato dostali byt, odstěhovali se do Roztok, kde žila až do smrti.

Když manželé Nebeských odcházeli do důchodu, museli uvolnit služební byt. Chtěli si koupit domeček v Jesenici a pokračovat ve své práci. Obec pro ně byt neměla a malý domek za lékárnou jim neprodala. Ke všemu se opět začaly objevovat osobní útoky. Nebeští boj vzdali a v dubnu 1972 odcházejí do Křivoklátku. Do Jesenice se nikdy nevrátí.

Společně s Hájkovými, rodiči jejich zetě, si kupují malý domek (čp. 109) v podhradí (bez vody a elektriny), upraví ho (ve dvou místnostech vpravo žijí Nebeští, ve dvou místnostech vlevo Hájkovi, chodbu mají společnou) a dožijí zde.

Ani v důchodu nezahálají. Společně pokračují v historickém bádání, napíší několik strojopisů o Budech (křivoklátském podhradí) i některých dalších vesnicích v okolí, jezdí na výlety po hradech a zámcích, věnují se vnukovi. Hermína vyrábí háčkované dečky, vaří a peče, Karel vyráží s partou dětí kolem vnuka na kole do přírody, stanují, vymýšlí jim úkoly. Na půdě si udělá malou dílničku a kutí. Vyrábí keramické kachle, zdobí bílé talíře různými motivy, nejčastěji chodskými. Postavil si kolejistě a vláčky, pokračoval v chovu rybiček (rozměrné akvárium měl už v lékárně v Jesenici). Občas ještě vyrobil nějaký ten bylinný likér. Vnuk Michal ho pamatuje jako výborného společníka, milovníka Wericha, činorodého člověka se spoustou úžasných nápadů (vzpomíná na převleky, které spolu vymýšleli, i na oblíbenou „muničnici“ – hrachovou polévku).

Když paní Hermína v den jeho 76. narozenin zemře, zapíše si roztřeseným rukopisem do rodinné kroniky:

„Přebolestný den nadešel v mém životě ve středu 30. 11. 1988 (...), zemřela moje nejdražší, milovaná manželka Hermínka. Tím pro mne skončilo překrásných 55 let společného života a „Slunečný den“, jak jsme ji s přáteli jmenovali, se provždy zatáhl mračnem smutku. Zatím nemám dost sil, abych vylíčil, jak se vše událo podrobněji. Snad později budu moci zapsat do této rodinné kroniky více, aby kdo tyto řádky jednou

bude číst, mohl si představit, co pro mne do poslední chvíle svého dechu znamenala. Byla to vzácná bytost, věrná, obětavá, jakých je v dnešním světě pořídku.“

Dost sil na další zápis už nenašel a tři měsíce poté, 7. 3. 1989, sám umírá. Oba jsou pochováni v rodinném hrobě v Městečku.

Dílo: Budy, křivoklátské podhradí; Křivoklátské mlýny; Městečko, Ohnivcovva ves; Česká Amazonka; Červený man; U panského dvora; Roztoky; Dějiny Karlovy Vsi

Zdroje: rodinný archiv M. Hájka, vnuka; internet; Pamětní knihy města Jesenice
VI. Zuska: Ožije jesenická loutková scéna? Nový zpravodaj Jesenicka, 5/91

WENZEL ROTT

(15. května 1858, Lhota – 6. května 1929, Novosedlice)

Wenzel Rott je osobnost, na kterou narazí snad každý, kdo pátrá po dějinách své obce na Jesenicku a Podbořansku. Díky knize Popis politického okresu podbořanského se stal nesmrtelným, ačkoliv o jeho osobním životě i dalších činnostech jsou jen útržkovité zprávy.

Byl typickým učitelem, věnoval se celým svým srdcem dětem (ovlivnil jich několik generací) i kulturnímu dění v obci, kde žil. Nebýt knihy, nikdo by dnes jeho jméno neznal.

V Jesenici nikdy trvale nežil, pohyboval se v okolí, takže můžeme předpokládat, že ji navštívil a znal. Ale zejména o ní psal.

Narodil se 15. 5. 1858 ve Lhotě u Čisté 19 (tehdy Welhotten) Antonu a Josefě Rottovým. Otec Anton byl chudým domkářem z Pšovlk (Wenzlův děd Johann Rott zde byl krejčím). Matriční kniha Pšovlk té doby je psaná špatně čitelným rukopisem, a tak nám jména a data této rodiny zůstávají zatím utajena. Matka Josefa, rozená Schlakowecz, žila se svými rodiči ve Lhotě č. 19 a Anton se stěhuje k ní (berou se 9. 1. 1853, je mu 24 let).

Drobnou zajímavostí je i to, že za Antonem z Pšovlk do Lhoty přichází i jeho starší bratr Josef, bednář, a 1. 5. 1855 se v 31 letech žení s Elisabeth Aloisíí (43 let), vdovou ze Lhoty 27.

Anton a Josefa, rodiče Wenzela, mají do roka syna Franze (5. 11. 1853), ten však krátce po narození umírá. Rovněž druhý syn Anton žije jen čtyři měsíce (26. 10. 1855 - 7. 3. 1856), a tak se Wenzel, další v pořadí, stává prvním přeživším synem. Dva roky po něm přichází i bratr Karel (14. 9. 1860). O něm ani o dalších dětech nemáme žádné zprávy.

Wenzel Rott

heimatkreis-podorsam.de

Wenzel i jeho bratři jsou v matrice zapsáni v podobě Roth, ačkoliv otec je Rott. Je dokonce zapsán jako Wenzl, a toto jméno se střídavě objevuje celou jeho biografii. On sám se podepisuje jako Wenzel Rott.

Protože ve Lhotě není škola, dochází Wenzel do jednotřídní farní školy ve Vysoké Libyni, vzdálené 5 km. V roce 1870 je škola změněna na obecnou, ale to už je Wenzlovi 12 a pravděpodobně pokračuje někde na měštanské škole, nebo gymnáziu. Škola ve Lhotě je postavena až roku 1879.

I přes chudé poměry se vypracuje a navštěvuje státní německý učitelský ústav v Praze. Nejsou však známy roky, kdy tak učinil. Možné je, že studuje až při zaměstnání.

Zrovna tak nejisté je i jeho působení v Rusové (Reischdorf), kde je jeho jméno zmíněno v seznamu podučitelů, ale ověřit se to nepodařilo. Vesnice je dnes zatopená přehradou Přísečnice.

Následují Holetice u Bochova (dnes rovněž zaniklé; 1879-81), Nahořečice u Lubence (1881-82) a Blatno u Jesenice (1881-85). Blatno a Nahořečice jsou od sebe vzdáleny 9 km, takže ten společný rok Wenzel putuje z jedné školy na druhou.

Někdy v době působení v Blatně se žení (svatba není v blatenské matrice) s Julií Wittek (26. 2. 1863 České Budějovice – 18. 11. 1943 Novosedlice), protože první dcera Marie se narodila 22. 3. 1884 v Blatně. V matrice Blatna však zaznamenaná není, je zřejmě pokřtěna jinde.

Než se Rott na delší dobu usadí v Nepomyšli, učí ještě ve Vidhoticích (u Vroutku) a Chmelištné u Nepomyšle.

V Nepomyšli má Rott působit jako řídicí učitel od roku 1896 (do roku 1920), ale podle textu rodáků v Heimatbrief Saazerland se druhá dcera Anna manželům narodila 18. 5. 1892 již v Nepomyšli.

Kdy a kde se narodil Josef, jediný syn, není známo. Jako chlapec byl sólistou u dvorní kapely ve Vídni, poté studoval gymnázium v Kadani a Žatci a vídeňskou univerzitu. Do první světové války rukoval již jako Dr. Phil. Bohužel 18. 5. 1915 ve věku 27 let padl v Polsku v Haliči. Byl poručíkem 22. pluku polních myslivců a vyznamenán před smrtí (Vojenský záslužný kříž 3. tř.) i po smrti (Řádem železné koruny 3. tř.).

O životě rodiny Rottových v Nepomyšli rovněž nejsou ucelené zprávy, neboť se nezachovala žádná předválečná kronika ani matriční kniha.

Rott je zde více než 20 let řídicím učitelem, je místním kronikářem, zakladatelem a prvním správcem lidové knihovny (od r. 1897), předsedou dvou místních spolků, vede kostelní hudbu.

Za jeho působení je postavena v obci nová školní budova, když stará přestala vyhovovat kvůli zvýšenému počtu dětí, neboť v obci začaly působit dva kaolinové závody, které zaměstnaly větší množství lidí (kromě průmyslového boomu nastává i stavební boom rodinných domků, zejména na Podbořanské a Brodecké ulici; škola slavnostně otevřena 2. 10. 1904; Rott je hlavním řečníkem, nejsou však známa jména dalších významných osob, které se slavnostního otevření zúčastnily).

Je rovněž i autorem Pamětní listiny z r. 1907, která byla umístěna v soše sv. Mikuláše při její slavnostní instalaci (a nalezena při její rekonstrukci).

Píše o školství a vlastivědě do různých časopisů. Máme kopii knihy se jménem W. Rotta „Pozorování života hmyzu v průběhu roku“, ale žádný doklad, že je to tentýž Rott.

22. 4. 1891 se na svém sjezdu Okresní učitelský spolek Podbořany rozhodne vydat vlastivědu kraje, jsou osloveni někteří odborníci a jednotliví řídící učitelé, aby dodali podklady. Učiní to do června 1897 a tehdy se práce ujímá W. Rott – materiály uceluje a doplňuje a roku 1902 vydává pod svým jménem téměř tisíci stránkovou knihu *Der politische Bezirk Podersam* (Popis politického okresu Podbořany), která se následujících 100 let stává základním zdrojem vlastivědných informací a díky níž se Rott zapisuje do povědomí národa.

Obě dcery se staly učitelkami, Marie je zmiňovaná jako výborná matematicka. Když manželé Rottovi odchází r. 1920 do penze, stěhují se k Marii do Novosedlic do čp. 287 (učí v Teplicích). Krátkodobě zřejmě žili i v Bohusodově, dnes součást města Krupka u Teplic.

Ani zde nedokáže Rott nečinně sedět. Pravděpodobně stále učí a účastní se kulturního dění v místě. Zakládá snad i spolek nebo nadaci pro podporu vdov a sirotků pozůstalých po učitelích.

V Novosedlicích Rott také 6. 5. 1929 umírá (rakovina ledvin a zástava srdce), pohřben je 9. 5. na místním hřbitově, ale hrob se nepodařilo nalézt. Staré náhrobní desky jsou rozbity a v knize pohřební správy jméno není obsaženo. Jeho žena umírá v Novosedlicích 18. 11. 1943.

Zřejmě tu umírá i Marie, ještě před odsunem „ve staré vlasti v nejlepších letech“ – datum nedohledáno. Ale v Novosedlicích se jeden hrob se jménem Marie Rott nachází, podrobnosti nejsou bohužel známy.

Anna pracuje jako učitelka v Kramolech u Ústí n. L., poté jako řídící učitelka v Nepomyšli, po válce je odsunuta, v Německu stále učí; umírá 27. 6. 1970 svobodná v Jeně v domově důchodců.

Zdroje: farní matriky; sčítací archy Novosedlic; Jaroslav Sklenář, *Obce v okolí Čisté*, Čistá 2011; Pamětní kniha obce Blatno; Heimatsbrief Saazerland (archiv M. Kaše); Saazer Anzeiger (archiv R. Hartl); *Der politische Bezirk Podersam*, 1902; internet

VLASTIMIL ŘEBEC

(9. ledna 1939, Paříž, Francie – 6. ledna 2012, Jesenice)

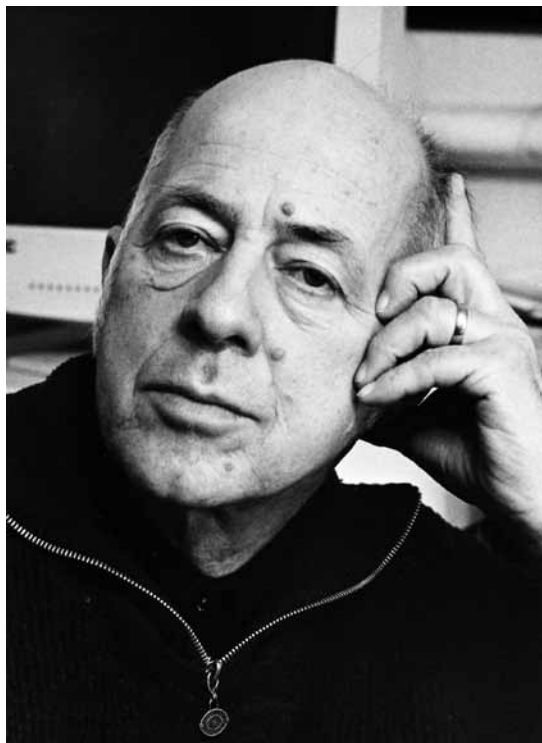
Vlastimil Řebec byl jednou z nejvýraznějších osobností Jesenice poslední čtvrtiny 20. století, byl další z řady učitelů, kteří vedle svého pedagogického působení utvářeli místní kulturní atmosféru. Kromě svého povolání a organizace kulturních a společenských akcí rovněž tvořil literárně i výtvarně.

Narodil se 9. 1. 1939 Josefovi (1902-1990) a Věře (1912-1992) Řebcovým v daleké Paříži, kam přišli oba za prací.

Otec pocházel ze Žižkova, vyučil se účetním a pracoval jako kancelářský praktikant u pražské firmy, ale finanční potíže (brzy mu zemřel otec, zůstaly tři nezaopatřené děti) a nepříliš významné pracovní postavení ho již roku 1924 odvedly do Francie. Rodinu odtud finančně podporuje až do svého návratu do Čech. Téměř nepřetržitě pracuje jako skladník v různých podnicích.

Matka pocházela z Miřejovic u Veltrus a po absolvování měšťanky pracovala jako pomocnice v domácnosti a ošetrovatelka na různých místech Evropy (1931-33 Švýcarsko, 33-35 Praha, od r. 1935 Paříž).

Oba byli ortodoxními věřícími a v evangelickém sboru v Paříži se také seznámili a v roce 1938 vzali. Silné náboženské cítění provázelo rodinu po celý život (evangelická církev, později Jednota bratrská).

Vlastimil Řebec
archív rodiny Řebcovy

tví a víra v Benešovu demokracii. Do staronové vlasti odletěli 28. 8. 1945.

První potíže je čekaly už na letišti – československé úřady jim odmítly vyměnit peníze a k jejich návratu se stavěly velmi nedůvěřivě. Otec se chtěl po dohadování s úřady ihned vrátit do Francie, ale na mamčiněno přání zůstali.

Pomohli jim přátelé z matčina rodného kraje, kteří pro ně na letišti přijeli a provi-
zorně je ubytovali ve vsi Nové Ouholice (u Veltrus). Zde začínali velmi skromně, protože kvůli limitům letadla přiletěli jen s několika kufry a jejich věci a nábytek za nimi připutovaly téměř po půl roce.

Po Vlastimilově narození matka těžce onemocněla a o syna se starala chůva, kterou ve svých vzpomínkách nazývá babičkou. Jejich oboustranný vzájemný láskyplný vztah překonal i dlouholeté odloučení po odchodu do Čech (když ji mohl Vlastimil v roce 1968 konečně navštívit, bylo jí už přes 95 a žila v pečovatelském domě v Paříži. Jejich loučení bylo současně i jejím loučením se životem, neboť krátce nato umírá, poté, co se svého chlapce dočkala).

Nejdříve Řebcovi bydleli v Paříži a později v Pithiviers le Vieil (mezi Paříží a Orléans), kde se narodil i syn Daniel. Doma mluvili česky i francouzsky.

Jakmile děti odrostly a chystaly se nastoupit do školy, připravila se rodina na návrat do Československa. Ačkoliv měl otec v poslední firmě vysoké postavení, chtěl dětem zajistit české školy. Svou roli sehrálo i poválečné vlastenec-
tví a víra v Benešovu demokracii.

V Ouholicích zůstali celý rok a Vlastimil chodil do první třídy do nedalekého Vepřku. Rodiče bohužel uposlechli doporučení pana řídícího a na syna přestali mluvit francouzsky, takže během jednoho roku jazyk téměř zapomněl (vrátil se k němu při středoškolském studiu).

Od listopadu 1945 pracuje otec jako mzdový účetní v Neratovicích, matka zůstává v domácnosti. Kvůli problémům s dojížděním do otcova zaměstnání se rodina po roce stěhuje blíž k Neratovicím – do Libiše. Ve zdejší obecné škole absolvuje Vlastimil další dva a půl roku školní docházky.

Zde propuknou i jeho zdravotní potíže (silné astma s častými astmatickými záchvaty), odtud také po únoru 1948 odváží otce StB do mělnické vazební cely a následně na půl roku do jáchymovských dolů (rozvracení republiky – byl věřící, dokonce laickým kazatelem – veřejně vystupujícím, vyučoval francouzsky – tři ze čtyř studentů utekli za hranice, nebyl komunistou a zastával se veřejně kritizovaných nekomunistů, na schůzích ROH se hlasitě vyjadřoval k situaci...).

Aby uživila sebe i své dva syny, rozšiřuje matka domácí hospodářství (drůbež, kozy, ovce o chov 500 ks morčat (pro pražský výzkumný ústav) a veškeré zemědělské práce si obstarává sama. Dělal vše, aby chlapci nepoznali hlad a nouzi, ale na věci, jako byly dárky k narozeninám a Vánocům, nebylo. Bratr Vladimír (fanatický komunist) je částečně finančně podporuje. Ekonomicky zajistit rodinu musela i po manželově návratu z vězení (prosinec 1949) a odchodu do Vlkova (leden 1950). Otec začal pracovat v Hospodářském družstvu v Dubé jako úředník a Vlastimil dokončuje pátou třídu na malotřídce ve Střezivojicích. Šestou až osmou třídu navštěvuje v Dubé. Protože rodiče nedovolí výtvarnou školu v Praze, absolvuje jednoroční učební kurz (obdobu deváté třídy) a Jedenáctiletou střední školu (tři ročníky; obdoba gymnázia; maturuje 1957) v Doksech u Máchova jezera.

Ačkoliv je brzy zřejmé, že se otec vrátil z vězení jako nalomený člověk s labilní psychikou (bázlivý, nekomunikativní, syn mu nejvíce zazlívá záchvaty vzteku, které si vyléval na manželce), považuje Vlastimil dobu (7 let) strávenou na samotě ve Vlkově, bez vody a elektřiny, 6 km pěšky do školy, za nejhezčí období dětství a do krajiny Kokořínska se trvale zamiloval. V tomto období se již projeví jeho ctižádost a schopnost snadno se učit, zcela zřejmý je již jeho výtvarný talent a láska ke knihám. Velký vliv na něj mají Foglarovy knížky (obdiv k autorovi i jeho tvorba ho provází celý život, s Foglarem se v dospělosti sprátelil). Díky němu si začíná psát deník (celoživotně), plnit bobříky, konat drobné „dobré skutky“. Hraje rovněž na klavír.

Roku 1957 se rodina stěhuje do Kralup. Syn Daniel tu dokončí základní školu, poté dojíždí na střední průmyslovou školu báňskou do Kladna a později na vysokou.

Otec odchází pracovat do Liberce a od r. 1956 do Kralup jako pomocný dělník. Pracuje i po odchodu do důchodu (1964; až do roku 1972). V roce 1958 nastupuje do zaměstnání i matka, ale v roce 1961 opět těžce onemocní a zůstává již doma.

Po maturitě není Vlastimilovi dovoleno studovat pedagogickou školu, dostává doporučení jít manuálně pracovat, aby si „vylepšil původ“. Nastupuje tedy do Kralup jako pomocný dělník. Protože byl tělesně slabý, poznamenaný nemocí, navíc introvert, snílek, a samotář, musel si vymýšlet příběhy, aby přežil tvrdou realitu, snil a bezbřehou dřinu nevnímal.

Už tehdy se aktivně zapojil do pořádání kulturních akcí. Všimla si ho tajná policie a oslovila ho - využila jeho mladického nadšení, politické naivity, touhy vylepšovat společnost. Měl psát hlášení o chování a jednání spolupracovníků ze socialistické stavby mládeže, lidí s politickými potížemi. Protože se vyjadřoval k pracovním výkonům a odmítl hodnotit jejich politické vztahy, dostal se sám do potíží. Po roce 1989 se díky tomu objevil v Cibulkových seznamech, ale jen těch prvních, kde byla všechna jména z archivu StB. V dalších vydáních se už neobjevil, ani se o to nemusel soudit jako řada jiných.

Osm let pracuje jako dělník, žije u rodičů a volný čas tráví s mládežnickou komunitou církve bratrské. Bratr v té době studuje již mimo domov a rodiče o to víc od Vlastimila očekávají příklon k církvi. Takový život ho však nenaplnuje, cítí se svázaný, nesvobodný, tíží ho samota. Čím dál tím víc se mu přiči vnější okázalé projevy víry a náboženství, rozčljuje ho náboženské puritánství a fanatismus. Touží po vlastním partnerském svazku, ale vzniklém na základě poznání a lásky, ne domluvy.

Roku 1965 objevuje v novinách inzerát, že v Jesenicích hledají vychovatele, neváhá, přihlásí se do konkurzu a za krátký čas nastupuje na zdejší učiliště jako učitel. Církevní komunitě oznamuje, že z Jednoty bratrské vystupuje. Rodiče jsou z odchodu z církve i domova pobouřeni, cítí se zrazeni a na syna se hněvají. Chvilí trvá, než se vztahy urovňají.

Vlastimil se brzy seznamuje s osmnáctiletou jesenickou rodačkou Blaženkou Lebedovou a do roka se s ní ožení. Po svatbě se nastěhují do Vomáčkovny, rozlehlé samoty za Jesenicí. Prožívá šťastné chvíle – našel celoživotní partnerku, začal pracovat ve vytouženém oboru a začal dálkově studovat vysokou školu (Pedagogická fakulta UK, obor čeština - francouzština). Rovněž jeho paní si zvyšuje kvalifikaci (dodělává si maturitu v oboru účetní).

Po roce odcházejí mladí manželé do Jesenice, nejdříve k Lebedům a krátce nato do upravené vily Amálie, kde získávají učitelský byt. Zde žijí až do roku 1979, narodí se jim tu syn René (1969) i dcera Petra (1972). Poté se stěhují do jedné z nově postavených bytovek u základní školy, kde žije až do smrti.

Ani následující život nemá jednoduchý, ale jeho paní je mu po zbytek života stálou oporou, věrně při něm stojí „v dobrém i zlém“ a tvoří mu potřebné zázemí. „Vlastík“ (nikdo mu v Jesenicích neřekne jinak) začíná tvořit literárně i výtvarně (zatím nepublikuje) a jeho umělecká duše konečně dostává křídla. Ač bohém, svého zázemí si hluboce váží a v mezích možností se ženě a dětem věnuje.

Je bohužel stále stejně politicky naivní a nadšeně podporuje všechny demokratické proudy ve společnosti, volá po osobní morálce každého jedince, po zodpovědnosti, po koře. Sám jde příkladem. A často dostává „přes prsty“.

Mnohem později ho jeho dlouholetý přítel Vladimír A. Hons nazve Donem Quijotem a výstižně tím naznačí jeho povahu i složitost jeho přijetí.

První trest přichází již v roce 1970 poté, co publikuje v novinách demokratické citáty. „Pro narušení politické kázně“ musí požádat o propuštění ze školy a odchází učit na pět let do Lubence, „do exilu“. Zde je však velmi spokojený, dětem se věnuje i mimo školu, vede kroužek Sirius a pořádá s nimi o víkendech výlety. V roce 1975 se vrací učit do Jesenice, tentokrát na základní školu.

V této době se velmi aktivně věnuje kulturní scéně Jesenice, zakládá a vydává školní časopis Jeseniček (vychází dodnes), spolupodílí se na tvorbě Života Jesenicka i následného Zpravodaje Jesenicka. Jako člen kulturní komise obce pořádá různé společenské večery a estrády, moderuje je, zve do Jesenice velké herecké i pěvecké osobnosti (např. Miloše Kopeckého, Waldemara Matušku). Spoluvytváří tak bohatý program, že se místní kultura vyrovná mnohem větším městům.

Nadšeně uvítá i rok 1989 se všemi změnami a možnostmi, opět se vrhá s elánem do organizování, tentokrát politických a společenských akcí, vede diskuze. Stojí u zrodu občanského hnutí i ve vedení okresního OF. Nesouhlasí (politicky) s tím, aby se jeho přítel, dlouholetý ředitel základní školy Kamil Kraus, představitel předešlé éry, i když nijak agilní, stal předsedou ONV. Rozbouří vlny v Jesenici a popudí proti sobě spoustu lidí. Vzápětí rozčeří vlny znova, když se K. Krause zastane jako pedagoga (proti novému řediteli školy). Spor se řeší až na ministerstvu, našťastí bez pracovních důsledků. Protože mnohdy padla v diskuzích „silná slova, která nejdou vzít zpět“, žije Řebec v jistém napětí a nesouladu s přáteli.

Než se emoce zklidní a prověřená přátelství vrátí do klidnějších vod, odchází pracovat na Českou školní inspekci do Loun a v Jesenici se vyskytuje méně. Zpočátku (1991–94) je inspekční prací nadšen, role rádce a pomocníka (podpořená dlouholetou pedagogickou praxí) mu umožní další možnost seberealizace. Vítá smysluplné změny ve školství. S přibývajícími lety mu začíná vadit nárůst papírování a chybí mu kontakt s dětmi, práce s nimi. Využije nástupu do důchodu (září 1999), končí na inspekci a vrací se do škol – tentokrát do středních (SOU a SOŠ Žatec, ISSU Jesenice). Na učilišti v Jesenici pracuje až do posledních dnů svého života.

V letech 1992–98 (s přestávkami) vydává místní zpravodaj „Atd...“, následně přispívá do nově vzniklého Jesenického občasníku. Roku 1997 poprvé zveřejní své básně a krátce nato už připravuje k vydání celé sbírky (vycházejí 2000–2008). Roku 2010 je za celoživotní práci oceněn medailí ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy 1. stupně. S velkou láskou se věnuje svým šesti vnoučatům.

Syn René zdědil po otci výtvarné nadání, vystudoval uměleckoprůmyslovou školu a má za sebou již několik výstav. Pokračuje v otcově tradici ilustrovaných PF. Dcera Petra zdědila lásku k dětem, vystudovala pedagogickou školu a věnuje se předškolním dětem. Literární talent zděděný po mamince (psala básně) zatím nenašel pokračovatele, možná se projeví u vnoučat.

Vlastimil Řebec zemřel po těžké nemoci 6. 1. 2012. Do smuteční síně přišlo tolik lidí, že jich třetina stála venku. Na vlastní přání je rodinou rozptýlen v milovaném Kokořínku.

Dílo: *Nebásně (2000), Vánkovatění (2003), Jesenicko poeticky (2005, texty k fotografiím J. Měchury a obrazům M. Mottla), Ještě jsem tady (2008), Pootevřeno (2010, básně k fotografiím Lenky Pelcové)*

Zdroje: archiv rodiny Řebcovy; články v Raportu ze 17. a 24. 3. 2009 (autorkou obou je Lenka Pelcová).

MILOř VEJVODA

(10. dubna 1886, Brno – 16. dubna. 1951, Louny)

Miloř Vejvoda v Jesenici řil i pracoval krátce, stopa, jeř po sobě zanechává, je sice nenápadná, ale trvalá – byl zde prvním správcem české řkoly a organizátorem rodícího se českého řivlu. Do kroniky obecné řkoly přelořil děřiny Jesenice a do Sborníku podbořanského a řlutického přispěl zdeřšími pověstmi. V okolí zalořil několik dalších českých řkol. Oficiálních poct se nikdy nedočkál. Jeho řivot byl plný zvratů. Klidněřší období prořil až ve středním věku. Také osobní řtěstí nalezl až v druhé polovině svého řivota. Počátky obořího sahají právě do Jesenice.

Narodil se v Brně 10. dubna 1886 Jindřichovi (1853-1927) a Frantiře (1858-1926) Vejvodovým, t. ř. řijícím v Brně (otec byl disponent firmy Singer & comp. v Brně) jako páté dítě z osmi (dvě první děti zemřely, vyrůstá jako třetí z řesti dětí – Zdeňka, Marie, Miloř, Bohouř, Oldřich, Jarmila). Protože byl slaboučký, byl pokřtěn hned druhý den jako Miloř Václav v kostele sv. Petra a Pavla v Brně.

Doma se vypravovalo, že rodina Vejvodů mívala predikát a erb s mořskou pannou. „Ale otec byl příliš demokratem, než aby byl něčo podnikl pro jeho obnovu.“ Také prarodiče maminky (Pastvinřtři) podle rodinného vyprávění patřili k řlechtickému rodu, tentokrát k polskému, po protiruském povstání vřak uprchli do řech. Když měl být mladý Pastvinský zatčen, raději se zastřelil, vdova s dětmi v řechách zůstává.

Dětřví prořil Miloř se sourozenci v Plzni, do obecné řkoly začal chodit už v řeti letech, r. 1891. Následovalo gymnázium (státní české) v Husově ulici v Plzni (1896-1904), kde 6. 7. 1904 maturoval. Už záhy v něm učitelé probudili sémě vlastenectví a dále rozvíjeli lásku ke knize a divadlu, kterou si přináří z domova (rodina se přátelila s rodinou Vendelína Budila, malý Miloř v jeho hrách dokonce drobně vystupoval; sestra Mařka u divadla zůstala). V době Milořových studií se stavělo nové Městské divadlo, po dokončení jej navřtěvoval i třikrát týdně. Místo tanečních, které považoval za bláznovství a ztrátu řasu, „přečtel snad všechna díla světové literatury buď v českém jazyce, nebo německém.“ I vzor otce, řupního jednatele Sokola, aktivního řecha, řlena několika spolků, autora článků do novin (dojmy z cest), pořadatele řibřinek (masopustních zábav), formoval Vejvodovu osobnost.

Ačkoliv měl v plánu studovat filosofii, zeměpis a děřepis, podléhá své vnitřní touze a přes nesouhlas rodiny vstupuje na podzim 1904 do klářtera, do řádu premonstrátů v Praze na Strahově. 13. 10. proběhne přijímací akt a Miloř dostává klářterní jméno Odo.

Protože už se nemůže aktivně věnovat divadlu, řte a rozvíjí svřj malířský talent i zájem o umění. Klářterní obrazárna se stane jeho srdeční záležitostí. Pomáhá také katalogizovat klářterní knihovnu. Nenajde tu řádnou beletrii, a tak je zaveden k paní Náprstkové, která má v domě U Halámků veřejnou knihovnu.

Po roce skládá první řliby do rukou opata, stává se klerikem a je zapsán na teologickou řakultu. V letech 1905-1906 a 1908-1909 navřtěvuje teologickou řakultu v Praze, v letech 1906-1908 teologické učiliřtě ve Sv. Florianě v Horních Rakousích.

Už během studií získává Vejvoda pověst buřiče, protože brání práva svá i druhých, nenechá se poniřřovat a urážet a nenechává ubliřřovat druhým.

Po návratu ze Sv. Floriana je odveden na vojenskou presenční službu, stává se vojínem v záloze. V průběhu posledního roku studia chodí vyučovat náboženství na chlapeckou pohořeleckou školu.

18. 7. 1909 je v chrámu sv. Víta vysvěcen na kněze. Svou primici, první mši po vysvěcení, slouží na Strahově a kromě rodičů a sestry Mařky, se kterou se stýká nejčastěji, pozve i paní Náprstkovou, která pozvání přijímá.

Krátce pracuje v Milevsku, dává tu do pořádku zejména farní matriky. Co koliv v životě dělá, dělá důkladně, poctivě a celým srdcem, a proto je stále znovu a znovu rozčarován chováním lidí ze svého okolí. Jako nechápal, proč řeholníci nedodrží řeholní sliby, které dali, je nyní hluboce znechucen chováním milevského faráře, který kromě církevních pravidel překračuje i pravidla obecné morálky.

Na podzim r. 1909 je jmenován kaplanem na Sv. Kopečku u Olomouce. Zde zůstává pět let a kraj s obyvateli mu přiroste k srdci.

Zjiřtuje, „jak málo připraveni jsme vycházeli z teologické fakulty mezi lid, který chtěl od kněze, aby jim poradil, a předpokládali, že jako učený člověk poradit dovede a může!“ Jenže se neptali na existenci Svaté trojice, ale mají-li dát pod slepici 14, nebo 16 vajec, co se syrovátkou, jestli se pojistit... Opatřil si tedy knihy národopisné, meteorologické, knihy o chovu dobytka, o léčení zvířat... a studoval a studoval. Zřídil si i provizorní meteostanici, pěstoval květiny v jakési zimní zahradě, začal včelařit a pořídil si psa.

Dostal opět možnost věnovat se divadlu – tentokrát jako dramatik a dramaturg místního ochotnického souboru. Stávalo se, že k představení vystěhoval skoro všechn nábytek z bytu, aby scéna byla realistická.

Koncem pobytu na Svatém Kopečku onemocní (má žlučové kameny) a musí odjet na půl roku do Karlových Varů na léčení. Na Svatý Kopeček se už nevrátí.

Vrací se do mateřského kláštera na Strahov a rozhodne se, že začne na podzim studovat malířskou akademii. Současně je požádán, aby pomohl se zkoumáním Rukopisů (Rukopis zelenohorský, Rukopis královédvorský) z hlediska výtvarného, dostává silné lupy a v Národním muzeu Rukopisy prohlíží.

Miloř Vejvoda
archív rodiny Vejvodovy

Než se do problému ponořím, je odvelen na letní měsíce do Velké Chyšky u Pacova. Těsně před jeho odjezdem je spáchán atentát na následníka rakouského trůnu.

V říjnu 1914 je poslán do Žatce. Zde zažívá první útrapy války - nedostatek potravin i množství raněných v žateckém lazaretu, které chodí zaopatřovat (později měl až 7 pohřbů denně). Je znechucen měšťáctvím i nacionalismem obou národností.

Sprátelí se s řídícím učitelem české školy Ladislavem Vltavským. „V jeho pracovně jsme velmi často debatovali a politizovali, mnohokrát vedli řeči, na které bývala pevnost. Tam se také sbíhaly nitky českého hnutí za války, připravující osvobození národa. Byl jsem až nebezpečně zasvěcen do mnohých tajů.“ Nějakou dobu jsou oba pod policejním dohledem.

Seznamuje se také s Terezií Mariou (zvanou Riou) Sehnertovou (1893-1968), dívkou z německé rodiny, která se stane jeho kamarádkou, aniž by navázali intimnější vztah.

Když je na jaře 1917 povolán k opatovi do Prahy, bojí se, že bude popotahován za své kontakty s Vltavským, ale opat mu nabízí místo faráře ve Staňkovicích. Do Staňkovic u Žatce se stěhuje v červenci 1917. Je mu 31 let a na faru přivádí i své rodiče, aby mu vedli domácnost. Na své první samostatné místo se velmi těší.

Do Staňkovic přichází bez předsudků, ani netuší, že zde žijí Češi (obec měla v té době 93 Čechů, 730 Němců a 7 cizinců), přesto je uvítán nenávisnými výkřiky a je varován před nedůtklivostí zdejších Němců. Dovídá se také o několika prohrěších předchozího faráře, které mu ztíží postavení. Faru, zahradu i kostel nalézá ve velkém nepořádku, neboť kostelník i jeho syn byli ve válce a dcera sháněla živobytí pro malé sourozence, kostel zanedbávala, když se nestaral ani farář.

Během krátké doby se s českými rodinami sprátelí a stává se představitelem českého živlu v obci. S postupujícím hladem a bídou se stará o chudé bez rozdílu národnosti, což není bohatým sedlákům vhod (všichni jsou to Němci).

Kontakty nepřerušuje ani s žateckými vlastenci, nejčastěji se schází v hostinci „Vlastislav“, kde se rodí Národní výbor, neboť tajné zprávy ze zahraničí ukazují na blízký konec Rakouska.

Když v červnu 1918 při kázání zbrojí proti místní lichvě, rozpoutá nacionální vášně. Němečtí sedláci mu vyhrožují a odmítají mu prodat potraviny, musí shánět jídlo z velké dálky, což se za válečných rekvizic stává i životu nebezpečné. Se sháněním potravin mu pomáhá i rodina jeho přítelkyně Rii. Někdy v té době (po tříleté známosti) Riu poprvé políbí.

Po vyhlášení Československé republiky odjíždí do Prahy, aby byl svědkem dějinných událostí, přestože byl v tu dobu nemocný španělskou chřipkou (na tuto celosvětovou pandemii, která probíhala v letech 1918-1920, zemřelo odhadem 20 až 100 miliónů lidí).

Nadále dochází ke konfliktům s místními Němci, kteří vyhláší „Deutschböhmen“ a vytváří ozbrojené čety z vojáků, vracejících se z fronty.

Pro Čechy sice nastává ve Staňkovicích snesitelnější život, hlavně se zlepšuje zásobování, avšak štvance proti Vejvodovi pokračují. Vejvodovi mají připravené uzlíčky, aby mohli zadem utéci do sousední vesnice na vlak.

Vejvoda se stává členem Národního výboru v Žatci, vede čilý styk s Čechy z okol-

ních obcí. V lednu 1919 se pod ochranou bodáků koná první česká schůze také ve Staňkovicích. Čeři se dohodnou, že podle nového volebního zákona půjdou do voleb samostatně, a již se jedná o založení české školy.

Němečtí sedláci se nevzdávají, nejdříve zastrařují své české zaměstnance, po neúspěchu zvolí jinou taktiku – do obce pozvou evangelického pastora Ziegenspecha ze Žatce a přestoupí na jeho víru (během jednoho večera odpadne od katolické církve 70 lidí, ti ihned agitují, až počet odpadlých dostoupí na 112).

Je žalováno biskupovi, Vejvoda je úřadu zbaven. Národní výbor žatecký i okresní hejtman Stini se ho zastávají, intervenují v Praze, také Čeři se houževnatě brání několika přípisu biskupovi. Odvolání je zruřeno. Vše probíhá těsně před volbami. Kdyby byl Vejvoda odvolán, byli by Čeři velmi oslabeni. Takto získávají tři mandáty. Situace se vylepřuje jen krátkodobě, nově zvolený starosta, ač sociální demokrat hlásící svou nestrannost, se přiklání k Němcům.

Tato událost, kdy Vejvoda dlouhodobě žije a pracuje čestně, v duchu křesťanských zásad, neziřtně pomáhá chudým, odmítá upřednostňovat bohaté a mocné a podrřzovat se jejich požadavkům, nezrazuje řeholní sliby, které dal, a přesto se proti němu staví mnozí kolegové i sám biskup, byla asi poslední kapkou v jeho postoji k církvi a v duchu se s ní rozchází. Zůstává hluboce věřícím, jenom odmítá církev, zejména katolickou.

Vejvoda neustoupí ani od zřídění české školy v obci. Prostřednictvím řídícího české školy v Žatci Vltavského je podána žádost, sejde se komise, spočítají se české děti a vyhledá místnost pro školu. Místnost pro správce školy hledat nemusí, funkce se ujímá Miloř Vejvoda.

Škola byla zřídena ještě téhož roku v místnosti vedle tanečního sálu v hostinci Markantelově (budova v 90. letech 20. st. stržena kvůli havarijnímu stavu, zbyla po ní proluka mezi čp. 5 a čp. 8). S vyučováním se započalo 19. listopadu 1919. Do školy počalo chodit 42 dětí z českých rodin hlavně ze Staňkovic, Selibic a žateckých samot. Protože nesehnali učitele, ujal se vyučování Vejvoda. Rozvrh hodin se řídil tím, jak měl volno, poněvadž musel obstarávat ještě vyučování náboženství na školách německých ve Staňkovicích a Záluřicích. 8. 12. 1919 přichází Emanuel Kerbl a ujímá se správcovství školy. Vejvoda ho zadarmo ubytuje na faře a dál učí na škole náboženství.

Vejvoda stojí též při zrodu českého učitel'ského ústavu v Žatci a učí tu náboženství.

Souběžně s politickými reformami podporuje i reformy církevní, o Vánocích 1919 manifestačně slouží mře v českém jazyce. Se vznikem Církve československé uvažuje o vstupu. Avřak kvůli rodičům – nemají z fary ve Staňkovicích kam odejít – u katolické církve zůstává.

Podle nově vyřlého manřželského zákona oddává tři německé kněze a sám vybízí Riu, aby si opatřila patřičné dokumenty k sňatku, neboť již delší dobu pocituje prázdnotu kněžského řivota.

20. 8. 1920 se ření s Riou, dívkou, která je mu velkou oporou. Se sňatkem se netají, veřejně oznamuje, že je řenatý a že mu manželka přijde na faru dělat hospodyní. Vejvodova situace je pro katolickou církev neudrřitelná, on sice připouřtí přeložení jinam, ale odmítá svou řenu tajit, je tedy 8. 12. 1920 povolán zpět na Strahov do kláštera. Ria se zatím vrací k rodičům. Ža 16 dní, tedy 22. 12., se jim narodí syn Odo.

V Praze začne Vejvoda ihned shánět nějaké zaměstnání, ale neúspěřně. Oznamuje

opatovi (9. 2. 1921), že z řádu vystupuje, a odjíždí zaměstnání shánět do Plzně. Navštíví dávného rodinného známého Folprechta, který je nyní inspektorem českých státních škol zřízených v poněmčeném území, a hned dostává nabídku (učitelů mají zoufalý nedostatek) – dokonce si může vybrat mezi Tachovem a Jesenicí. V Jesenicí má k dispozici i volný byt. Neváhá ani chvíli. Uzavře tím jednu životní kapitolu a nikdy tohoto kroku nelituje.

V únoru 1921 přijíždí do Jesenice, a než zařídí byt, ubytuje se v hostinci. První dny se potýká s nepřátelstvím ze strany Němců (neprodali mu slámu do slamníku, nechťeli pronajmout povoz, aby si mohl přivézt z Blatna nábytek), ale brzy uznává, že většina se k němu chová slušně.

Jeho hlavním úkolem je připravit k otevření českou školu, umístěnou v patře černínského hostince.

Škola byla otevřena 1. května, ale kromě lavic a mapy Československa nebylo ve třídě nic. Vyučování se tomu muselo přizpůsobit, hodně zpívali a pozornost byla věnována správné výslovnosti a mluvení, učili se česky. Nastoupilo 27 dětí pouze z českých rodin, ale většina z nich na tom s češtinou byla prabídně. Česky sice rozuměly všechny, ale mluvily jen ty, které dojížděly do Rakovníka, nebo se přistěhovaly.

Teprve počátkem prázdnin dostala škola tabuli se stojanem, učitelský stůl a židli, později podium pro katedru a podium u tabule a tabuli stahovací a překlápěcí, a to jen zásluhou úředního omylu, kdy česká škola v Hořovičkách dostala inventář dvojmo. V Plzni Vejvoda vyžebbral knihy, sešity a tužky, aby se s počátkem nového školního roku mohlo řádně vyučovat. Pomoc poskytl také pražský ministerský rada, když v prosinci přijel vyšetřovat stížnost na kaplana, který osahával děvčata, a uviděl školu bez pomůcek a vybavení.

Spolu se školou se rozběhla i spolupráce se Severočeskou jednotou a okolními vlastenci, shrnuté pod pojmy menšináři či hraničáři. Kromě přítele Vltavského ze Žatce naváže přátelství s řídícím učitelem z Kolešovic Antonínem Hejmou, řídícím z Kounova (beze jména) a řídícím ze Švihova Karlem Fibigerem. Spolupracovníky našel také v Blatně v úřednicích na stanici, v Lubenci, kde přednosta stanice Mašek a poštmiřtrová Němajovská vykonali mnoho práce, a u českých statkářů.

Zřídil rodičovské sdružení, vedl osvětové přednášky. V té době byl také velice činný žurnalisticky (Národní listy, Národní politika, Lounský vývoj, Plzeňský deník) a na požádání nového inspektora Polánka přispívá do Sborníku podbořanského a žlutického materiálem o Jesenicu (pověsti, data o pobělohorských konfiskacích).

Hned první zimu (1921/22) poznal bídu některých dětí. Ačkoliv napadl metr sněhu, do školy dorazily i děti ze sosenšské ovčárny. Za normálních dnů trvala cesta tři čtvrti hodiny, nyní přišly po třech hodinách chůze, mokré a zmrzlé. Když Vejvoda viděl, jak uboze jsou oblečeny, začal jednat.

Napsal výzvu do novin a přes Červený kříž, který se mu ozval, sehnal vlnu a flanel dětem na prádlo a nějaké potřeby k šití. Oblečení ušili Češi – spolupracovníci. Začal rovněž shánět finanční prostředky na boty. Žebrať šel i k hraběti Čermínovi, neboť z velké části byli školáci děti jeho zaměstnanců, ale ten ho hrubě odmítl. Jeho kočí i čeští sedláci z okolí naopak po malých částkách přispěli. Nakonec mu pomohl přednosta stanice v Petrohradě Tájek. Osobně zajel k Baťovi do Zlína, vylíčil mu situaci

a dal mu sebranou částku, ať dá bot, kolik uzná za vhodné. Bařa dal boty pro všechny, kteří je potřebovali.

Na jeho výzvu v novinách zareagovala i jedna dívčí obecná škola z Prahy 7 a do Jesenice poslala oblečení, hračky, knihy a sladkosti, které dívky mezi sebou vybraly. Dopis, jež děvčata poslala, byl otiřtěn ve Sborníku podbořanském a žlutickém. Jak Vejvoda konstatoval, radost byla veliká, neboť mnohé děti dosud neměly hračku v rukou.

V průběhu doby stál Vejvoda i u zakládání českých škol v okolí. Objížděl obce, počítal české děti, a bylo-li jich tam přes dvacet, zalořila se škola.

Kdyř přišel do Jesenice, byly v nejbliřším okolí školy české: v Kolesovicích, ve Švihově, v Žihli, kde byla také už měřtanka a ředitelem byl Sedlák, ve Vysoké Libyni, v Podbořánkách, v Lubenci, v Černčicích, Vidhosticích, Drahonících.

První větří akce proběhla v Chyři. Kdyř zjistil, že je v Chyři jen asi 12 až 15 českých dětí, nezaváhal a navřtivil hraběte Lažanského. Hrabě byl v té době už starří pán, řpatný na nohy. Vejvoda ho požádal, zda by mu mohl opatřit nějaké děti do české školy. „Nedal mi domluvití, skočil mi se smíchem do řeči a pravil: No, to už ode mne neřádejte, na to jsem už trochu starřý! Musel jsem se sám zasmátí, ale přeče jsme se domluvili, poprosil jsem ho, aby přijal do služeb několik rodin českých s dětmi.“

A Lažanský nezklamal – přijal zaměřtnance a opatřil tak 10 dětí. Propůjčil pro školu místnost a dokonce daroval škole část své sbírky vycpanin (v mládí býval vášnivým cestovatelem a lovcem).

V Lubenci nedaleko Chyře byla už dvojtřídka, ale byla velmi nedostatečně umístěna. Pořtmistřová Němajovská a přednosta stanice se dlouho snařili sehnat lepší budovu. Jednou lepší budovu vyhlídli, ale majitel – Němec ji odmítl prodat Čechům. Po poradě s ministerstvem školství jel Vejvoda smlouvat. Vystupoval jako Němec (krajové nářečí zvládl hravě, měl jazykové nadání, kromě němčiny hovořil jeřtě latinsky, italsky a řecky), cenu dokázal snížit a dovedl koupi k podpisu u notáře. Jakmile majitel zjistil, že budovu prodal zplnomocněnci ministerstva školství, chtěl prodej stornovat. Ale smlouva byla nařtěstí již podepsána.

Budova byla adaptována pro školní účely, stodola přestavěna na tělocvičnu i místní sokoly.

Zalořil také školu ve Žluticích, Bochově, Valči, Hořovicích a připravil půdu pro zaloření školy v Blatně. Největří potíže se zalořením školy měl ve Valči. Ačkoliv zde bylo 29 dětí, majitel panství Thurn-Valsassina a jeho manželka dělali velké problémy, odmítl propůjčit místnosti pro školu. Po mnoha hádkách a urážkách na adresu komise byla poskytnuta místnost v hostinci v prvním patře (původně byly nabídnuty prostory v konímě, „která je pro českou školu až moc dobrá“).

Vyučoval také řelezničáře z blatenské stanice i úředníky berního úřadu česky.

Kdyř byla zalořena Okresní péče o mládeř, byl zvolen předsedou a ustanoven poručníkem ex offo (hářil zájmy nemanřelských dětí a sirotků).

Po úspěšném představení českých divadelních ochotníků ze Švihova (první české představení v Jesenicí vůbec – podzim 1922) byl i organizátorem jesenických představení.

Celou zimu se připravoval na doplňovací zkoušku na učitelřském ústavě v Plzni, ale tři třdny před zkouškou (duben 1923) se z přepracování zhřoutil. Po dvouměříční

zdravotní dovolené se do školy nakrátko vrací, ale již koncem srpna odchází do Loun, kde přebírá místo učitele čsl. náboženství na obecné škole a na reálce.

V Jesenicích se mu rovněž narodí syn Miloř (leden 1922) a dvojčata Marie a Eva (únor 1923).

1. 9. 1923 je Vejvoda vysvěcen v čsl. církvi a nastupuje jako výpomocný učitel náboženství na lounských školách, zejména na reální škole, dnes Gymnázium Václava Hlavatého, za 2400 Kč ročně, 8 hodin týdně 10 měsíců v roce, až do roku 1948, poté už vážně nemocný jako externista. První plat dostává 10 měsíců zpětně. Kolegou a později ředitelem je mu další slavná osobnost Loun – Kamil Linhart, historik a autor několika odborných publikací, podporovatel místního muzea.

Učí také na několika obecných i měřtánských školách.

Zapojuje do života náboženěské obce nové církve, které se tento rok konečně dostane státního uznání. Zmínky v kronice hovoří o jeho práci, ale už nemáme zprávy o horečně vlastenecké činnosti z dob jesenicých.

Je zvolen výpomocným duchovním (Louny mají jen jednoho čsl. faráře a dva výpomocné duchovní) a až do smrti slouží mše a plní všechny církevní úkony v Lounech i okolí. V okolí spolu s ostatními pořádá přednášky. Stává se rovněž předsedou Diecézní rady pro okrsek Louny, o dva roky později místopředsedou Diecézní rady v Praze. Zastupuje lounskou náboženěskou obec při prvním řádném sněmu ČČsl. v Praze a při slavnostním otevření Vysoké školy bohosloveněké v Praze. Je ustanoven také obvodovým inspektorem nad výukou náboženství pro Roudnici a měřšiny v některých okresech SV Čech.

Je rovněž členem stavební komise, která dohlíží na stavbu sboru. Na stavbě musí být denně. Sbor stojí v Lounech dodnes. K slavnostnímu otevření sboru (říjen 1932) sestaví Vejvoda a jeho kolega rozsáhlý sborník.

Vejvodovi žijí velmi skromně (roku 1937 dokonce rada starších žádá ústřední radu, aby jakýmkoliv způsobem pomohla bratru Vejvodovi a jeho četné rodině ve finanční tíěni), a přesto téměř všechny jejich děti studují - Odo (1920-1992) reálné gymnázium v Lounech, vysokou školu zvěrolékařskou v Německu – tam se ožení a trvale usazuje; Miloř (1922-1991) reálné gymnázium v Lounech, pote medicínu (byl biochemik, hematolog); Marie (1923 - asi 1975) reálné gymnázium Louny, pracovala jako učetní; Eva (1923-1972) obchodní akademii v Lounech, pracovala jako průvodčí na dráze; Lydie (1924-1945) reálné gymnázium Louny (krátce před maturitními zkouškami byla s ostatními studenty nasazena do pracovní povinnosti, onemocněla tyfem a zemřela); Egon (1926-1944) reálné gymnázium Louny; Karel (1929-1993) po škole pracoval jako zkušební jezdec v Německu.

Miloř Vejvoda
archív rodiny Vejvodovy

Po osvobození už je Vejvoda činnost ovlivněna vážnou nemocí. Hned v květnu slouží Vejvoda ve sboru děkovnou bohoslužbu (zrovna v okamžiku, kdy městem projíždí Koněvova armáda), ale hned 1. června podává ze zdravotních důvodů rezignaci na úřad výpomocného duchovního. Katechetou zůstává. Když po roce oznamuje, že pro nemoc nemůže dále vypomáhat a že chce odejít na odpočinek, dostává jen zdravotní dovolenou. Žádost se opakuje i o rok později. Také zápis z roku 1950 hovoří o nezměněné situaci a zoufalém nedostatku duchovních a učitelů. Vejvoda je stále ještě veden jako katecheta – externista.

Dne 16. 4. 1951 je Vejvoda na cestě z nemocnice, kde byl navštívit nemocného ředitele gymnázia Kamila Linharta, raněn mrtvicí a na místě umírá. Rozloučení s ním probíhá samozřejmě ve sboru. Je zpopelněn a na žádost rodiny uložen do země do rodinného hrobu v Lounech.

Dílo: příspěvky in: Sborník podbořanský a žlutický. Vlastivědná čítanka pro malé i velké, Kralovice 1923; Osmadvacátý říjen 1619 v Lounech; Kapitulace Loun roku 1620 (drancování města, Albrecht z Valdštejna); Jak v Lounech trestávali v XVI. a XVII. století; Ředitel Kamil Linhart šedesátníkem; O rybníkářství a rybaření v našem kraji (Lounsko); Odboj roku 1945 ve východní části lounského okresu; Cestou k osvobození. Partyzánská skupina „Podleší“ v Hřivčích; Mučedník (Václav Šuma, 2. sv. válka, konc. tábor); 80. výročí otevření školní budovy tzv. dřevčích škol; Staří lidé vzpomínají (Václav Chlupáček, Václav Oulický, František Hieke); Žižkovy oslavy v Lounech, Louny 1924; Linhart – Vejvoda: Historická scéna při oslavách Žižkových v Lounech, dne 7. září 1924, Louny 1924; Sottner – Vejvoda: Náš sbor (stavba sboru, dějiny náboženství na Lounsku), Louny 1932

Zdroje: farní matriky; archiv Michala Vejvody, vnuka, včetně rukopisu Paměti Miloše Vejvody; Pamětní kniha české státní školy národní v Jesenici 1921–1938; archiv Gymnázia Václava Hlavatého; Kronika náboženské obce církve československé v Lounech 1919–1952; SOKA Louny

VLADIMÍR ZUSKA

(8. února 1911, Nová Huť – 16. října 2006, Jesenice)

Vladimír Zuska žil v Jesenici přes 60 let, a protože byl činný v několika oborech, zanechal po sobě výraznou stopu. Byl učitelem, malířem krajinářem, hudebníkem, režisérem zdejší ochotnické scény (dospělé i dětské), členem ochotnického loutkového divadla, zakladatelem Klubu železničních modelářů v Jesenici, správcem Vlastivědného muzea v Jesenici a autorem mnoha odborných prací v oboru výtvarné výchovy i železniční dopravy a techniky.

Narodil se 8. 2. 1911 v Nové Huti pod Nižborem Václavovi (1868–1961) a Anně (1887–1977) Zuskovým. Otec, řídicí učitel na tamní obecné škole, pocházel ze Svinařova a z prvního manželství (byl vdovec) měl dceru Ludmilu (1899–1976) a syna Václava (1902–1957). Matka pocházela z Nové Huti. Spolu měli syny tři, Karla (1909–1910), Vladimíra a Karla (1918–1990).

Roku 1913 odešel otec spravovat nově založenou jednotřídni obecnou školu v Karlově a rodina se stěhovala s ním. V Karlově také Vladimír navštěvoval obecnou školu (1917-1923). Život v blízkosti moderně vedeného fürstenberského velkostatku a lihovaru chlapce výrazně ovlivnil – statek byl vybaven nejnovějšími technickými zařízeními a stroji a Vladimír i jeho vrstevníci měli možnost se s nimi podrobně seznámit. Spolu s kamarády pak různé malé stroje a zařízení vyráběli (např. vodní kola a turbíny, funkční model motorového pluhu, lanovku poháněnou vodní turbínou).

Začal se také učit na housle (učil ho jeho otec) a brzy hrál v otcově kapele, cvičil v žákovské pobočce Sokola.

Aby mohl pokračovat na reálném gymnáziu v Rakovníku, požádal otec roku 1923 o přeložení do Petrovic, odkud syn mohl do školy bez problémů denně dojíždět (z Karlova byla nejbližší zastávka vzdálená 7 km). Dojíždění vlakem v něm probudilo zájem o železnici, která se stala jeho největším životním koníčkem.

Po maturitě (maturoval v roce 1930 s vyznamenáním) se chtěl věnovat studiu strojního inženýrství, ale na pětileté vysokoškolské studium nebyl tehdy dostatek peněz, proto absolvoval jednoroční abiturientský kurs při mužském učitelském ústavu v Praze - tzv. III. odbor (dnes tomu odpovídá aprobace matematika – výtvarná výchova) a v roce 1931 začal učit na obecné škole ve Zbečně (zde učil v letech 1931 až 1934).

Pak následovala dvouletá vojenská presenční služba na Slovensku (převážně v Banské Bystrici), kdy absolvoval důstojnický kurz. Vojnu ukončil v hodnosti podporučíka.

Po vojně se sice na rok vrátil do Zbečna, ale následující školní rok (1937/38) už začal učit na dívčí měšťanské škole v Rakovníku. Zde se spřátelil s Karlem Mejstříkem, učitelem českého jazyka a dějepisu na této škole a pozdějším regionálním spisovatelem, dramatikem a novinářem. Nerozlučnými přáteli byli až do Mejstříkovy smrti (1994).

Byl rovněž členem orchestru rakovnické opery, hrál na křídlovku v rakovnické sokolské kapele a byl v Sokole aktivním cvičitelem.

V Sokole se seznámil se svou budoucí manželkou Vilmou Šilhánkovou (1916-1999) (vzali se v roce 1937). Žili v domku v Rakovníku na Zátíší v podnájmu u jednoho ze strojvedoucích rakovnického depa. Narodil se jim tu i první syn Vladimír (1939).

Školní rok 1938/1939 zahájil Vladimír Zuska již na trojtřídni obecné škole v Šanově, kam byl po názorové neshodě s okresním školním inspektorem (o podobě výuky výtvarné výchovy) přeložen, ale již 14. 9. 1938 byl jako záložní důstojník spojovacího vojska povolán do armády a vyslán jako velitel spojovací čtyř zvláštního útvaru „Doupov“ 2 do prostoru Doupovských hor. Zde měli za úkol zajistit spojení v prostoru budovaného polního obranného postavení, které mělo nahradit neuskutečněnou výstavbu linie pevnůstek tzv. Toužimské příčky. Po odstoupení Sudet byli vojáci této jednotky v průběhu října 1938 demobilizováni.

Zuska se vrátil na školu do Šanova a po celou dobu války zde učil na měšťance, která sem byla přesunuta ze zabrané Jesenice. Během roku 1939 se do Šanova i s rodinou přestěhoval (bydleli v čp. 91). Doplnil si také II. odbor – přírodovědné obory (přírodopis, fyzika, chemie). Začátkem 40. let absolvoval v Rakovníku kurzy ústřední školy divadelní režie, v nichž byli jeho učitelé mj. i Zdeněk Štěpánek a Ladislav Pešek.

V květnu 1945 se stal členem Jednotky národní stráže v Šanově, která byla následně spojena s rakovnickou. Vzápětí však byl jako záložní důstojník povolán do obnovené

čs. armády a jeho úkolem bylo zabezpečovat funkčnost telefonního spojení vojenských posádek v Sudetech s vnitrozemím. S jednotkou kapitána B. Toužimského tak přišel v květnu 1945 do Jesenice. Již v létě však byl s ostatními učiteli propuštěn a pomáhal K. Fibigerovi zprovoznit jesenickou školu, aby se v ní mohlo začít od září učit.

Ještě v létě 1945 za ním do Jesenice přišla i jeho rodina. Usadili se v domě čp. 268 v tehdejší Goethově (dnes Smetanově) ulici. Narodila se jim tu dcera Vilma (*1945) a syn Václav (*1950). Na jesenické měšťanské škole (poté osmileté střední, následně základní devítileté a dnes základní škole) vyučoval matematiku, fyziku a výtvarnou výchovu až do svého odchodu do důchodu roku 1971.

Také v Jesenicích se věnoval malování obrazů, byl cvičitelem Sokolské župy rakovnické (až do roku 1948, kdy kvůli nesouhlasu s čistkami činnost ukončil), vedl na jesenické škole pěvecko-hudební kroužek (např. v roce 1953 s ním uspořádal estrádu) a divadelní kroužek (ten první vedl již v roce 1933 ve Zbečně, poslední roku 1967 v Jesenicích).

Když manželé Nebeských v roce 1948 zakládali loutkové divadlo, byl od počátku jejich spolupracovníkem (s Mír. Hrdinou, J. Řepíkem aj.). Zázemí i scéna loutkového divadla byly v Domě osvěty (ten se upravoval v roce 1949 z bývalého hotelu Worschech), ale veškeré kulisy a loutky (marionety) si divadelníci vyráběli sami. Zahájili 8. 5. 1949 a hráli 2x měsíčně. S představeními (maňásky) zajížděli i do okolních vsí. Ačkoliv vedení loutkové scény roku 1953 od Nebeských převzal, neměl na ni čas a hraní se omezilo na dvě představení ročně. Došlo tak k přechodné stagnaci a následnému nucenému předání loutkového divadla (v roce 1959 z příkazu KSC) místní organizaci ČSM, což znamenalo úplný zánik divadla.

Padesátá léta znamenají pro Vladimíra Zusku intenzivní činnost hned v několika oblastech.

Pod hlavičkou Okresního komunálního podniku - střediska v Jesenicích založil kapelu, v níž kromě postu kapelníka dělal aranžmá skladeb a rozepisoval noty pro jednotlivé nástroje, hrál na harmoniku, trubku, křídlovku a elektrickou havajskou kytaru. Ovládal i hru na housle, klavír, pikolu (druh příčné flétny), zobcovou flétnu a harmonium. Na všechny nástroje (kromě houslí) se učil jako samouk. V kapele též hráli L. Petráš (basa), Žatecký a R. Reichmann (oba saxofon a klarinet), R. Krouza st. (housle, harmonika), o něco později i R. Krouza ml. (klávesy, harmonika) a Vl. Zuska ml. (bicí). Hrávali na tanečních zábavách po celém podbořanském okrese i dalších kulturních akcích. Kapela ukončila svoji činnost v roce 1960 při zániku podbořanského okresu (zanikl tím i zřizovatel - středisko OKP v Jesenicích). Vladimír Zuska skládal také hudbu pro některé hry především dětského souboru zdejšího ochotnického divadla nebo pro radost sobě i svých blízkých (ukolébavka pro syna).

Roku 1951 byl prostřednictvím svého bývalého žáka Fr. Fuksy, jehož skici mistr Rabas náhodou viděl a ocenil („u koho jste se učil?“), pozván k Václavu Rabasovi do Krušovic. Stal se jeho privátním žákem a po tři roky jej několikrát za měsíc v neděli v Krušovicích navštěvoval („na hrnek kávy a chleba s máslem a medem“ – Rabas byl zároven i výborným včelařem). Diskutovali spolu nad přivezenými obrazy a kresbami o různých technikách malby, námětech i způsobu a úrovni jejich zpracování. Díky této „soukromé škole“ se ze Zusky stal uznávaný malíř krajinář. Rabasovou smrtí v roce 1954 toto období skončilo. Své obrazy Vladimír Zuska vystavoval několikrát, zejména v Je-

Vladimír Zuska s manželkou
archiv rodiny Zuskovy

delimitaci krajů a okresů v roce 1960.

Byl též členem kruhu autorů Metodických statí a členem redakční rady nově utvořeného časopisu *Výtvarná výchova*. Minimálně jedna z jeho pedagogických odborných prací (tzv. *Pedagogické čtení*) se kvalifikovala až do celostátního kola v Uherském Bro-

senici.

V roce 1953 byl rovněž požádán krajským inspektorským sborem, aby vypracoval posudek na nové osnovy výtvarné výchovy za karlovarský kraj. Jeho hodnocení vyvolalo odezvu a byla mu nabídnuta užší spolupráce s VÚP (Výzkumný ústav pedagogický) v oboru kreslení. Od roku 1954 zastával funkci krajského metodika výtvarné výchovy v karlovarském kraji. Po dvou letech nastoupil na plný úvazek do Krajského pedagogického ústavu a přes týden musel bydlet ve Varech. V jesenické škole si nechal dvě hodiny kreslení týdně (v sobotu), aby nedělal práci jen „od stolu“, ale mohl si v praxi ověřovat nové postupy.

Když roku 1958 nastoupil do KPÚ nový ředitel, dostal se s ním do velkých sporů ohledně problematiky tzv. polytechnické výchovy zaváděné tehdy na devítiletkách a odešel zpět na jesenickou školu. Ponechal si pouze funkci krajského metodika výtvarné výchovy. Tato jeho funkce zanikla zároveň se zánikem karlovarského kraje při

dě (na celostátní úroveň postupovaly práce, které patřily k nejlepším v krajích).

V padesátých letech pokračovala také jeho spolupráce s ochotnickým divadlem (dospělým i dětským) především režisérskou prací. S dospělými režíroval např. Stroupežnického *Naše furianty* (1959), Vítkovského *Dům u doktorů*, hru napsanou podle skutečné události z podbořanského okresu, *Drdovy Dalskabáty*, hříšná ves aneb *Zapomenutý čert* (obě 1960). S dětským souborem režíroval převážně pohádky (roku 1958 se sehrály tři) a v druhé polovině 60. let vyhrál s tímto souborem i Šanovské divadelní léto. Pro některé hry navrhoval i scénu a maloval kulisy.

O mnoho let později, v květnu 1983, již jako správce muzea, uspořádal výstavu „Ochotnické divadlo v Jesenici“ s mnoha fotografiemi z divadelních představení zdejšího dětského i dospělého souboru.

Byl také vášnivým amatérským fotografem, fotil od mládí (ještě na skleněné desky) do poslední chvíle prakticky vše.

Sedesátá léta se stala pro Vladimíra Zusku i začátkem naplňování jeho životního snu. Již v dobách svých gymnaziálních studií jej železnice zaujala natolik, že vše kolem jejího provozu a vozidel bedlivě sledoval, zapisoval si poznámky, kreslil, vyptával se, časem se seznámil s mnoha železničáři a postupně se mu podařilo proniknout hluboko pod povrch věci i díky jejich ochotě ukázat mu, jak to chodí v praxi. Velmi mu pomohl zejména rakovnický pan domácí, strojevodoucí, který mu umožnil seznámit se s fungováním provozu rakovnického lokomotivního depa i všemi tamějšími parními lokomotivami a motorovými vozy.

Když si doma stavěl funkční model kolejíště (bylo vymyšleno na jiném principu a v jiném měřítku než dnešní modelová kolejíště), uvědomil si, že tato činnost splňuje všechny požadavky polytechnické výchovy, po které nová doba volá a že propojuje i výtvarný, technický i organizační aspekt výchovy. Založil proto na jesenické škole v roce 1963 kroužek železničních modelářů, v němž se jeho dlouholetý zájem o železnici skloubil s prací s dětmi.

Brzy po vzniku se kroužek a jeho modelové kolejíště (tentokrát stavěné již v klasickém modelářském měřítku HO) staly chloubou Jesenice a její základní školy (jsou jí dodnes) a zkušenosti s novou metodou se začaly postupně prosazovat v celé republice. Pod ochrannými křídly Svazarmu začal obor železničního modelářství vzkvétat jako jeden z branných sportů a do Jesenice se pro zkušenosti začali sjíždět modeláři z celé republiky. Vladimír Zuska se stal instruktorem 1. třídy železničního modelářství, získal kvalifikaci mezinárodního rozhodčího (uvolil se však rozhodovat nejvýše na federálních soutěžích), přednášel jako lektor v celostátních kurzech. Byl členem celostátního vedení železničních modelářů, stal se i jedním ze spoluautorů soutěžních a stavebních pravidel, která rozdělila modely podle jednotlivých druhů do samostatných kategorií, stanovila pro každou kategorii hodnotící kritéria při soutěžích a oddělila soutěže juniorů a seniorů. Klub železničních modelářů v Jesenici se stal pojmem, který se dnes může pochlubit nejen řadou mistrů republiky, ale i medailovými úspěchy z mezinárodních soutěží. Pod současným vedením ing. Jiřího Berky, nástupce a odchovance Vladimíra Zusky, je nepřetržitě činný již déle než půl století.

Začátkem 70. let začal V. Zuska zároveň vydávat i odborné publikace s železniční tematikou a uplatnil v nich své dlouholeté teoretické znalosti (byl celostátně respekto-

vaným znalcem). Źeleznici a její historii se věnoval prakticky až do své smrti.

A byl to právě Klub jeseničských Źelezničnických modelářů, který se zasadil o jeho jmenování čestným občanem Jesenice v roce 2004.

Po odchodu manželů Nebeských z Jesenice (1972) se ujímá funkce správce Vlastivědného muzea a v této pozici setrvává až do r. 1990. Členem muzejního kroužku však byl od konce roku 1959 a v roce 1967 byl i jedním ze spoluvůrců nové expozice muzea v prostorách, kde kdysi bývalo loutkové divadlo.

Ilustroval i první vydání Fibigerových Dějin Jesenicka vydaných roku 1969.

Vitalita Vladimíra Zusky byla obdivuhodná i v jeho vyšším věku. Po roce 1989 byl iniciátorem obnovení loutkového divadla (již v objektu základní školy) a aktivně se podílel jak na jeho činnosti, tak i na činnosti Źelezničnických modelářů. Měl stále plno plánů, co všechno ještě musí stihnout udělat a dokončit. Radost mu dělalo i šest vnoučat a devět pravnoučat.

Umřel po delší nemoci 16. 10. 2006 necelé 4 měsíce před svými 96. narozeninami.

Dílo: Modely osobních vozů ČSD, Praha 1971; Návěstidla na modelovém kolejišti, Praha 1976; Historie provozu Źeleznic na Rakovnicku, Rakovník 1983; Zájmové kroužky Źelezničnického modelářství: Soubor programů, organ. pokynů a met. poznámek, Praha 1985; K činnosti zájmových kroužků Źelezničnického modelářství (Metodický materiál k programům), Praha 1987; 90 let dráhy Rakovník – Źlutice a Protivěc – Bochoř, Jesenice 1987; Modely Źeleznice v terénu: stavíme modelové kolejiště, Praha 1988; Lokomotivní depa a jejich modely, Praha 1992; 100 let dráhy Rakovník – Bečov n/T a Protivěc – Bochoř, Rokycany 1997; 100 let místní dráhy Rakovník – Mladotice, 1999; Osobní vozy Buštěhradské dráhy, Rokycany 2001. V modelářské příloze časopisu Źelezničář vyšlo více než 100 jeho příspěvků

Zdroje: rodinný archiv Václava Zusky, syna; Pamětní knihy města Jesenice; Zpravodaj Jesenicka 5/85 – vzpomínky Vladimíra Zusky na květen 1945; V. Řebec: Zemřel Vladimír Zuska, Jeseničský občasník 4/2006; Zdeněk Maruna: Vladimír Zuska devadesátiletý, Raport 6. 2. 2001

Roman Hartl

ALFRED BIRK

(26. září 1855, Steinbrück – Ziadni Most, Slovinsko – 27. května 1946, Strupčice)

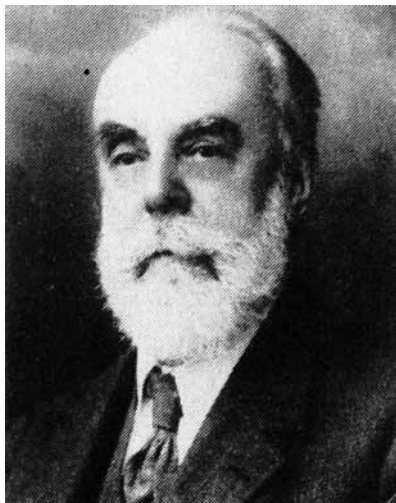
Profesor silničního a železničního stavitelství a stavby tunelů na vídeňské technické univerzitě a později na pražské německé univerzitě, dvorní rada, rytíř Řádu železné koruny a držitel řady vyznamenání za svou vědeckou práci, mimo jiné stříbrné medaile ze Světové výstavy v roce 1900 v Paříži.

Je autorem standardního díla o historii silničního stavitelství *Die StraÙe, ihre Verkehrs- und bautechnische Entwicklung im Rahmen der Menschheitsgeschichte* (Silnice, jejich dopravní a stavebně-technický vývoj v rámci dějin lidstva; 1934). Birkova čtivá novela *Velká myšlenka* (věnovaná osudům Franze Antona von Gerstnera, tvůrce první železnice na evropské pevnině – koněspřežné dráhy z Lince do Českých Budějovic) vyšla i v českém překladu (1944). Napsal i celou řadu dalších odborných a populárně-naučných publikací. V mládí se zaobíral i poezií, dramatickou tvorbou a divadelní kritikou.

Patřil ke stálým letním hostům v Jesenici, v roce 1936 si zde, v blízkosti nádraží, vystavěl dům.

Syn dvorního rady Birka, Karl Birk (1884-1951), byl divadelním hercem, dramaturgem a režisérem a profesorem na pražské německé Akademii múzických umění. Po roce 1945 založil divadlo a divadelní školu v sasko-anhaltském Quedlinburgu. Po smrti své první ženy se v roce 1933 oženil s Marií Wittmanovou, neteří Alfreda a Franzisky Worschechových, provozovatelů proslulého hotelu Worschech v Jesenici.

Jesenice učarovala i vnukovi rady Birka, Wolfgangu Birkovi (1917-2014). Ten začínal jako herec a asistent režie v Německém divadle v Praze a po roce 1945 se stal renomovaným filmovým a televizním tvůrcem v Rakousku. „Jesenice se mi stala druhým domovem. Prožil jsem tam krásné dětství a mládí,“ vyznal se.

Alfred Birk

*reprodukce z časopisu
Heimatbrief Saazerland*

FRANZ FASSL

(8. ledna 1853, Jesenice – 17. března 1941, Jesenice)

Starosta Jesenice v letech 1888–1918. Svou neúnavnou a cílevědomou činností povznesl Jesenici z ospalého koutu severozápadních Čech v moderní venkovské město. Zasloužil se především o vybudování železniční tratě Rakovník–Jesenice–Bečov, nové školní budovy a moderního vodovodního systému.

Syn rolníka a mistra koželuha Wenzela Fassla v Jesenici čp. 24 a Elizabeth, rozené Seidlové z Jesenice. Byl příkladným, pokrokovým hospodářem. Hospodářství Franze Fassla čp. 29 bylo jedním z největších v Jesenici.

V roce 1888 byl zvolen starostou města. Tuto funkci vykonával plných třicet let, a to od 30. 11. 1888 do 16. 12. 1918, kdy na svůj náročný úřad z osobních důvodů rezignoval. „Se starostou Fasslem odchází muž, jenž svůj nejvyšší úkol spatřoval v úsilí přinést svému městu všechny vymoženosti pokroku. Co se mu jevilo dobré pro blaho jeho spoluobčanů, to se snažil svému městu získat. S železnou vytrvalostí toho také vždy dosáhl navzdory všem těžkostem, které se mu stavěly do cesty. Starostu Fassla bude obtížné nahradit,“ konstatoval v prosinci 1918 jesenický korespondent regionálních novin Saazer Anzeiger.

V éře starosty Franze Fassla prošla Jesenice proměnou z ospalého koutu severozápadních Čech v moderní venkovské město. Svou neúnavnou a prozíravou činností pečoval o všestranný a vyvážený rozvoj Jesenice, která se díky tomu stala v mnoha ohledech příkladným venkovským městem své doby.

V první dekádě svého působení ve funkci starosty se Franz Fassel zasadil mimo jiné o založení obecní mateřské školy (1890), první školky v tehdejších soudních okresech Jesenice, a o zvelebení několika zanedbaných a neudržovaných koutů města a jeho nejbližšího okolí, zejména o zrušení bahnitého rybníčku při Plzeňské silnici mezi dnešními ulicemi Wintrova a Příčná a přeměnu této nevábné končiny na parčík, který pak řadu let sloužil jako scéna letních slavností. V parčíku byla vybudována i kamenná kašna, která se dochovala dodnes. Na místě parčíku se dnes nachází vila, postavená v roce 1929 obvodním lékařem MUDr. Antonem Rödlingem. V roce 1893 byl v Jesenici vystavěn z prostředků nadace Heleny Nowotné ve Vídni azylový dům, tzv. Helenen-Hospital pro dvanáct nemajetných jesenických rodin. Ve stejném roce byla založena městská spořitelna, v jejímž představenstvu pak Franz Fassel působil jako předseda až do roku 1937.

Při nástupu do funkce starosty si Franz Fassel předsevzal za svůj prioritní úkol připojení Jesenice k železniční síti. Příležitost proměnit myšlenku v praktický čin se mu nečekaně naskytl hned začátkem devadesátých let v souvislosti s přijetím zemského Zákona o zvelebení železničnictví nižšího řádu ze dne 17. prosince 1892, který zaváděl výhodný systém zemských finančních garancí jako pobídku k rychlejšímu budování lokálních tratí. Franz Fassel, který v souvislosti s touhou Jesenice po železném dráze označil zmíněný zákon za zcela nenadálý paprsek naděje, se této příležitosti s vervou chopil a oprášil projekt lokální dráhy z Rakovníka přes

Jesenice do Blatna, který počátkem 70. let 19. století připravovala, avšak nerealizovala, železniční společnost Buštěhradské dráhy jako spojnice mezi svou železniční sítí, rozprostřenou mezi Prahou a Chebem (jedna z odboček vedla z Lužné do Rakovníka) a plzeňsko-břeženskou dráhou ze západních do severních Čech, která procházela Blatnem u Jesenice.

Během dvou let se Franzi Fasslovi podařilo získat pro uskutečnění tohoto projektu jak podporu obcí a měst ležících na plánované trase dráhy, tak vlivné politické přímluvce a co především – dostatečný základní kapitál. Původní, jasně vymezený plán na vybudování lokální tratě Rakovník-Jesenice-Blatno se ovšem mezitím rozrostl do netušených rozměrů, neboť neúporné a úspěšně se vyvíjející úsilí starosty Fassla vzbudilo pozornost měst ležících západně od Jesenice, jmenovitě Žlutice, Bochova, Toužimi a Bečova. Počáteční, ryze lokální trať v délce 27 kilometrů, se po jejich přistoupení k projektu dráhy z Rakovníka do Blatna rozrostla v ambiciózní stavbu nejdelší lokální dráhy v mocnářství, spojující Rakovník s Bečovem a Bochem a dosahující celkové délky 104 kilometry.

První část trati, a sice 52 kilometry dlouhý úsek Rakovník-Jesenice-Žlutice s šestnáctikilometrovou odbočkou z Protivce u Žlutice do Bochova, byla slavnostně uvedena do provozu 26. června 1897 za osobní účasti prvního rakousko-uherského ministra železnic Emila von Guttenberga a místodržitele Království českého hraběte Karla Marii Coudenhove. Slavnostní vlak, v němž oba tito prominenti společně s dalšími účastníky premiérové jízdy cestovali, přijel do Jesenice ve směru od Rakovníka přesně v 9 hodin a 44 minut dopoledne. Byl uvítán nadšeným jásotem, máváním rukou a vířením praporů nad hlavami davu, který neprostupně zaplnil jesenické nádraží i přilehlá prostranství. Úsek Žlutice-Bečov byl uveden do provozu rok nato, v roce 1898.

Dalším výrazným počinem starosty Franze Fassla se stala úprava náměstí. V jejím rámci došlo i ke vztyčení sloupu Nejsvětější trojice a pořízení kamenné kašny.

Následovala výstavba nové, moderní budovy obecné školy, která se uskutečnila v letech 1903-4. Nová školní budova byla vystavěna v místě staré školy z 20. let 19. století. Moderní dvoupatrový objekt, v němž se zrcadlilo sebevědomí Jesenice na počátku 20. století, realizoval ve stylu módní vídeňské secese městský stavitel z Podbořan Ferdinand Schindler. Stavba za 100 tisíc tehdejších korun byla zahájena 16. 9. 1903, slavnostní položení základního kamene se konalo za krásného počasí pozdního léta 23. 9. 1903. Po symbolickém trojím poklepání na základní kámen pronesl starosta Fassl krátký proslav, ve kterém apeloval na školáky, aby si v nové škole pilně osvojovali vědomosti a znalosti, které jim pak

**Položení základního kamene
nové školní budovy 23. 9. 1903**
Heimatstube Podersam-Jechnitz

umožní čestně obstát v životě i ve světě, a tak nejlépe zhodnotí zásluhu svých rodičů, jejichž obětavosti a porozumění vděčí za svou novou, krásnou školu. Hrubá stavba nové školní budovy byla dokončena v létě roku 1904, slavnostní vysvěcení se konalo 23. 10. 1904. Budova, jejíž fasádu ozdobily vedle znaku města i císařské iniciály a výstižné štukové medailony s alegoriemi moudrosti (sova) či pilnosti (včelí úl) splňovala všechny požadavky moderní školy. Uvnitř

Nová školní budova krátce před dokončením

Heimatstube Podersam-Jechnitz

vlád vlád vkus a účelnost. Prostorové, světlé učebny spojovaly široké chodby s metalicky působící dlažbou a galerií obrazů na stěnách, darem štědrých mecenášů. Třídy byly vybaveny dvoumístnými školními lavicemi moderní konstrukce, které dodala továrna bratří Schlimpů ve Vídni, a tabule byly opatřeny praktickým mechanismem k jejich rychlému a pohodlnému vytahování, stahování i otevírání. Štědré peněžní příspěvky nezištných dárců umožnily i pořízení více než dvou set knih hodnotného obsahu jakožto základního fondu školní knihovny. V budově zpočátku sídlila jen obecná škola (nynější první stupeň základní školy; vyučovalo se náboženství, čtení a psaní, český jazyk, počítání, kreslení, zpěv, v nezbytné a přiměřené míře i přírodopis, přírodopyt - chemie a fyzika, zeměpis a dějepis, dívky navíc i ruční práce a chlapci tělocvik), brzy se sem však nastěhovala i chlapecká měšťanská škola (nynější druhý stupeň základní školy; vyučovalo se především náboženství, český jazyk společně s naukou o písemnostech, zeměpis a dějepis, přírodopis, přírodopyt, počtářství, tj. algebra, spolu s jednoduchým účetnictvím, geometrie a geometrické kreslení, kreslení od ruky, krasopis, zpěv a na chlapeckých měšťančích i tělocvik). Ještě v éře starosty Franze Fassla sem docházeli za vzděláním i frekventanti živnostenské pokračovací školy.

Vlivného podporovatele k uskutečnění myšlenky nové budovy obecné školy získal Franz Fassl v profesorovi historie na pražské německé univerzitě a předsedovi nacionální Německé pokrokové strany v Čechách Dr. Adolfu Bachmannovi (1849-1914). Ten byl zetěm zakladatele pražského obchodního domu Lüftner a jesenické továrny na výrobu obuvnického kování Karla Lüftnera (1826-1897). V letech 1908-1909 vystavěl dr. Bachman v Jesenici pro svou rodinu impozantní vilu o 11 obytných místnostech v nynější Oráčovské ulici. Vila obklopovala rozlehlá okrasná a užitková zahrada, kterou navrhl bratranec dr. Bachmanna, zámecký zahradník v Ostrově nad Ohří Adolf Winter. Dům v současnosti slouží pro potřeby mateřské školy.

Dr. Adolf Bachmann

reprodukce z dobového tisku

Za své zásluhy o vystavění nové budovy obecné školy byl Dr. Adolf Bachmann jmenován Čestným občanem Jesenice. Zemřel 31. 10. 1914, pohřben byl na starý hřbitov u kostela v Jesenici.

Nárožní budova obecné školy stále ještě zářila novotou, když v roce 1905 starosta Franz Fassel odhodlaně vykročil za splněním svého dalšího velkého cíle – uspokojivého vyřešení otázky zásobování města Jesenice vodou. Archaické dřevěné potrubí, které do města přivádělo vodu z takzvaného Potrubního rybníčku na Drahoušském potoce, už zkrátka nemohlo rostoucím požadavkům moderní doby stačit. Ukázalo se to zejména v letech 1903-1905, kdy Jesenice musela rok co rok zápolit s katastrofálním nedostatkem vody. Představitelé města přiměla tato varovná zkušenost jednat bez dalšího otálení. Franz Fassel i ostatní funkcionáři v čele Jesenice měli jasno: Dřevěné potrubí patří do muzea, nikoliv do vyspělého dvacátého století. A nebyl by to Franz Fassel, kdyby se neodhodlal pořídit svému městu to nejlepší, tedy vodovodní systém nejmodernější konstrukce, který nejenže vyřeší okamžitý problém, ale spolehlivě zajistí zásobování města vodou na dlouho do budoucnosti.

V roce 1906 tak v rekordně krátké době od 1. března do 1. srpna vybudovala osvědčená firma Hermann Stark z Ústí nad Labem nový městský vodovodní systém. Vynikal nejen vysokou technickou kvalitou, ale i jako navýsost estetické dílo, které se stalo ozdobou města. Vodovodní systém tvořily dva velkoobjemové vodojemy s kapacitou 2000 a 500 hektolitřů, situované ve vydatném prameništi kvalitní podzemní vody v Černém lese, dále dva kilometry dlouhý přivaděč, rozvodná síť ve městě s přípojkou do každého domu a stáje a 16 veřejných hydrantů. O prvotřídní úrovni odvedeného díla nejlépe svědčí fakt, že svému účelu dobře slouží dodnes, tedy více než sto let od svého uvedení do provozu. Vodovodní síť za sto tisíc tehdejších korun byla okázale předána do užívání 19. srpna 1906. Po slavnostní bohoslužbě v kostele sv. Petra a Pavla se k vodárnám v Černém lese vydal dlouhý průvod v čele s představiteli města, následovanými veškerou místní školní mládeží a místními i přespolními spolků, zejména hasičskými sbory z Kosobod, Krt, Chotěšova, Petrohradu a Řeřich. Vysvěcení vodojemů se ujal oblíbený jesenický děkan Paul Gebhard a řadu proslovů zahájil starosta Franz Fassel. Odpoledne se na náměstí konalo ukázkové hasičské cvičení, při kterém místní sbor předvedl vzorně synchronizovaný zásah s využitím nových městských hydrantů. Nabíтый program památného dne završil večer slavnostní koncert. „Vybudováním moderního vodovodu podalo jesenické obecní zastupitelstvo v čele se starostou Franzem Fasslem nejen chvályhodný příklad zdravého pokroku, ale také si zbudovalo trvalý pomník pro budoucnost,“ psalo se po slavnosti v regionálním tisku. Na umoření pořizovacích nákladů nového vodovodu se Franz Fasselovi podařilo získat státní a zemskou subvenci ve výši 27 tisíc tehdejších korun.

Během pouhých deseti let 1896-1906 učinila Jesenice ohromný skok do budoucnosti. Nedostupné dálavy se najednou díky vlaku přiblížily na dosah ruky, stačilo nasednout a pohodlně jet, stísněnou a šerou učebnu starého školního domu nahradily vzdušné a prostorné učebny plné světla, místo úmorného vláčení putýnek a věder s vodou od studny či z obecní tůně, která se rozlévala pod ústím dřevěného vodovodního potrubí, teď stačilo jen pohodlně otočit kohoutkem...

Účastníci slavnostního uvedení jesenické vodovodní sítě do provozu 19. 8. 1906.

Vlastivědné muzeum Jesenice

Jesenice vděčila za svůj nebyvalý rozkvět v první řadě Franzi Fasslovi a svůj vděk vyjádřila i veřejným gestem, totiž jmenováním svého obětavého starosty Čestným občanem Jesenice v roce 1907. Franz Fassl mohl spokojeně usnout na vavřínech svých zásluh. Místo odpočinku se však s nezdolným elánem pustil do další prospěšné práce pro své město.

Následujících deset let tak pod organizační taktovkou Franze Fassla přineslo uskutečnění dalších tolik potřebných a pokrokových myšlenek – vybudování první části plánovaného kanalizačního systému, stržení starého a nevyhovujícího obecního domu v Žatecké ulici a vystavění nového na stejném místě včetně chlévů k umístění obecních plemenných býků, odkoupení hostince U Zeleného stromu a jeho stavební přeměnu na reprezentativní Městský hotel (který si pak v roce 1925 najali manželé Worschechovi, aby jej pozvedli ještě o úroveň výš na noblesní kulinářský podnik s módní kavárnou). Sál v prvním patře hotelu pak sloužil také jako školní tělocvična (jednalo se o provizorní řešení před plánovaným vybudováním samostatné tělocvičny na přilehlém pozemku, které se však nakonec neuskutečnilo). Po velkém úsilí a přímluvách již zmíněného Dr. Adolfa Bachmanna vymohl Franz Fassl Jesenici povolení ke zřízení chlapecké měšťanské školy a zasloužil se i o zřízení pokračovací živnostenské školy. Usiloval také o založení zimní hospodářské školy, zdárně se vyvíjející snažení však zhatila první světová válka a převratné události v roce 1918.

Poslední velkou stavbou v Jesenici neoddělitelně spjatou se jménem starosty Franze Fassla je bývalý Jubilejní okresní chorobinec císaře Františka Josefa (v současnosti Domov Krajánek). Jeho vybudování a umístění právě v Jesenici inicioval Franz Fassl v roce 1908. Velkoryse pojaté zařízení s padesáti lůžky pro dlouhodobě

nemocné, nevléčitelné a přestárlé občany jesenického okresu bylo předáno do užívání v roce 1910 jako dodatečný příspěvek k oslavám 60. výročí nastoupení císaře Františka Josefa I. na vladařský trůn. Slavnostní vysvěcení budovy se konalo 1. 5. 1910. Stavbu chorobince provedl podle vlastního projektu spolehlivý místní stavitel Alfred Womačka. Chorobinec ve svých počátcích zaměstnával tři řádové sestry - ošetřovatelky, duchovního, dvě služebná děvčata a domovníka. Za první světové války se v chorobinci nacházel i vojenský lazaret.

Franz Fassel stál také u zrodu jesenické družstevní cihelny a už před první světovou válkou podnikal kroky k elektrifikaci města, která se pak stala skutkem v roce 1921, a to i Fasslovým přičiněním, přestože úřad starosty opustil již koncem roku 1918.

Rozkvět Jesenice podporoval Franz Fassel nejen z pozice starosty města. V roce 1902 dal podnět k založení okrašlovacího spolku (přesněji Spolku pro okrašlování města a výsadbu zeleně) a byl zvolen jeho prvním předsedou. Okrašlovací spolek vybudoval pod jeho vedením mimo jiné tenisové kurty nebo síť vycházkových stezek okolím města.

Dlouhá léta byl členem okresního zastupitelstva (36 let) a okresního výboru, ve kterém se zasazoval zejména o vybudování kvalitní silniční sítě. Dále byl členem okresní školní rady v Podbořanech (21 let), členem místní školní rady, obecní hospodářské rady a dalších lokálních i regionálních institucí.

Franz Fassel stál v čele Jesenice plných třicet let. Funkci starosty opustil na vlastní žádost k 31. 12. 1918. Svou rezignaci oznámil na zasedání obecního výboru 16. 12. 1918 a odůvodnil ji „neustávajícími nenávisťnými výpady a nepřátelstvím, kdykoliv se nedostává základního zboží, ať už se jedná o mouku, cukr nebo petrolej,“ jak jeho slova zaznamenal jesenický korespondent regionálního deníku Saazer Anzeiger. Odstoupení Franze Fassla tedy pravděpodobně souviselo s každodenními potížemi v poválečném přídelovém zásobování a sklonu nespokojené veřejnosti svalovat odpovědnost a vinu za tyto obecní problémy na nejbližší představitel správní moci, v tomto případě na zastupitelstvo města v čele s jeho starostou. Pro pětadesátiletého Franze Fassla to byl nezaslouženě hořký a nedůstojný konec jeho úspěšné éry.

V případě, že by výbor jeho rezignaci odmítl, byl Franz Fassel připraven předložit zdravotní potvrzení, na jehož základě by výbor musel jeho rozhodnutí tak jako tak akceptovat. Obecní výbor přijal Fasslovu rezignaci na svém zasedání 20. 12. 1918, přičemž odstupujícímu starostovi jednohlasně vyslovil poděkování za jeho třicetiletou obětavou činnost ve prospěch města.

Více než čtyřicet let vedl Franz Fassel státní meteorologickou, respektive ombrometrickou (ombrometrie = měření srážek) stanici v Jesenici. K měření srážek a meteorologii vůbec, která se posléze stala jeho velkou zálibou, se dostal náhodou v roce 1894, když se nepodařilo najít zájemce pro neplacené místo správce nově zřízené jesenické stanice. Franz Fassel se tedy ujal měření sám. Stanici pak zodpovědně vedl čtyři desetiletí až do roku 1936. Zjištěné povětrnostní poměry každé ráno zapisoval křídou na černou tabuli umístěnou na zdi stanice (tj. zřejmě na zdi svého domu v tehdejší Kostelní, dnes Plzeňské ulici čp. 29) a měsíční shrnutí uveřejňoval v regionálním tisku. Ve svých osmdesáti čtyřech letech byl kvůli špatnému zraku nucen svá oblíbená

Franz Fassel se svými syny a snachami. Zleva syn Heinrich s manželkou, Franz Fassel, syn Franz mladší s manželkou a syn Konrad s manželkou. Asi 30. léta 20. století
reprodukce z časopisu Heimatbrief Saazerland

meteorologická měření opustit. Jako uznání svých zásluh obdržel od ministra veřejných prací Jana Dostálka vlastnoručně podepsané poděkování a od Hydrografického ústavu v Praze maximo-minimální teploměr, který mu prý způsobil velikou radost.

Kromě zpráv o svých meteorologických měřeních a pozorováních Franz Fassel příležitostně přispíval do regionálního tisku i články memoárového a vlastivědného charakteru, často zaměřenými právě na počasí (např. pojednání o velkých zimách v minulosti, o proročích povětrnosti v přírodě atd.).

Svou otevřenost pokroku a novým trendům prokázal i začátkem dvacátých let v souvislosti se vznikem prvního fotbalového klubu v Jesenici. Družstvo, které se utvořilo kolem bývalého nadporučíka Fritze Hockaufa, dlouho marně shánělo hřiště pro své zápasy, uspělo teprve u bývalého starosty Franze Fassla a jeho syna a nástupce v čele rodinného statku Heinricha. Ti nedbali všeobecně špatné pověsti mladé kopané coby bohapusté surové zábavy a dali družině Fritze Hockaufa k dispozici kus svého pole v Žatecké ulici naproti tehdejšímu hostinci U Posledního groše. Tam se pak odehrál i historicky první zápas v historii organizované kopané v Jesenici.

Skvělého úspěchu dosáhl Franz Fassel na Světové výstavě v Paříži v roce 1900. Zemědělské oddělení výstavy obeslal vzorkem svého chmele a jury jeho chmel vyhodnotila jako třetí nejlepší mimo vzorky domácí produkce.

Regionální deník Saazer Anzeiger napsal v roce 1938 u příležitosti 85. narozenin Franze Fassla, že „jeho jméno zůstane provždy spojeno s dějinami Jesenice, a kdo jednou bude psát kroniku tohoto městečka-letoviska, ten musí jeho jméno ověřit oslavnými slovy, neboť Franz Fassel se velikou měrou zasloužil o rozkvět Jesenice. Během třicetileté činnosti ve funkci starosty města vybudoval z Jesenice půvabné, životem pulzující město.“

EDUARD FISCHER

(20. března 1846, Jesenice – 27. prosince 1933, Vídeň)

Katolický duchovní, člen jezuitského řádu. Byl zpovědníkem následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este, jeho manželky a jejich dětí.

Když po zavraždění arcivévody a jeho choti v Sarajevu 28. června 1914 dorazil na vídeňské nádraží Františka Josefa rychlík, ve kterém přicestovaly osiřelé děti arcivévodského páru, třináctiletá Žofie, o rok mladší Max a desetiletý Ernst, ujaly se jich na peróně nejprve jejich nevlastní babička, arcivévodkyně Marie Tereza a její dcera Marie Anunziata. Vzaly děti za ruce a políbily je na tváře. Hned poté je laskavými slovy povzbudil jejich zpovědník Eduard Fischer.

Do jezuitského řádu vstoupil v roce 1864, kněžské svěcení přijal v roce 1877. Působil jako prefekt, respektive generální prefekt v řádových ústavách pro výchovu mládeže ve Freinbergu, Bohosudově a Kalksburgu u Vídně. Současně se věnoval duchovní službě, která se posléze stala jeho stěžejní činností. V Horních Rakousích, v Salzburgu, Tyrolsku, Korutansku i v Čechách proslul jako lidový misionář a lektor křesťanských cvičení. Byl uznávanou a populární osobností jak mezi prostým lidem, tak mezi vysokou šlechtou.

Dal podnět k založení kostela sv. Petra Canisia ve Vídni a velkou měrou se přičinil o vybudování tohoto chrámu (1899-1903). V kostele sv. Petra Canisia působil jako kazatel a zpovědník, vydával oblíbený Canisius-Kalender (Canisiánský kalendář; 1899-1920). Vydal též *Die Canisiuskirche in Bildern* (Kostel sv. Canisia v obrazech; 1906) a další publikace.

Bezpočtukrát vedl poutní procesí do největších poutních míst v Rakousku, Mariazell ve Štýrsku a Maria-Taferl v Horních Rakousích.

Eduard Fischer

Státní okresní archiv Rakovník

Kostel sv. Canisia ve Vídni

dobová pohlednice

JULIUS ERNST FÖDISCH

(20. října 1840, Petrohrad – 13. února 1877, Litoměřice)

Pedagog, historik, etnograf, archeolog, beletrista. Autor řady cenných pojednání o lidových zvycích, pověstech nebo památkách, zejména ze severozápadních Čech. Autor školních vlastivědných příruček a turistických průvodců po Praze a Litoměřicích, redaktor novin Leitmeritzer Zeitung a podporovatel chudé školní mládeže.

V matrice narozených zapsán jako Ernest Anton Födisch. Syn hraběcího černínského zahradníka v Petrohradu Antona Födische a vnuk hraběcího černínského zahradníka Födische v Krásném Dvoře. V letech 1851–59 studoval na gymnáziu v Žatci. Po celou dobu studia patřil k nejúspěšnějším žákům; v prvních letech studia dosahoval druhého nejlepšího prospěchu ve své třídě, v dalších letech byl vždy první. Studium završil v roce 1859 maturitní zkouškou s vyznamenáním. Poté se věnoval jazykovému a geograficko-historickému studiu na filozofické fakultě vídeňské univerzity.

Kvůli nedostatku finančních prostředků k dosažení doktorátu nastoupil po univerzitě do služeb hraběte Evžena Černína na Petrohradě. Zastával místo předčítače, správce knihovny a společníka hraběte při jeho cestách, a to od května roku 1862 do května roku 1868.

Během svého působení na petrohradském zámku mimo jiné pořádal bohaté umělecké a etnografické sbírky hraběte Černína.

V červenci 1865 byl po složení příslušných zkoušek promován na vídeňské univerzitě na doktora filozofie. Díky podpoře hraběte Evžena Černína podnikl několik studijních cest po Čechách a přilehlých částech Německa. Vědecký materiál, který přitom nashromáždil, pak zužitkoval v řadě pojednání o zvycích, pověstech, nářečí, památkostech atd., která uveřejňoval zejména v *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* (Zprávy Společnosti pro dějiny Němců v Čechách) a v *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung Kunst- und Historischen Denkmale* (Zprávy c. k. Centrální komise pro výzkum a uchování uměleckých a historických památek), ale také v učitelských časopisech a v denním tisku.

Se zmíněnou c. k. centrální památkovou komisí spolupracoval zpočátku v pozici korespondenta, později byl jmenován jejím konzervátorem památek.

Velkou zálibou J. E. Födische byla archeologie.

V listopadu roku 1863 se jako jeden z hlavních aktérů zúčastnil slavného výzkumu

Julius Ernst Födisch

*reprodukcce z knihy
Der politische Bezirk Podersam (1902)*

laténské knížecí mohyly, objevené na poli u Hořoviček. Zprávu o nálezu podal v prosinci 1863 v *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit* (Věstník zpráv o německém pravěku): „V blízkosti vesnice Hořovice (*název Hořovičky, respektive Německé Hořovice, Deutsch Horschowitz, přijala obec až později*), nalézající se na pražsko-karlovarské silnici nedaleko poštovní stanice Hořesedly, ztrpčovaly rolníku Antonu Ulmannovi práci na poli velké kameny, které překážely orbě. Když letos na podzim některé z vyčnívajících kamenů vyzvedl, zaleskly se mu vstříc kovové předměty. Opatrně je vyjmul ze sevření půdy a učinil tak nález, jež mu každý přítel starozitností může jen závidět. Objevil totiž tři bronzové kotouče – dva menší s přibližným průměrem 4´ a jeden větší, asi dvojnásobně velký. Jde o takzvané ozdobné disky. Všechny tři jsou sice špatně zachovalé, avšak v ohledu svého skvostného, do nejjemnějších detailů vypracovaného provedení nesmírně podivuhodné. Každý z těchto kotoučů sestává ze dvou bronzových vrstev – spodní, silnější vrstva je prosta ozdob, vrchní je okrášlena řadou pečlivě provedených, reliéfně vytepaných lidských hlav, hlaviček atd. Na větším kotouči se nacházejí dvě řady takových ozdob.“ Následuje stručný popis dalších nalezených předmětů a zprávu uzavírá sdělení o připravovaném pokračování průzkumu naleziště. To se uskutečnilo v létě a na podzim roku 1864, žádné další objevy srovnatelné s nálezem zmíněných dekorativních bronzových kotoučů, takzvaných falér, však nepřineslo.

První výzkum mohyly u Hořoviček v roce 1863 vedl nadšený archeolog a milovník historie hrabě Evžen Černín. Jeho doprovod tvořil vedle J. E. Födische ještě známý pražský malíř Bedřich Wachsmann, který právě v té době dlel na Petrohradě, a několik hospodářských zaměstnanců panství v čele s amatérským archeologem a spolupracovníkem Českého muzea v Praze Karlem Jičínským, pozdějším ústředním ředitelem černínského velkostatku. Právě Karel Jičínský pak referoval o nálezů v českém tisku, konkrétně v Památkách archeologických.

Přestože hrabě Evžen Černín a jeho suita už na základě prvních neurčitých zvěstí z Hořoviček správně usoudili, že rolník Anton Ullman zřejmě narazil na pohřební mohyly, různé zavádějící indicie je nakonec svedly k omylu, že se jedná o narychlo opouštěný tábor jakési vznešené a bohaté osoby, která na tomto místě „se svým komonstvem a povozem po nějaký čas táborem ležela, a kdož ví, jakým osudem přikvačena byvši, veškeré bohatství krom vlastního života a roucha náhle opustit musela,“ jak s notnou dávkou romantické představivosti spekuloval Karel Jičínský.

Druhou zprávu o nálezů včetně nákresu vybraných předmětů podal J. E. Födisch v 5. čísle *Anzeiger für Kunde der Deutschen Vorzeit* v roce 1865.

Velká faléra z ploché pohřební mohyly u Hořoviček, datované do doby laténské, do přelomu 5. a 4. století před naším letopočtem, je dnes uložena ve sbírkách Národního muzea v Praze. Tento předmět, zhotovený k ozdobě koňského postroje, je díky své nádherné výzdobě, provedené technikou repoussé (vytepávání motivu z rubové strany), považován za jeden z největších skvostů keltského umění.

Další významnou archeologickou událostí, spjatou se jménem J. E. Födische a bývalým petrohradským panstvím, je objev pravěkých mohyl u Chotěšova v roce 1866 a jejich následný průzkum. Mohyly objevil již zmíněný Karel Jičínský, J. E. Födich byl pověřen jejich prozkoumáním. Zprávu o tom uveřejnil v českých Památkách

archeologických (1867) a poté i v německých Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung Kunst- und Historischen Denkmale: „V létě roku 1866 byla v oboře svatého Rudolfa poblíž vesnice Chotěšov objevena řada mohyl. Vlastník tohoto území, muž vysoce zasloužilý o českou archeologii, hrabě Evžen Černín, v jehož zámku v Petrohradě se nachází velice významná a zajímavá sbírka starožitností, nařídil otevření zmíněných pahorků a pověřil předkladatele této zprávy dozorem nad prováděním vykopávek. ... Celá oblast je zalesněná, podklad tvoří žula, zčásti vystupující nad terén ve formě mohutných bloků a nízkých kup kamenů. Pahorky samotné jsou vytvořeny z kamenů a hlíny a po obvodu obestoupeny velkými, metrákovými kameny. Velikost pahorku činí od paty až po vrchol jeden sáh (cca 1,8 m), obvod pak měří 20 až 30 sáhů.“ Během dvou dnů, 8. a 9. 6. 1866, otevřeli dělníci pod Födischovým vedením celkem šest mohyl, ze kterých pak vyjmuli vedle úlomků lidských kostí i nejrůznější předměty a nástroje, zejména střepy keramiky a drobné šperky včetně spirálového bronzového náramku, dvou ozdobných kroužků z velmi jemného a měkkého zlatého drátu a také šestatřicet jantarových kuliček různé velikosti. V blízkosti mohyl pak byla nalezena umně zhotovená kamenná sekerka. V následujících měsících byly v okolí uvedených mohyl objeveny a poté prozkoumány pod vedením J. E. Födische ještě tři další mohyly. Mezi nimi vynikala 5 stop vysoká (cca 1,5 m) mohyla, ukrývající kosterní pozůstatky ženy středního věku a větší množství bronzových šperků a kamenných předmětů.

V letech 1868-1870 působil J. E. Födisch jako zastupující profesor na c. k. německé Vyšší reálné škole v Mikulášské ulici v Praze. V roce 1869 uveřejnil v osmém ročníku školní ročenky (8. Programm der k.k. deutschen Ober-Realschule in Prag) obsáhlé pojednání s názvem *Ze severozápadních Čech – příspěvky k poznání života německého venkovského lidu v Čechách*. V něm přiblížil i některé zvyky, pověry a pověsti ze svého rodného kraje. Na stejné téma publikoval už o rok dříve v *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Ve stejném periodiku uveřejnil i několik pověstí z Petrohradu a okolí.

Ve svých národopisných exkurzích do severozápadních Čech působivě vylíčil například i starodávný zvyk svatojánských ohňů: „23. června jsou všude zapalovány svatojánské ohně. Děje se tak většinou na kopcích a návrších. Již několik dnů předem shromažďují chlapi stará košťata, košíky a dřevo. Z tohoto materiálu pak za soumraku vystaví velikou vatru. Zapálená košťata a košíky poté vyhazují do výše nebo s nimi obcházejí pole. V okolí Žatce lze vyhaslá svatojánská ohniště nalézt ve vinicích. Svatojánský oheň má v tomto případě ochránit víno před chorobami. V roce 1866 bylo kvůli pruské invazi zapalování svatojánských ohňů přísně zakázáno, s o to větším nadšením se však tento starý zvyk praktikoval v následujícím roce. Pisatel těchto řádků napočítal 23. června 1867 po desáté hodině večer ze svého stanoviště na vrchu Všech svatých u Petrohradu ne méně než 176 takových ohňů planoucích v nížinách i na hřebenech Krušných hor a na kopcích ve Středohoří.“

Bestsellerem se stal topograficko-historický průvodce Prahou, který J. E. Födisch vydal v roce 1869 u nakladatele Reicheneckera pod názvem *Gemälde von Prag und dessen Umgebung* (Obrazy z Prahy a okolí). Ilustrovaná příručka o sto dvaceti stranách a rozdělená do čtyř částí (I. Poloha a historie města, II. Statistic-

ká, topografická a další podotknutí důležitá pro cestovatele, III. Toulky městem, IV. Pražské okolí) a doplněná o mapu města, vyšla během jediného roku devětkrát.

Po čas svého působení v Praze J. E. Födisch spravoval sbírku starožitností Spolku pro dějiny Němců v Čechách.

V té době se také oženil.

Posledním působištěm J. E. Födische se staly Litoměřice, kde působil od října roku 1870 až do své předčasné smrti v roce 1877 jako profesor na c. k. Ústavu ke vzdělávání učitelů. Svými představenými, kolegy a zejména žáky byl oceňován jako vynikající pedagog.

Výraznou osobností se stal i mimo školu. Byl zakladatelem - a až do své smrti i předsedou - německého spolku pro podporu chudé školní mládeže v Litoměřicích (Schulkreuzverein), údajně prvního z těchto spolků v Čechách, členem výboru německé učitelské jednoty v Litoměřicích, z toho tři roky jako předseda jednoty, funkcionářem spolku pro další vzdělávání „Schiller“ atd.

S velkým ohlasem a uznáním se setkávaly Födischeovy zasvěcené kulturně-historické, pedagogicko-didaktické a další přednášky, přednesené v učitelském spolku, německo-politickém spolku nebo živnostenských spolcích v Litoměřicích a v Ústí nad Labem. Posluchače si získával zejména svou schopností přiblížit jakékoliv téma ze svého oboru ze zvlášť zajímavého úhlu pohledu. J. E. Födische prý byla radost poslouchat. Některé z jeho přednášek vyšly i tiskem.

Od února 1872 do září 1873 vedl redakci regionálních novin Leitmeritzer Zeitung. K jejich obsahu přispíval i svými kulturně-historickými fejetony a beletristickými pracemi, zejména novelou *Der Primator von Aussig* (Ústecký primátor; 1874).

Na populárního průvodce Prahou navázal ve svém novém působišti příručkou *Leitmeritz: ein historisch-topographisch-statistischer Führer durch die Stadt und deren Umgebung* (Litoměřice. Historicko-topograficko-statistický průvodce městem a okolím). Vyšla v roce 1871 nákladem litoměřického knihkupce Blömera. Tato publikace se měla stát základem Födischem zamýšlené *Vlastivědy Litoměřicka*. Její dokončení však zhatila autorova předčasná smrt.

Pro nakladatele Hirschfelda v Lipsku vypracoval Födisch trio příruček pro žáky obecných a měšťanských škol, jmenovitě *Heimatskunde für deutsche Volksschulen in Böhmen* (Vlastivěda pro německé obecné školy v Čechách), *Geographie des Königreiches Böhmen* (Geografie Království českého) a *Geschichte Böhmens in Biographien und Kulturbildern* (Historie Čech v biografích a kulturních obrazech). Všechny tři tituly vyšly v roce 1875.

Práci pro nakladatele Hirschfelda obětoval Födisch plánovaný lázeňský pobyt, který měl napravit jeho podlomené zdraví. Teprve když se na začátku roku 1876 jeho zdravotní stav výrazně zhoršil, odcestoval na zotavenou do svého rodiště. Když se na podzim téhož roku vrátil do Litoměřic, hýřil znovu nabytou vitalitou a elánem. S vervou se vrátil ke svým povinnostem na učitelském ústavu a navázal i na své přerušené vědecké práce. Po dlouhé době opět hleděl do budoucnosti s optimismem.

Momentální zotavení však brzy vystřídal prudké zhoršení nemoci, které v krátké době vyústilo až v předčasnou smrt J. E. Födische. Dlouhé, těžké chorobě podlehl 13. února 1877 ve věku nedožitých 37 let.

Pohřeb Julia Ernsta Födische na nový litoměřický hřbitov se podle vylíčení Leitmeritzer Zeitung stal „velkolepým smutečním holdem a ukázal, jak hluboce byl tento muž vážen a ctěn“. Rakev se zesnulým profesorem doneslo ke hrobu osm jeho žáků, zatímco sbor více než sto třiceti dalších kandidátů učitelství vyprovázelo svého pedagoga na jeho poslední cestě sborovým zpěvem pohřební písně. Následující den se v hlavním litoměřickém kostele konala zádušní mše za účasti veškerého osazenstva učitelského ústavu.

Z příbuzenstva Julia Ernsta Födische pocházel žatecký historik a archeolog Hermann Födisch (1904–1980), mj. autor první monografie o pravěku Žatecka, vydané v roce 1961 v německém Mnichově pod názvem *Das Saazerland in Ur- und Frühgeschichtlicher Zeit* (Žatecko v pravěku a v raném středověku).

FRANZ VICTOR GÜNDEL

(30. června 1863, Petrohrad – 18. ledna 1926, Teplice)

Vydával list *Saazer Hopfen- und Brauer-Zeitung* (Žatecké chmelařské a pivovarnické noviny). V roce 1906 vydal vlastním nákladem skrovnou monografii *Die alte Veste Petersburg* (Staré trosky petrohradské), ve které podal stručnou historii hradu Petrohradu a na základě svých dlouholetých výzkumů a terénních pozorování se pokusil o vojensko-architektonický popis hradu. Je též autorem objemného, dvoudílného historického románu *Cortez und die Azteken* (Cortés a Aztékové; 1913) o vyvrácení říše Aztéků španělským konkvistadorem Hernandem Cortésem v 16. století. Shromáždil rozsáhlou sbírku archeologických nálezů, zejména ze severozápadních Čech. Sbírkou budoval třicet let a obsahovala přibližně tisíc předmětů z období cca 4 000 let před naším letopočtem až do 6. století našeho letopočtu. V roce 1922 sbírku předal muzeu v Chomutově. O archeologii též publikoval, např. pojednání *Einige prähistorische Funde aus dem Saazer Lande* (Některé archeologické nálezy ze Žatecka) v *Prähistorische Zeitschrift* (Časopis o prehistorii; 1911). V roce 1913 byl jmenován korespondujícím členem c. k. Archivní rady ve Vídni. V roce 1915 byl za své zásluhy o Červený kříž vyznamenán čestnou medailí Červeného kříže s válečnou dekorací. V roce 1918 mu byl císařem udělen titul Císařský rada. F. V. Günzel pocházel z erbovní měšťanské rodiny Günzelů. V Petrohradě vlastnil zemědělskou usedlost.

FRANZ KAUER

(19. prosince 1887, Žďár u Jesenice – 12. února 1951, Mering, Německo)

Úředník okresní rolnické pojišťovny v Jesenici a od roku 1924 její ředitel. Značné zásluhy si získal zejména o rozkvet a propagaci Jesenice jakožto letoviska. V tomto směru stojí v popředí jeho rozsáhlá činnost v rámci spolku pro rozvoj lokálního cestovního ruchu *Edelweiss*. Mimo jiné se zásadní měrou podílel na vybudování sportovního areálu s tenisovým kurtem, letním cvičištem a restaurací v místech ny-

nějšího autokempu. Také dal podnět k vybudování sítě pohodlných vycházkových pěšin s odpočívadly v okolí města a svou myšlenku pak se vši rozhodností pomohl uskutečnit. Patřil k vůdčím postavám iniciativy za pozvednutí Jesenice na moderní klimatické lázně. Uskutečnění tohoto ambiciózního předsevzetí zhatila druhá světová válka a následný odsun Němců. Nadmíru plodná byla i jeho činnost v hasičském hnutí. Z funkce zapisovatele hasičského sboru v Jesenici, jehož členem se stal ve svých pětadvaceti letech, povýšil až na starostu okresní jednoty a člena výboru Zemské hasičské jednoty. Jako jeden z hlavních aktérů se začátkem třicátých let přičinil o pořízení sanitního auta pro Jesenici a okolí. Šlo o zánovní osobní vůz značky Fiat, který po nezbytné přestavbě disponoval na svou dobu špičkovou výbavou včetně odpruženého lehátka, vytápění s cirkulací čerstvého vzduchu nebo umyvadla s tekoucí vodou, přiváděnou z nádrže zabudované ve střeše vozu. K přivolání sanitky sloužilo telefonní číslo Jesenice 11. Přičinil se také o elektrifikaci Jesenice v roce 1921 a respekt a uznání si vydobyl i za své úsilí o pozvednutí rolnictví v Jesenici a okolí. Byl mj. spoluzakladatelem Okresní rolnické jednoty a spoluzakladatelem Německého ovocnářského a zahradnického spolku v Jesenici a podílel se i na založení místní vzorové ovocnářské zahrady. Franz Kauer byl synem rolníka a povozníka Franze Kaueru ve Žďáru. Vzdělání získal na obecné škole v Podbořánkách a na gymnáziu v severočeském Bohosudově, načež nastoupil jako druhý úředník v okresní rolnické pojišťovně v Jesenici. V roce 1924 povýšil na místo ředitele pojišťovny a svěřený peněžní ústav povzněl v několika letech mezi přední instituce svého druhu v tehdejší podbořánské okrese.

Franz Kauer

reprodukcce z listu Saazer Anzeiger

WALTHER REINHARD

(2. prosince 1875, Eschdorf, Německo – 16. dubna 1947, Untermagerbein, Německo)

Zachránce opuštěných dětí, zakladatel dětských domovů v Hořovičkách a v Jesenici (Heimat für Heimatlose), zastávce lidí v nouzi a pomocník lidí, kteří sešli na scestí, v jejich návratu ke sporádanému životu. V dětském domově v Hořovičkách a posléze i v Jesenici zavedl průkopnickou výchovu dětí v rodinných skupinách, čímž dalece předběhl svou dobu.

V roce 1920 vyšla v nakladatelství Gottlob Koezle v saské Kamenici novela Heilands Schwesterchen (Sestřička Páně), která měla upozornit na krutý úděl opuštěných a nechtěných dětí evangelického vyznání, umírajících na ulici. Autor novely, evan-

gelický farář v Hořovičkách Walther Reinhard, v ní vylíčil na základě skutečnosti otřesný příběh desetileté dívky Fanny, „bledé, vyhublé bytosti“, kterou její nevlastní otec, kvartální alkoholik, krutě týrá a posléze ji zavrhne a vyžene z domu. Po dalších nelidských útrapách a poníženích Fanny zemře v pouhých čtrnácti letech na tuberkulózu a následky znásilnění.

Farář Reinhard se o dívce Fanny dozvěděl v době, kdy měla za sebou útěk ze dvou sirotčinců, čtyřadvacetihodinové uvěznění za krádež spáchanou z hladu a krátký pobyt u jistého sedláka, který skončil další krádeží, útekem a opětovným zatčením, po němž jí hrozilo umístění v polepšovně. Tehdy byl Reinhard požádán evangelickou řádovou sestrou, která se pro Fanny snažila nalézt lepší východisko, aby dívku přijal do svého dětského domova v Hořovičkách.

Dětský domov v Hořovičkách založil Reinhard nedlouho předtím a sestával z pouhých dvou místností - obytné světnice a kuchyně. V době, kdy se Reinhard o Fanny dozvěděl, žilo v domově šest dětí, o které se starala jedna vychovatelka. Dalším sedmi dětem poskytl farář Reinhard a jeho žena Theresia domov přímo na evangelické faře. Jednalo se o opuštěné děti, které živořily na ulicích a v chudobincích, respektive o děti, které nedokázali jejich rodiče uživit. Jelikož v přeplněném dětském domově, ani na faře nebyl „už ani kousek volného místečka“, musel Reinhard žádost o přijetí Fanny odmítnout. „Chci pomoci, ale nemohu,“ odepsal s těžkým srdcem řádové sestře.

V letech 1920-1929 vyšla novela Sestřička Páně patnáctkrát. Reinhard se k jejímu sepsání odhodlal nejen proto, aby upozornil na zoufalou situaci nechtěných a opuštěných evangelických dětí, které bez pomoci pustnou, scházejí na scesti a umírají mezi žebráky a bezdomovci, ale také aby získal mecenáše pro uskutečnění své ideje velkého dětského domova „Heimat für Heimatlose“. Výčitky a pocit zodpovědnosti za tragický osud Fanny Albertové jeho úsilí ještě vystupňovaly. Byl odhodlán „pracovat, prosit a žebrot,“ dokud nezíská dostatek peněz na zakoupení velké zemědělské usedlosti a její přeměnu na dětský domov.

Volba zemědělské usedlosti jakožto budoucího dětského domova nebyla náhodná. Reinharda inspiroval úspěšný příklad německého továrníka a lidumila Carla Meze (1808-1877), který své podnikání (vyráběl hedvábné nitě) pojal v první řadě jako vzdělávací a sociální službu. Zaměstnancům své továrny poskytoval nebývalé výhody včetně vzdělávání, zdravotní péče nebo laciného bydlení. V plánech Walthera Reinharda měl dětský domov spojený se zemědělskou usedlostí pomáhat k všestrannému rozvoji dítěte, naučit je smysluplné a zodpovědné práci, silící tělo i charakter a připravit je na jejich budoucí pracovní uplatnění. Chlapci měli pomáhat při práci na poli, v zeleninové zahradě a ovocnářské školce, děvčata se měla postarat o zužitkování úrody a také prát a žehlit. Reinhard předpokládal, že výnos ze zemědělského podnikání, z prádelny a žehlírny uhradí náklady na provoz dětského domova a ten tak bude plně soběstačný a nezávislý na nejistých příspěvcích zvenčí.

Filozofii budoucího domova Reinhard podrobně popsal v pojednání Heimat für Heimatlose (Domov pro opuštěné), které vyšlo ve stejné době jako Sestřička Páně. Prosazoval mimo jiné, aby děti v dětských domovech vyrůstaly v prostředí přiměřeném jejich budoucímu životu a práci, nikoliv ve vumělkovanosti, v níž si libují velké

sirotčince. Upozornil, že dítě vyrůstající v takovém prostředí pak po odchodu ze sirotčince těžko přijímá svůj obvyklý úděl služby nebo řemeslníka a snáze pak podléhá škodlivým vlivům a svodům ke scestí.

Bezvadné hygienické a zdravotní poměry považoval Walther Reinhard za samozřejmost, jinak ovšem prosazoval ve své vizi dětských domovů skromnost. Ubytování nebo ošacení mělo více odrážet poměry vnějšího světa a udržet děti v nezbytném kontaktu s nimi a ulehčit jim tak budoucí přechod do samostatného života. Zároveň však Reinhard hlásal, že o duševní život dítěte a jeho rozvoj musí být v dětském domově postaráno v nejvyšší možné míře. To nejdůležitější, co jim dětský domov měl poskytnout, byla neomezená mateřská láska. O děti se proto měly starat pečlivě vybrané mladé ženy, zodpovědně vzdělané v péči o dítě a jeho psychiku, jakož i v dalších potřebných oborech (zdravotní prevence, péče o nemocné, vaření, hospodaření atd.). A jen ty nejlepší z nich, nejen dokonale erudované, ale i naprosto vnitřně přesvědčené o svém poslání, se pak mohly ujmout péče o děti v dětském domově.

Na rozdíl od velkých sirotčinců, ve kterých žilo padesát, sto i více dětí pohromadě, měl dětský domov „Heimat für Heimatlose“ vychovávat děti v malých oddělených skupinách, přičemž o každou skupinu se měla starat stálá pečovatelka. Tento vizionářský přístup měl při správném vedení poskytovat dětem to nejdůležitější pro život i jejich správný vývoj, totiž pocit a oporu bezpečného domova, rodiny, obětavé mateřské lásky a sourozenecké lásky.

Je otázkou, do jaké míry se o to přičinila naléhavost a přesvědčivost novely Sestřička Páně, nicméně již krátce po jejím vydání měl Walther Reinhard k dispozici dostatečný obnos k zakoupení prostorné budovy hotelu Kirtschl v Jesenici, vzdálené deset kilometrů od jeho působiště v Hořovičkách. Patrový objekt na rohu Žatecké ulice a náměstí získal v červnu 1920 za 350 tisíc korun. K hotelu patřilo i padesát akorů, tj. asi 14 hektarů, polí.

Dětský domov „Heimat für Heimatlose“ v Jesenici, známý také jako Modrý kříž (podle spolku Blaukreuzverein, který se stal provozovatelem domova) zahájil činnost v roce 1921.

Nesobecká a obětavá láska k bližnímu se však v případě Walthera Reinharda nesoustředovala pouze na pomoc opuštěným dětem. S nemenším odhodláním se ujímal chudiny, tělesně a duševně postižených lidí, i těch, které život zavedl na scestí.

Například v roce 1921 veřejně vystoupil otevřeným dopisem v regionálním deníku Saazer Anzeiger proti bezpráví páchaném na duševně a tělesně postižených lidech. „Není nic zbabělejšího, než se povyšovat nad bezbranného člověka a týrat jej, činit mu život ještě těžším a radovat se z jeho bezmocnosti. To svědčí o takové míře nekulturnosti a tak zásadním nedostatku vzdělání, jaký nenalzáme ani u takzvaných nekulturních národů, dokonce ani mezi divochy,“ napsal.

Jako konkrétní odstrašující ukázkou tohoto barbarství uvedl šikanu „tělesně a duševně slabého židovského spoluobčana v Jesenici,“ vystaveného posměškům, ztrapňování a dokonce i bití nejenom ze strany dětí a mládeže, ale i velkého počtu dospělých. Vyzval proto „všechny poctivé a řádné občany Jesenice“, aby tomuto odpornému zacházení s nebožákem, který se nedokáže bránit, zamezili a raději hleděli, aby „bez-mocnému bylo pomozeno a naše mládež se naučila lásce k bližnímu a pokoře.“

V té souvislosti zmínil úctu prokazovanou k duševně slabým lidem mezi „mohamedánským obyvatelstvem“, jak se o tom očitě přesvědčil při své cestě do Egypta a Palestiny v roce 1901. Na dotvrzení svých zkušeností uvedl příběh nejmenovaného mladého duchovního, svého známého, kterého tehdy ve skalnaté krajině mezi Mrtvým mořem a Jeruzalémem přepadla „loupežnická rota Beduinů“ a oloupila ho o peníze i veškeré svršky. Nahý padl na kolena, sepal ruce a začal ve svém zoufalství odříkávat zpěvnou modlitbu, což mělo za následek, že mu lupiči veškerý jeho majetek včetně peněz vrátili, jelikož člověka, který si prozpěvuje, když trpí, nutně považovali za blázna a blázna se podle jejich víry nesluší okrást.

„Častokrát jsem se bohužel s největším zármutkem přesvědčil, že mezi námi křesťany je podobná velkodušnost řídkým jevem,“ dodal Walther Reinhard. Šikanu tělesně a duševně postižených odsuzoval slovy nejhoršího opovržení a znechucení.

Každoročně na druhý svátek vánoční pořádal „cikánské Vánoce“, bohoslužbu a charitativní nadílku pro Romy z jesenického okresu. Řádová sestra Anne Gurth, která v dětském domově v Jesenici pracovala v letech 1931-1937, vylíčila v roce 1991 v časopise Heimatbrief Saazerland, jak jednou při návštěvě své sestry otevřela dveře

**Náměstí v Jesenici s hotelem Kirtschl
na počátku 20. století**

Heimatstube Podersam-Jechnitz

ře „divoce vyhlížejícímu cikánovi“, který přišel žebrot o almužnu. „Když uviděl mé sesterské roucho,“ vyprávěla Anne Gurth, „znenadání ožil a zeptal se lámanou němčinou: ‚Ty z Jesenice, ty sestra z Jesenice?‘ Přisvědčila jsem a on odvětil: ‚Ty, já si nevezmu nic, nic, ty sama chudá. Já vždycky slavít Vánoce v Jesenici.‘“

Jelikož Walther Reinhard zastával názor, že výchova dětí v dětských domovech má probíhat v co nejpřirozenějším sociálním prostředí, zavedl v dětském domově „Heimat für Heimatlose“ v Jesenici model rodinných skupin. O mnoho let tak předběhl

svou dobu, jak dokládají i slova posledního vedoucího jesenického domova, evangelického faráře Geerta Tepperberga, který ve svých pamětech poznamenal, že v roce 1938, kdy se funkce ujal, bylo v Jesenici „dávno samozřejmostí, co se jinde teprve zkoušelo jako velká novinka“.

„Rodiny“ tvořilo osm až dvanáct dětí a vychovatelka – řádová sestra ze sesterstva Modrého kříže. Děti ji oslovovaly „mami“. Každá rodina měla k dispozici jeden obyvací pokoj a ložnici. Jednotlivé rodiny sestávaly výhradně z dívek nebo z chlapců. Děti obvykle zůstávaly v domově do ukončení základní školní docházky, respektive do odchodu do učení. Do své „rodiny“ však měly dveře otevřené i nadále. Ke svým „mámám“ si mnohé děti vytvořily silné pouto a zůstávaly s nimi v kontaktu i v dospělosti.

V bývalém hotelu Kirtschl našlo střechu nad hlavou pět „rodin“, tedy šest desítek dětí. Další tři smíšené „rodiny“ žily v pobočkách dětského domova, které kvůli nedostatku místa v hlavní budově vznikly v Samzově mlýně u Jesenice, v Hořovičkách a ve Lhotě. Začátkem druhé poloviny třicátých let tak osazenstvo dětského domova včetně jeho poboček tvořilo 140 osob, dětí a personálu.

Walther Reinhard běžně pracoval šestnáct až dvacet hodin denně a pro záchranu opuštěných dětí obětoval prakticky veškerý svůj majetek. Dům s velkou zahradou v Hořovičkách, nábytek, peníze, to všechno věnoval dětskému domovu. Nadto za dobu svého působení v Jesenici postupně daroval domovu přes sto tisíc korun. Z platu si ponechával jen nepatrnou část, která sotva stačila na uhrazení nejnужnějších životních nákladů. Jelikož dětský domov potřeboval každou korunu, přespával při služebních cestách na nádraží, aby ušetřil za nocleh.

Součástí dětského domova bylo i kojenecké oddělení, oddělení pro batolata a škola pro ošetřovatelky kojenců. Na kojenecké oddělení dohlížel místní obvodní lékař. K provozní části domova patřila vedle obvyklých úseků i krejčovská dílna, vedená vyučenou švadlenou, a velké zahradnictví. Zahradnictví sloužilo také jako „rehabilitační“ pracoviště pro svobodné matky, které v domově odložily své nechtěné, právě narozené děti. Na žádost lékaře totiž přechodně zůstávaly v Jesenici v blízkosti svých dětí, aby je v prvních osmi týdnech jejich života kojily. Jelikož nebylo možné ani žádoucí ubytovat je přímo v hlavní budově, sloužil jim za dočasné přístřeší upravený železniční vůz, umístěný v areálu zahradnictví.

Jak to v domově „Heimat für Heimatlose“ chodí, ukazoval krátký film, který vznikl k desátému výročí založení domova v roce 1931. Diváci filmu sledovali v úvodní scéně mladičkou svobodnou matku, nesoucí v náručí dítě, o které se nechce nebo nemůže starat, jak nesměle vstupuje do pracovny faráře Reinharda a prosí „otce chudých“, aby se dítěte ujal. Farář matce vlídně pokyne k přistavené židli, načež vyplní přijímací protokol a dítě ohleduplně převezme. Do pracovny mezitím dorazila přivolaná řádová sestra a kamera ji teď sleduje, jak se dítěte laskavě ujímá a odnáší je do koupelny, aby je vykoukala a zavinula do čistého. Střih. Kamera se přesunula do ložnice. Děti se probouzejí do nového dne, vstávají, umývají se a poté zasedají ke společné snídani, načež si hrají v pokojích a nakonec za krásného počasí dovádějí venku ve velké zahradě a o chvíli později už skotačí kolem tří chatek s názvy „Víra“, „Láska“ a „Naděje“, které farář Reinhard postavil pro neduživé děti z jesenického domova v lese za městem, aby tam, obklopeny svěžím a posilujícím čerstvým vzduchem, nabraly tělesnou sílu a barvu do svých pobledlých tváří.

Vedle tří chatek vyrostl v Černém lese nad rybníkem Dolním Fikačem ještě dům zvaný „Lesní zátiší“ (Waldfrieden), respektive „Pramen života“ (Lebensquelle). Měl sloužit především jako zotavovna a později i domov ve stáří pro řádové sestry ze sestřerstva Modrého kříže, byl však příležitostně pronajímán i letním hostům v Jesenici jako rekreační chata, což dětskému domovu přinášelo nevelký, leč důležitý příjem.

Na podporu dětského domova a zejména k opatření finančních prostředků na jeho udržení pořádal Walther Reinhard přednášky nejen v Čechách, ale i v Německu a Švýcarsku. Jelikož byl velkým milovníkem hudby, založil v domově dětský sbor, s nímž pak za stejným účelem vyjížděl na koncertní turné, např. v letech 1933–1935

Walther Reinhard diriguje orchestr dětského domova „Heimat für Heimatlose“

Heimatstube Podersam-Jechnitz

hostoval sbor s velkým úspěchem v Karlových Varech, Drážďanech, Kamenici, Geře a v dalších městech.

Zlatým hřebem velkých oslav 10. výročí založení domova, které se konaly v Jesenici 26. května 1931, bylo provedení Haydnovy Dětské symfonie v podání dětského sboru jesenického domova. „Nelze slovy vyjádřit dojem, jakým vystoupení dětí zapůsobilo. Něco takového musí člověk vidět, slyšet a prožít. Některé děti, které ještě neumí ani abecedu, hrály na své hudební nástroje v bezvadném taktu a v harmonicky udivující souhře,“ psalo se v žateckých novinách Saazer Anzeiger. Při slavnosti zazněl i sbor Ó, má Jesenice, který Reinhard zkomponoval na báseň své ženy. V provedení dětského sboru a ženského sboru jesenického domova vyvolal mezi posluchači skutečné nadšení.

Ještě ve svých dvašedesáti letech, v létě roku 1937, podnikl Walther Reinhard s třináctičlenným dětským sborem z jesenického domova koncertní cestu do Švýcarska. Cestu tam i zpátky, dlouhou dohromady 1 700 kilometrů, absolvovali, jak u faráře Reinharda bylo zvykem, na kole.

Na podzim roku 1937 otiskly podřadné regionální noviny vulgární pamflet, ve kterém anonymní pisatel označil Walthera Reinharda za „senilního hlupáka“ a obvinil ho z nejrůznějších ohavností, kterých se prý v jesenickém dětském domově dopustil, včetně okrádání ústavní pokladny a zneužívání nedospělých dívek. Totožnost pisatele nezůstala dlouho tajemstvím. Ukázalo se, že původcem vylhaných obvinění

je muž se zločinnou minulostí, kterého Reinhard v dobré víře zaměstnal jako účetní-ho v jesenickém domově. Uvěřil jeho ujistěním, že se polepšil a hodlá vést řádný život, a rozhodl se dát tomuto muži druhou šanci. Svou velkorysost krutě zaplatil. Účetní začal za jeho zády podnikat kroky, které v jeho pokřivených představách měly vést až k převzetí kontroly nad dětským domovem. Když se na jeho pletichy přišlo, rozhodlo kuratorium domova o jeho okamžitým propuštění a vykázaní z budovy. Na odchodu prohlásil, že si to nedá líbit. Krátce nato se v novinách objevil první z anonymních výpadů proti Waltheru Reinhardovi.

Pro dětský domov „Heimat für Heimatlose“, existenčně závislý na podpore veřejnosti, představoval „případ Reinhard“ naprosto nežádoucí a destruktivní publicitu, která, jak se o několik měsíců později vyjádřil Reinhardův nástupce, farář Geert Tepperberg, „mohla všechno vyhodit do povětří“. Ačkoliv se za Reinharda postavili i ti, kteří zpočátku přijali stokrát opakovanou lež o něm za pravdu (jako například evangelický vikář v Jesenici Otto Basko, který po svém „prozření“ učinil 23. ledna 1938 veřejné prohlášení v novinách Saazer Anzeiger, v němž uvedl: „Je nepravdivé a vylhané, co se o dětském domově v Jesenici říká. Stejně tak útoky proti panu faráři Reinhardovi postrádají jakékoliv opodstatnění. I já jsem se o dětském domově vyjádřil ve zlém. K mylným závěrům mě dovedly nepravdivé informace od třetích osob. Tímto se veřejně distancuji od všech nepřátel tohoto ústavu.“), události nezadržitelně špely k nevyhnutelnému rozuzlení.

Aby ušetřil dětský domov v Jesenici dalšího potupného vláčení bahnem, odstoupil Walther Reinhard z vedení domova a odešel do ústraní. S krvácejícím srdcem opustil své životní dílo a uchýlil se do rodného Saska. Když tam dvašedesátiletého zakladatele domova, který záchraně ohrožených dětí věnoval polovinu svého života, navštívil na jaře roku 1938 jeho nástupce Geert Tepperberg, našel „zlomeného starce, který stále znovu propukal v pláč“.

Dětský domov „Heimat für Heimatlose“ v Jesenici pak existoval už jen necelé dva roky. Na podzim 1939 se stal obětí likvidačního nacistického režimu. „Všechny pokusy, uchránit Jesenici před útoky národně socialistického státu zůstaly neúspěšné,“ poznamenal ve svých memoárech Geert Tepperberg, poslední vedoucí jesenického dětského domova.

Po odchodu z Jesenice pracoval Walther Reinhard pro evangelickou obec v severočeských Podmoklech, po odsunu z Československa v roce 1945 zakotvil v bavorském Untermagerbeinu, kde pak působil jako evangelický duchovní až do své smrti v roce 1947.

„Kde jsou a co dělají naši skuteční otcové? Ani jeden z nich nepřijde, aby nám věnoval trochu lásky,“ napsalo do novin v prosinci 1937 jedenáct děvčat z dětského domova v Jesenici poté, co se rozpoutal nespravedlivý hon na Walthera Reinharda. „Naši skuteční otcové se chovají, jako by žádné děti neměli. Špatnosti, které se v novinách o našem tátovi Waltheru Reinhardovi píší, nejsou pravda. Vždycky nám dával jen lásku a vše pro nás obětoval. Nic špatného nám nikdy neprovedl. Máme ho rády a ctíme ho, je a navždy zůstane naším tátou. Nikdy ho neopustíme. Lepšího tátou než je Walther Reinhard si nedokážeme představit.“

ANTON SAMZ

(1885 – ?)

Malíř a grafik. Pocházel z mlynářské rodiny Samzů ze Stebna, usazené v Jesenici na Horním (Samzově) mlýně. Obecnou školu navštěvoval v Jesenici, poté studoval na reálném gymnáziu v Praze. Pracoval nejprve jako poštovní úředník ve Vídni. Ve volném čase studoval malířství na vídeňských uměleckých školách, načež povolání úředníka zcela opustil a šest let rozvíjel a zdokonaloval svůj tvůrčí um na Akademii výtvarných umění v Mnichově. Za své studentské práce byl vyznamenán třemi stříbrnými a jednou bronzovou medailí. V roce 1915 se oženil se Švýcarkou Mathilde Sagner. V roce 1917 si v Mnichově otevřel soukromou grafickou školu a věnoval se téměř výhradně grafice. K malířství se vrátil až v roce 1927. V roce 1935 se vrátil do vlasti. Usadil se v Žatci. V roce 1937 si u rybníka Dolní Fikač v Jesenici vystavěl domek s ateliérem, kde pak vzniklo mnoho jeho obrazů a grafik. Po odsunu v roce 1946 krátce žil a tvořil ve Weilheimu a poté v Dachau. Svého času byl Anton Samz známým výtvarníkem, jeho práce zakoupila mimo jiné i vídeňská Albertina. Největší sbírku děl Antona Samze vlastní mnichovská Pinakotéka.

ERIK WORSCHEH

(23. prosince 1922, Bezdrůžice – 22. června 2011, Houston, USA)

Proslulý hoteliér. Pracoval ve vysokých manažerských funkcích v elitních amerických hotelech Beverly Hilton, Shamrock, Astroworld atd. a řídil exkluzivní soukromý petrolejářský klub Petroleum v Houstonu. Vyučil se v rodinném hotelu svých rodičů v Jesenici a v karlovarských grandhotelech, aby pak půl století zasvěcoval Američany do noblesních a nápaditých způsobů a forem vybraného evropského stolování a pohostinnosti. Obsluhoval dlouhou řadu prominentních osobností své doby včetně několika amerických prezidentů, hvězd stříbrného plátna i hudebního nebe, kosmonautů atd. Zasloužil se o založení fakulty hotelového a restauračního managementu na univerzitě v Houstonu.

Vlastním jménem Erich Worschech. Syn Alfreda Worschecha (1887-1959) a Franzisky, rozené Buresch (1894-1987), kteří se v roce 1925 stali nájemci Městského hotelu v Jesenici. Z něj v následujících letech vybudovali věhlasný podnik s prvotřídní restaurací a módní kavárnou. K vysokému standardu Hotelu Worschech patřila i pokojová služba nebo vítání hostů příjezdějících vlakem na jesenickém nádraží.

Alfred a Franziska Worschechovi pracovali dříve ve služebnictvu rakouské císařské rodiny a zažitě noblesní způsoby z vídeňského panovnického dvora přenesli i do Jesenice. Hotel Worschech poskytoval špičkový hotelový servis a gastronomické zážitky z kuchyně Franzisky Worschechové lákaly do Jesenice gurmány ze široka daleka. Rodinný hotel Worschech v Plzeňské ulici se stal chloubou Jesenice.

„Tatínka všichni milovali pro jeho velkorysost. Kdyby ho maminka nechala, všechno by rozdal. Naopak maminka byla přísná. Starala se o veškeré papírování spojené

Hotel a kavárna Worschech před rokem 1945
Heimatstube Podersam-Jechnitz

**Námořník Erik Worschech (vlevo)
se svými sourozenci Margit a Waltherem**
Heimatstube Podersam-Jechnitz

angličtiny, velkým zkušenostem s lovením min a politické neutralitě (nebyl členem nacistické strany, ani jinak politicky příslušný) pak pomáhal v letech 1945-1947 jako dobrovolník při odstraňování min ze Severního moře na německé minolovce pod britským velením. Na lodi sloužil v hodnosti prvního důstojníka.

Se svými rodiči se znovu shledal až v roce 1947 v Německu. Poslední zprávu z domova obdržel ještě před koncem války, od té doby nebyl s rodinou v kontaktu. Když zkusil telefonovat domů do Jesenice, telefon zůstal neoblomně hluchý. Nevěděl, co se s rodiči, bratrem ani sestrou stalo a s hrůzou naslouchal zvěstem zpoza československých hranic o bezuzdném zabíjení německých civilistů. Neměl poněti, co z toho je pravda a co výmysl. Přízrak hluchého telefonu však nevěstil nic dobrého.

s provozem hotelu a dávala dobrý pozor i na tatínka,“ vyprávěl Erich Worschech v posledních letech svého života americké novinářce Beverly Harrisové, když společně připravovali jeho biografii s názvem *At Your Service - A Journey from Bohemia to Texas* (K vašim službám – cesta z Čech do Texasu), která pak vyšla v roce 2008.

Erich, nejstarší ze tří dětí Alfreda a Franzisky Worschechových, prožil v Jesenicích idylické dětství a dospívání. Díky svému jazykovému nadání uvažoval o kariéře diplomata, nakonec se však vydal ve stopách svých rodičů.

Vyučil se v rodinném hotelu, studoval na středních školách v Praze a v Karlových Varech, v letech 1936-1938 získával zkušenosti v proslulých karlovarských grandhotelech Pupp a Imperial.

Jako osmnáctiletý byl v roce 1940 povolán k německému námořnictvu. Sloužil na minolovce v Severním moři a v Baltském moři. V roce 1945 se jeho loď vzdala Britům. Díky své výtečné znalosti

Obrátil se i na Červený kříž v Ženevě, ale ani tam mu nedokázali pomoci. Teprve když v květnu 1947 odjel na dovolenou do Hamburku, přišel nenadálý zvrat. Ve své biografii o té chvíli napsal: „Na tramvajové zastávce ke mně přistoupila nějaká dívka a zeptala se, jestli nejsem Erich Worschech z Jesenice. Odpověděl jsem, že ano a ona mi řekla, že jméno naší rodiny viděla na seznamu uprchlíků na železniční stanici v Ansbachu v Bavorsku. Dozvěděl jsem se od ní ještě, že nám komunisté sebrali hotel a mé rodiče vyhnali do Německa. Byl jsem tak zaskočený, že jsem se té dívky ani nezeptal na její jméno, ani odkud je. Honem jsem spěchal zpátky na svou loď, abych požádal o delší dovolenou, načež jsem se tři dny trmácel různými vlaky a pak ještě čtrnáct mil vlekl pěšky kufr s jídlem a cigaretami, které se mi podařilo opatřit, než jsem konečně své rodiče našel.“

Po shledání s rodiči opustil Erich Worschech námořnictvo a tři roky pracoval pro americké vojenské velitelství v Justičním paláci v Norimberku jako asistent nákupčího a zároveň absolvoval večerní studium na norimberské univerzitě. Jeho rodiče si pronajali malou restauraci v Ansbachu a symbolicky ji pojmenovali *Der Neue Weg* (Nová cesta). Alfred každý den objížděl na kole okolní zemědělské usedlosti a opatroval čerstvé suroviny, ze kterých pak Franziska kouzila svou kulinářskou manu. Restaurace *Der Neue Weg* se rychle stala populárním a úspěšným podnikem.

V roce 1951 opustil Erich Worschech Německo i Evropu a na lodi *USS General W. G. Haan* odplul s dalšími stovkami uprchlíků z celé Evropy do Spojených států za svou sestrou, která se tam vdala. Odjížděl jen s pěti dolary v kapse a uzlíkem svršků. Vzít si s sebou více nebylo dovoleno.

Po přistání v New Yorku našel první útočiště u rodiny svého švagra, kapitána amerického letectva Jamese Foxe, manžela své mladší sestry Margit. Kapitána Foxe poznala Margit v Ansbachu. Sloužil na tamní americké letecké základně, zatímco ona - jelikož plynule hovořila čtyřmi jazyky a rozuměla sedmi - pracovala jako tlumočnice na norimberském velitelství aliančních sil. Vzali se v roce 1948.

První zaměstnání po příjezdu do Ameriky získal Erik Worschech v luxusním newyorském hotelu *Waldorf Astoria*, kde krátce pracoval jako kuchyňský pomocník, než se s vydělanými penězi a dalšími devadesáti dolary vypůjčenými od švagrových rodičů mohl pustit na cestu napříč celými Spojenými státy do Kalifornie za svou sestrou a jejím mužem. U nich pak našel vlídné zázemí v začátcích svého amerického snu.

Hotel Waldorf-Astoria v New Yorku
dobová pohlednice

Jelikož Američané měli problém se správným vyslovováním jeho příjmení, zkrátil si „ch“ na konci svého příjmení na „h“ a zjednodušil si i své jméno.

Z Worschecha se stal Worscheh, a protože nepřicestoval do Ameriky, aby tady hrál druhé housle, vypravil se s žádostí o práci rovnou do hotelu Mission Inn v Riverside, který patřil k nejzářivějším podnikům v Hollywoodu. Jelikož se mohl vykázat praxí z karlovarských grandhotelů a neméně působivým záznamem o zkušenostech z blyštivého newyorského hotelu Waldorf-Astoria, byl bez rozpaků přijat.

Z řadové hotelové síly se v krátké době vypracoval přes post hlavního číšníka až k nabídce na práci náměstka manažera hotelu, kterou však odmítl a upřednostnil možnost budovat svou kariéru v elitním hotelovém řetězci Hilton, konkrétně v novém hotelu Beverly Hilton v Beverly Hills, prvním luxusním hotelu v Americe postaveném po druhé světové válce. V hotelu Beverly Hilton obsluhoval i řadu významných osobností veřejného života včetně bývalých amerických prezidentů Eisenhowera a Trumana nebo herce Ronalda Reagana, který se měl prezidentem USA teprve stát (v letech 1981-1989).

Jedenáctiletá služba (1955-1966) na amerických vlajkových lodích hotelového magnáta Conrada Hiltona zavedla Erika Worscheha až na samý jih Spojených států do Texasu, který se pak stal jeho novým domovem. Poslední roky v Hiltonově impériu pracoval jako ředitel jídelního a nápojového provozu a manažer banketů v hotelu Shamrock v Houstonu, obřím zařízení o 1100 pokojích. Seznam osobností, s nimiž se díky své profesi seznámil, tam rozšířil mimo jiné o jméno tehdejšího úřadujícího amerického prezidenta Lyndona B. Johnsona, německého spolkového kancléře Ludwiga Erharda nebo o bývalého starostu Houstonu, velikášského a výstředního magnáta Roye Hofheinz, který proslul mimo jiné jako duchovní otec první multifunkční sportovní arény světa, stadionu Astrodome v Houstonu.

Hotel Mission Inn v Riverside v Kalifornii
dobová pohlednice

Hotel Shamrock v Houstonu
dobová pohlednice

Byl to právě Roy Hofheinz, kdo Erika Worscheha zlákal k odchodu z Hiltonova impéria, aby za podmínek, které si sám stanoví, pracoval pro jeho konkurenční houstonský hotel, velikášský Astroworld o tisíce pokojích a patnácti restauracích.

Worscheh organizoval z pozice náměstka generálního manažera jídelny a nápojový provoz nejen v hotelu Astroworld, ale i ve třech dalších Hofheinzových hotelech v Houstonu a také ve skyboxech na stadionu Astrodome. V hotelu Astroworld obsluhoval vedle dalších celebrit i členy posádky slavné kosmické mise Apollo 13 (1970), která se po výbuchu palivové nádrže musela za dramatických okolností nouzově vrátit zpátky na Zem. Večírek, který pro zachráněné astronauty uspořádal Roy Hofheinz, se konal v nejvyšším patře hotelu, v luxusním Nebeském apartmá, zapsaném svého času v Guinnessově knize rekordů jako nejdražší hotelový pokoj světa. Upomínkou na památné setkání se Erikem Worschehovi stala společná fotografie s velitelem mise Apollo 13, kapitánem Jimem Lovellem, a také Lovellův oficiální snímek v kosmickém obleku s připojeným osobním věnováním.

Ve službách Roye Hofheinze a jeho komplexu hotelů Astro Village setrval Erik Worscheh do roku 1973, kdy převzal vedení exkluzivního petrolejářského klubu Petroleum, nacházejícího se ve 43. a 44. patře mrakodrapu Exxon-Mobil Building v Houstonu.

Klub pak řídil až do svého odchodu do penze v roce 1986. „Jedenáct let, po které Erik sloužil klubu, bylo érou nerosovatelného úspěchu, neboť klub Petroleum se v té době stal nejvybranějším v zemi. Tento triumf je ve velké míře zásluhou Erikovy obětavosti, talentu, oddanosti a jeho vůdčích schopností. Eri-

kova výjimečná schopnost propojit vynikající jídlo a víno s atmosférou místa, vybranou obsluhou a přátelským prostředím přinesla klubu dalekosáhlý věhlas a členové klubu i jeho personál ji budou s lítostí postrádat a dlouho na ni vzpomínat,“ stálo v kaligrafickém pamětním diplomu, který Erik Worscheh obdržel od členů klubu na rozloučenou.

Erik Worscheh byl už od svého působení v hotelu Mission Inn v Riverside oceňován nejen pro svou schopnost vnést do povrchního pozlátka uspěchané Ameriky skutečnou noblesu a šarm, klasickou eleganci a pohostinnost staré Evropy, jak ji vstřel v hotelu svých rodičů v Jesenicích a v karlovarských grandhotелеch, ale také pro

Obálka biografie
Erika Worscheha „At Your Service“

svou nevyčerpatelnou kreativitu. Legendou se stala jeho synchronizovaná obsluha, při které se číšníci pohybovali s taneční ladností v pečlivě nacvičených sestavách, doprovázeni líbeznou hudbou. V hotelu Statler Hilton nechal odstranit zeď u kuchyně k přípravě grilovaných jídel, aby hosté čekající na svou objednávku mohli sledovat šéfkuchaře v akci a příjemně dráždit své chuťové buňky vůní chystaných pokrmů. Hosty přicházející do restaurace osobně vítal u dveří a zavedl i další opatření, která v krátké době rapidně zvedla návštěvnost hotelové restaurace a její tržby. Číšníky hotelu Shamrock, kteří obsluhovali u svateb, zase oblékl do parádních, na míru střížených amerických historických kostýmů s bílými parukami. Zámožní Texasané, kteří si potrpěli na lesk a okázalost, byli u vytržení. Přitom Erik Worscheh nikdy nesklouzl ve svých nápadech k lacinosti. V hotelovém provozu vždy vyžadoval preciznost, eleganci, vysokou úroveň a vytříbený vkus v každém detailu.

Vzorem Erika Worscheha byl legendární francouzský kuchař Auguste Escoffier (1846-1935). Jeho knihu „Le Guide Culinaire“ ctil jako svou bibli.

Erik Worscheh byl viceprezidentem houstonské odbočky kulinařské společnosti Les Amis d'Escoffier a řady dalších stavovských organizací.

Významně se přičinil o založení Fakulty hotelového a restauračního managementu Conrada Hiltona na Houstonské univerzitě, a sice svou nezištnou rolí prostředníka mezi univerzitou a potenciálním donátorem fakulty, hotelovým magnátem Conradem N. Hiltonem. S fakultou pak Erik Worscheh spolupracoval jako konzultant a příležitostný pedagog. Jeden z jejích stěžejních vzdělávacích programů nese jeho jméno.

Erik Worscheh zemřel 22. 6. 2011 ve věku 88 let.

„Vnesl do blyštivého světa houstonského bohatství a slávy eleganci starého světa. Zasvětil generace obyvatel Houstonu do vybraného evropského stolování a pohostinnosti,“ loučil se s ním deník Houston Chronicle. Joe Mannke, prezident houstonské pobočky společnosti Les Amis d'Escoffier, označil éru Erika Worscheha za mezník v houstonské kulinařské revoluci. Houstonská univerzita charakterizuje Erika Worscheha na svých internetových stránkách jako „ikonu pohostinnosti“.

Erik Worscheh znovu spatřil Jesenici až v roce 1990 po pádu komunistického režimu v Československu. Toužil navštívit svůj starý domov, který neviděl půl století, a ukázat své ženě Mary a synovi Markovi místa, kde vyrůstal, kde prožil šťastné dětství. Pohled na zpusťlou budovu hotelu, který museli jeho rodiče v roce 1945 opustit, Erika Worscheha šokoval. Elegantní město, jak si Jesenici pamatoval, nenávratně zmizelo. Zchátralost, nepořádek a špína, kterou teď viděl kolem sebe, mu připadala jako děsivá noční můra. Složil hlavu do dlaní a před svou ženou a synem se rozplakal.

Za pomoc při shromažďování životopisných informací A. Birka, F. Fassla, E. Fischera, J. E. Födische, F. V. Günzela, F. Kauera, W. Reinharda, A. Samze a E. Worscheha děkuji Heimatstube Podersam-Jechnitz, jmenovitě paní Ute Bräuer, dále Erichu Scheubertovi, Ulrike Brödel, Dagmar Kubíčkové, Václavu Špillarovi, Muzeu K. A. Polánka Žatec, Vlastivědnému muzeu Jesenice, Národní knihovně Praha, Muzeu města Ústí nad Labem a Universitát Leipzig

Tato publikace byla vydána v roce 2014
jako součást realizace projektu spolupráce
MAS Rakovnicko - Rakovnicko o. p. s. a MAS Vladař o. p. s. „*Jesenicko. Za odměnu*“.
Projekt se uskutečnil s podporou Programu rozvoje venkova ČR.

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova:
Evropa investuje do venkovských oblastí.